

Thor Olav Thoresen

Mikrosimulering i praksis
Analyser av endringer i offentlige
overføringer til barnefamilier

Sosiale og økonomiske studier

Serien *Sosiale og økonomiske studier* omfatter nye forskningsbidrag – monografier og redigerte arbeider – på de områder Statistisk sentralbyrå har forskningsvirksomhet. Analysemetoder og temavalg vil variere, men hovedsakelig vil arbeidene være av anvendt og kvantitativ natur med vekt på utnytting av SSBs data i analyser for samfunnsplanleggingsformål og til allmenn forståelse av sosial og økonomisk utvikling.

Social and Economic Studies

The series *Social and Economic Studies* consists of hitherto unpublished studies in economics, demography and other areas of research in Statistics Norway. Although the studies will vary in analytical methods and in subject matter, they tend to be applied studies based on quantitative analysis of the data sources of Statistics Norway. The research programmes from which the studies originate typically emphasize the development of tools for social and economic planning.

© Statistisk sentralbyrå, mars 1998
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen,
vennligst oppgi Statistisk sentralbyrå som kilde.

ISBN 82-537-4527-3
ISSN 0801-3845

Emnegruppe

12.90 Metoder, modeller, dokumentasjon

Emneord

Barnefamilier
Mikrosimulering
Overføringer
Skatt
Skattemodeller

Design: Enzo Finger Design
Trykk: Falch Hurtigtrykk

Sammendrag

Thor Olav Thoresen

Mikrosimulering i praksis. Analyser av endringer i offentlige overføringer til barnefamilier

Sosiale og økonomiske studier 98 • Statistisk sentralbyrå 1998

De offentlige overføringene til barnefamiliene ble vurdert av et offentlig utvalg som avga sin innstilling i juni 1996 i NOU 1996:13 (Barne- og familiedepartementet 1996). Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå ble bedt om å bistå utvalget gjennom å analysere proveny- og fordelings effekter av ulike endringer i skatte- og overføringssystemet, av betydning for barnefamiliene. Analysene ble utført ved hjelp av skattemodellen LOTTE, og er dokumentert i de fire første vedleggene til Barnefamilieutvalgets innstilling. I denne publikasjonen er disse fire vedleggene samlet.

Skattemodellen LOTTE er en sentral modell i Statistisk sentralbyrås modellportefølje av analyseverktøy for samfunnsplanlegging. Bistanden til Barnefamilieutvalget representerer en viktig anvendelse av modellen, som kan eksemplifisere hvordan beslutningstakere, som Stortinget og Regjeringen, nyttiggjør modellverktøyet. Modellen har et relativt høyt detaljeringsnivå som kommer til sin rett i denne type anvendelser. Det er dessuten lagt stor vekt på å drøfte modellresultatene betydning i velferdsmessig sammenheng.

Som et grunnlag for den anvendte analysen blir det innledningsvis i denne publikasjonen gitt en drøfting av ulike metodiske tilnærminger for å beskrive den økonomiske levestandarden i befolkningen, og det redegjøres for hvilken tilnæringsmåte som er benyttet i arbeidet for utvalget. Til tross for at utvalget ikke har hatt noen arbeidstilbudsmodell til disposisjon, kan atferdsresponsen vurderes gjennom betraktninger omkring virkninger på marginallønn og gjennom tidligere analyser av hvordan arbeidstilbudet kan bli påvirket av lønn og andre inntektsforhold.

Videre blir det dokumentert hvordan modellen simulerer proveny- og fordelings effekter av barnetrygd, fødselspenger, barnehagesubsidier, etc. Siden effekten av eventuelle endringer i stor grad er bestemt av ordningens fordelingsprofil ved gjeldende regelverk (1996), er det vist til hvordan de ulike støtteordningene er fordelt i befolkningen.

Et annet viktig moment ved fordelingsanalyser av offentlige støtteordninger til en begrenset del av populasjonen (i dette tilfelle barnefamilier), er hvordan inntektene er fordelt mellom befolkningsgrupper. Det dokumenteres derfor hvordan inntektsforholdene er blant barnefamilier og andre grupper. Det vises også til hvordan den økonomiske levestandarden er fordelt mellom ulike grupper av barnefamilier.

Publikasjonen avsluttes med analyser av noen av de endringene som Barnefamilieutvalget hadde til vurdering. Blant annet vises det at beskatning av barnetrygden ikke reduserer ulikheten blant barnefamiliene. Inntektsprøving av barnetrygden er fordelingsmessig gunstig, men fører til drastiske økninger i marginalskattesatsene.

Emneord: Barnefamilier, mikrosimulering, overføringer, skatt, skattemodeller.

Abstract

Thor Olav Thoresen

Tax-Benefit Models in Use. Analysing Changes in the Public Policy Towards Families with Children

Social and Economic Studies 98 • Statistics Norway 1998

The policy towards families with children is a highly controversial and ideological issue in Norway. The arrangements of transfers to and taxation of families with children touches upon key topics in the design of the welfare state. For instance, should children get access to subsidized child care services or should the families be supported by a cash benefit, which can be used to buy child care from a centre or to finance care at home? Similarly, why is every family in Norway eligible to the same amount of child benefit, independent of other incomes? Those issues and a whole range of related questions were presented to a committee, consisting of politicians and experts. They were asked to evaluate and suggest improvements for the future policy towards families with children. Their recommendations were published summer 1996 in a report from the Ministry of Children and Family Affairs (NOU 1996:13).

The Research Department in Statistics Norway, was asked to assist the committee throughout their working period, by analysing the impact on the distribution of income and by discussing the effects on labor supply from various proposals. The tax-benefit model LOTTE was employed to provide information about these issues. This model is, like it's many counterparts in other European countries, designed for such purposes by simulating taxes and transfers based on very detailed information about tax laws and various transfer systems and with data from income tax returns. Behavioural responses, are however, not included in the model.

This publication represents a reprint of the first four appendices to the committee's report and shows how the model is applied in order to analyse the effects of the changes under consideration. The model is an important part of Statistics Norway's tools for analysing policy effects and is extensively used by the Parliament and the Government. This book provides an example on how the model is applied in public policy analysis.

There are various methodological approaches to assess distributional effects of taxes and transfers. In Chapter 1 different approaches to the measurement of economic well-being are discussed and the chosen method is introduced. Since we did not apply any labour supply model, the behavioural responses were discussed by considerations on labour supply elasticity estimates and descriptions of changes in marginal tax rates and disposable incomes, etc.

In Chapter 2 we show how the various taxes and transfers are simulated in the tax-benefit model LOTTE. It is shown how the model simulates the child benefit, the maternity benefit, child care subsidies, etc. Since the effects of changes in taxes and transfers depend on the distributional effects of the public policy in force (1996), we show how the benefits are distributed in the population.

Another important element when assessing the impact of taxes and transfers directed towards a limited part of the population (in this case families with children), is how the income is distributed among population subgroups. In Chapter 3 the economic well-being is compared among various groups of the population.

In Chapter 4, the distributional- and revenue effects of changes in taxes and transfers are analysed. A selection of the many analyses provided for the committee are presented. Among many important results from the suggestion of the committee, the unanimous rejection of taxation and income dependency of the child benefit is crucial. An important result in Chapter 4 is that substantial reductions in income inequality are only achieved when making the child benefit income dependent. But, as usual, income dependent transfers will rise the marginal tax rates, and may have a negative impact on the supply of labour.

Keywords: Families with children, micro simulation, tax-benefit models, taxes, transfers.

Innhold

Innledning	7
1. Metoder og tolkninger i studier av fordeling av inntekt	11
1.1. Innledning	11
1.2. Mikrosimuleringsmodellen LOTTE.....	11
1.3. Inntektsbegrepet.....	12
1.4. Ekvivalente inntekter	17
1.5. Analyseenhet	21
1.6. Ulikhetsmål	22
1.7. Endringer i regelverket og atferdseffekter.....	25
1.8. Oppsummering.....	36
2. Simuleringer av skatter og overføringer av særlig betydning for barnefamiliene	37
2.1. Innledning	37
2.2. Barnetrygd.....	38
2.3. Forsørgerfradraget	40
2.4. Foreldrefradraget	41
2.5. Skatteklasser 2	42
2.6. Fødselspengene.....	43
2.7. Indirekte beskatning	46
2.8. Barnehagesubsidier	48
3. En beskrivelse av barnefamilienes økonomi	53
3.1. Innledning	53
3.2. Husholdninger med barn og husholdninger uten barn	54
3.3. Enslige forsørgere og par med barn	57
3.4. Inntekt og tilknytning til yrkeslivet.....	58
3.5. Barns alder og antall barn	59
3.6. Verdi av bolig og renteutgifter	61
3.7. Fødselspengemottakere	64
4. Virkninger på proveny og inntektsfordeling av endringer i skatter og overføringer av særlig betydning for barnefamiliene	65
4.1. Innledning	65
4.2. Endringer i barnetrygd	70
4.3. Endringer i forsørgerfradraget.....	82
4.4. Endringer i foreldrefradraget.....	83
4.5. Endringer i skatteklasser 2	85
4.6. Endringer i fødselspengene	89
4.7. Endring i momskompensasjonen på matvarer.....	91
4.8. Endringer i barnehagesubsidiene.....	92
4.9. Oppsummering.....	95
Referanser	99
De sist utgitte publikasjonene i serien Sosiale og økonomiske studier	104

Innledning*

De offentlige overføringene til barnefamilie ble vurdert av et offentlig utvalg som avga sin innstilling i juni 1996 i NOU 1996:13 (Barne- og familiedepartementet 1996). Det såkalte Barnefamilieutvalget, sammensatt av representanter fra politiske partier, viktige organisasjoner og forskningsmiljøer, ble bedt om å beskrive de offentlige overføringene til barn og barnefamilier, med spesiell vekt på fordelingsvirkninger og virkninger på kvinners yrkesdeltakelse. Med bakgrunn i denne beskrivelsen skulle utvalget vurdere endringer i overføringsordningene. Det politisk kontroversielle spørsmålet om avveingen mellom barnehagesubsidier og kontantstøtte og usikkerheten om barne-trygdens fordelingsvirkninger var nok viktige årsaker til oppnevningen av utvalget.

Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå ble bedt om å bistå utvalget gjennom å analysere proveny- og fordelings effekter av ulike endringer i skatte- og overførings-systemet. Skattemodellen LOTTE (Arneberg et al. 1995) er konstruert for å

kunne vurdere slike problemstillinger. Kompleksiteten i dagens skatte- og overføringssystem fordrer en systematisk oversikt over hvordan skattesatser, fradrag, overføringer, etc. påvirker individenes inntekter. Modellen benyttes således i utstrakt grad av både Finansdepartementet og Stortinget i vurderinger av endringer i skatte- og overføringssystemet.

Skattemodellen LOTTE kan karakteriseres som en "lovmodell" fordi den mekanisk viser hvordan en endring i regelverket for utskrivning av skatter virker på inntektene etter skatt. Det betyr at modellen ikke inkluderer effektene av at individene kan endre atferd på grunn av det nye regelverket, f. eks. arbeide mindre på grunn av skatteøkninger. Analyser av atferdsrespons er må komme i tillegg til "lovmodellens" resultater, eventuelt har atferdsmodellering i samspill med LOTTE også vist seg å være en fruktbar framgangsmåte. For eksempel er enkelte problemstillinger fra Barnefamilieutvalget i ettertid blitt gjenstand for evaluering ved en strukturell

* Jeg vil takke Kirsten Hansen og Bård Lian som har medvirket i beregningsarbeidet, Iulie Aslaksen, Nils Martin Stølen og Rolf Aaberge for gode kommentarer til tidligere utkast og Marit Vågdal og Marit B. Gundersen for utmerket ferdigstilling av både denne publikasjonen og vedleggene som den er basert på. Avsnittet som beskriver simuleringen av momskompensasjonen er skrevet i samarbeid med Jørgen Aasness, Erling Røed Larsen og Hanne Gravningsmyhr.

arbeidstilbudsmodell i samspill med LOTTE, i Kornstad og Thoresen (1997). I arbeidet for Barnefamilieutvalget ble det imidlertid ikke tilrettelagt noen eksplisitt arbeidstilbudsmodell. Det innebar at resonnementene omkring kvinners arbeidstilbud ble foretatt på bakgrunn av hvordan de ulike endringene påvirker inntekter og marginalsatser og hvor sensitivt individenes arbeidstilbud er i forhold til slike endringer. Det siste momentet er diskutert i kapittel 1 i denne publikasjonen gjennom vurderinger av ulike internasjonale bidrag på feltet og med særlig fokus på resultater fra det norske arbeidsmarkedet. Et hovedinntrykk fra litteraturen om arbeidstilbudsanalyser er at kvinners arbeidstilbud er mer følsomt enn menns arbeidstilbud, men at kvinners avveining mellom arbeid og fritid er mer analog til menns avveining enn tidligere antatt. Det kan også synes som om analyser fra dette tiåret generelt viser mindre atferdsresponsen enn analysene fra 80-tallet.

Barnefamilieutvalget ble med andre ord presentert informasjon om de direkte fordelingseffektene gjennom beregninger ved mikrosimuleringsmodellen LOTTE og i tillegg ble det resonnert omkring mulige atferdseffekter. I forhold til det underliggende velferdsteoretiske grunnlaget fokuseres det både på endringenes effekt på aktiviteter som påvirker størrelsen på de samlede inntektene og effekten på fordelingen av inntektene. En fundamental forutsetning for en slik empirisk tilnærming er at inntektene måles riktig. Spesielt er det reist spørsmål om inntektsdataene, som er basis i mikrosimuleringsverktøyet, gir et utfyllende bilde av den økonomiske levestandarden i husholdningene. I et annet vedlegg til utvalgets rapport (Aslaksen et al. 1996), er det for eksempel diskutert hvordan det ubetalte arbeidet i husholdningene kan verdsettes og hvilke konsekvenser det har for inntekts-

fordelingen. Hvilket inntektsbegrep som gir den mest fyldestgjørende levekårsmessige framstillingen av husholdningenes inntekter er også drøftet i kapittel 1 i denne publikasjonen.

Anvendelser av resultater fra mikrosimuleringsmodeller er særlig problematisk fordi individene inngår i husholdninger og familier. I praksis innebærer det at selv om et individ i utgangspunktet framstår med lav inntekt, så kan levestandarden være betraktelig høyere som følge av at det nyter godt av andre husholdningsmedlemmers inntekter. Det er utarbeidet metoder for å kunne sammenlikne individer i husholdninger av ulik størrelse og sammensetning (ekvivalensskalaer). Siden det eksisterer en hel rekke muligheter for hvordan dette skal gjøres med til dels betydelig forskjeller i implikasjonene av offentlig politikk, ble det i analysene for Barnefamilieutvalget utført en begrenset sensitivitetssjekk, basert på en tilnærming der antakelser om graden av stor-driftsfordeler i husholdningene kan varieres. Ved dette ønsket en også å fremme en tilnærming som synes å bli stadig mer etablert innenfor anvendte arbeider omkring inntektsfordeling i andre europeiske land.

Selv om utvalget ikke kunne enes om alle føringene for den økonomiske politikken overfor barnefamiliene, så er det grunn til å framheve den brede enigheten på viktige områder. Blant annet avviser utvalget enstemmig både skattlegging og inntektsprøving av barnetrygden. Selv om dette kan skyldes flere forhold (ikke minst er det argumenter for at universelle ordninger er en fordel) mener vi at mikrosimuleringsverktøyet bidro til å klargjøre beslutningsgrunnlaget for dette. Blant annet viser analysene i kapittel 4 i denne publikasjonen, at barnetrygden har en relativt gunstig fordelingsprofil innenfor dagens

system. Beskatning av barnetrygden reduserer ikke ulikheten, mens inntektsprøving av barnetrygd gir redusert inntektsulikhet, men blir motsvart av enten lengre inntektsintervaller med høyere marginalsatser eller terskler i skattesystemet med drastiske økninger i marginalsattesatsene.

Analysene av kontantstøtteordninger og subsidiering av barnehageplasser hadde spesielt vært tjent med sikrere informasjon om atferdsrespons, men de direkte fordelingsvirkningene viser at det er spesielt husholdninger med relativt lave inntekter som har fordel av kontantstøtteordninger.

Det er også grunn til å framheve at en med mikrosimuleringsverktøyet kan analysere trygder og skatter i sammenheng. For Barnefamilieutvalget ble dette tydeliggjort gjennom analysene av endringene i fødselspengeordningen. Et klart flertall i utvalget ønsket å erstatte dagens engangstønad i fødselspengeordningen med et skattepliktig minstepensjon. For å simulere proveny- og fordelings effekter av et slikt forslag må en ha et verktøy som både simulerer trygdeordninger og beskatning, som LOTTE. Mens folke trygdens utgifter øker med 600 mill. kroner som følge av en slik reform, er netto utgiften omlag 300 mill. kroner etter at de økte skatteinntektene også er inkludert. Fordelingseffekten av en slik endring er gunstig.

Modellsystemet kan også utvides slik at det åpner for å vurdere effektene av endringer i den indirekte beskatningen. Barnefamilieutvalget ønsket å utrede effektene av endringer i momskompensasjonen for melk, ost og kjøtt, som ventelig har betydning for barnefamiliens økonomi. Det viser seg at fordelene ved moms-

kompensasjonen er relativt jevnt fordelt blant barnefamiliene.

I tillegg til at denne publikasjonen viser hvordan mikrosimuleringsverktøyet kan utnyttes i arbeidet for et offentlig utvalg, vil en også finne (i kapittel 3) informasjon om inntektsforholdene i ulike grupper av befolkningen og ulike grupper av barnefamilier. Selv om noen støtteordninger for enslige forsørgere ikke er inkludert i inntektsbegrepet, viser tallene at enslige forsørgere i gjennomsnitt har lavere inntekter enn parfamiliene.

1. Metoder og tolkninger i studier av fordeling av inntekt

1.1. Innledning

Ved enhver sammenlikning av ressurser eller egenskaper mellom individer er det nødvendig med en rekke avveininger vedrørende hvordan en kan gi en beskrivelse av den aktuelle fordelingen. Ofte vil mangel på informasjon om det en ønsker å beskrive fordelingen av sette klare begrensninger, men gitt at slike sammenlikninger er mulig, er det viktig å avklare hvilke variable en skal fokusere på for å belyse hvordan ulike ressurser eller egenskaper er fordelt i en populasjon. Det er en rekke ulike fordelingsdimensjoner i tilknytning til overføringene til barnefamiliene, som for eksempel forholdet mellom generasjoner, forholdet mellom familier med barn og familier uten barn, kjønnsaspektet, virkninger på mulighetene for yrkesaktivitet, hensynet til barn som lever under vanskelige sosiale forhold, etc. Ved en vurdering av de økonomiske virkemidlene overfor barnefamiliene, gir det god mening å fokusere på hvordan inntektene er fordelt blant dem, å sammenlikne barnefamilienes inntekter med andre typer husholdningers inntekter og vurdere hvordan de ulike overføringsordningene virker på inntektsfordelingen. Sammenlikninger av individer på denne måten vil være kontroversielle fordi de alltid involverer normative spørsmål. Det er

derfor viktig å synliggjøre og variere antakelser som angår verdivalg.

I det følgende skal vi diskutere noen sentrale momenter angående metodevalg for analyser av fordeling av inntekt, med spesiell vekt på effektene av endringer i skatter og overføringer. Vi skal blant annet diskutere betydningen av valg av inntektsbegrep, bruk av ekvivalensskalaer, valg av populasjon, valg av analyseenhet, valg av ulikhetsmål og vurdering av atferdseffekter i tilknytning til endringer. Således tjener dette kapitlet som en klargjøring av den tilnærmingen som er benyttet i vurderingene av barnefamilienes økonomi i kapittel 3 og i analysene av fordelings-effektene av ulike endringer i skatter og overføringer i kapittel 4. De ulike metodevalgene illustreres med eksempler fra barnefamilienes økonomi. Disse beregningene er foretatt ved hjelp av mikrosimuleringsmodellen LOTTE, utviklet i Statistisk sentralbyrå (se Arneberg et al. 1995), og vi skal innledningsvis kort beskrive modellen og dens datagrunnlag. Beregningsresultatene er for 1996 dersom ikke annet er opplyst.

1.2. Mikrosimuleringsmodellen LOTTE

Det har vist seg svært hensiktsmessig å etablere en simuleringsmodell for å

studere virkninger av endringer i skatte- og overføringssystemet. Kompleksiteten i skatte- og overføringssystemet fordrer en systematisk oversikt over hvordan forskjellige endringer influerer på ulike skattemyter og overføringer. For eksempel eksisterer det avhengigheter i skattesystemet som medfører at en endring i en skattesats kan influere på annen beskatning eller fradrag i skatt. Mikrosimuleringsmodellen LOTTE reflekterer disse sammenhengene.

De nyeste dataene i LOTTE er fra Inntekts- og formuesundersøkelsen 1993 og inneholder opplysninger om vel 18 000 personer. Materialet framskrives til beregningsåret (1996) ved at inntekter og fradrag multipliseres med en vekstfaktor basert på anslag på lønn pr. normalårsverk i perioden. Dataene omregnes til å representere totaltall for nasjonen ved et sett oppblåsingsfaktorer som er basert på husholdningenes treksannsynlighet. Disse oppblåsingsfaktorene framføres ut fra antatt vekst i normalårsverk. Oppblåsingsfaktorene (se Heldal 1992 og Holmøy 1995) er dessuten justert slik at modellens totaltall for ulike inntektsgrunnlag og modellbefolkningens demografiske sammensetning i størst mulig grad bringes i overensstemmelse med faktiske størrelser.¹

Skatte- og overføringsmodellens berettigelse hviler på hvor godt en kan framstille et skatte- og trygdesystem i en simuleringsrutine ved hjelp av de dataene en har til rådighet. Våre erfaringer med modellen tilsier at den gir en god beskrivelse av de faktiske fordelingene av inntekt. I kapittel 2 gir vi en nærmere redegjørelse for hvordan ulike skatter og overføringer simuleres i LOTTE.

1.3. Inntektsbegrepet

1.3.1. Hva skal vi mene med inntekt?

Innledningsvis er det viktig å merke seg at hensikten med denne diskusjonen er å redegjøre for prinsipper for sammenlikning av inntekt, som ikke er det samme som å gi retningslinjer for hvordan politikken skal utformes. Prinsipper for sammenlikning av inntekt vil være beslektet med spørsmålet om utformingen av skatte- og overføringssystemet, men også andre hensyn enn rene fordelingshensyn vil være retningsgivende for skatte- og overføringssystemets innhold. Dette innebærer at de normative vurderingene som ligger implisitt i skatte- og overføringssystemet heller ikke kan tjene som mal for hvordan en skal sammenlikne inntekt.

Når vi i denne sammenheng fokuserer på fordelingen av inntekt i befolkningen, så er det fordi inntekt er en viktig indikator på konsummuligheter og genererer viktige elementer i tilværelsen, som å spise seg mett, ha husvære, danne familie, etc. På denne bakgrunn er det relevant, i vurderingen av individenes inntekt, hvorvidt en person er bosatt i en del av landet hvor alle varer er betraktelig dyrere enn andre steder, hvorvidt inntekten skal forsørge flere enn individet selv eller om en er handicappet på en slik måte at det for eksempel er forbundet med ekstra kostnader å delta i samfunnsaktiviteter. Det er umulig, av hensyn til informasjonstilgangen, å bringe inn alle forhold som kan ha betydning for individenes utnyttelse av inntekt i denne analysen. Det er imidlertid viktig at inntektsdataene betraktes ut fra et slikt utgangspunkt. "Graden av ulikhet i muligheter kan ikke avledes av ulikhet i inntekt direkte, siden våre valgmulig-

¹ Det vil si registerbasert statistikk for ulike inntektsgrunnlag (Skattestatistikken) og befolkningens demografiske sammensetning (Befolkningsstatistikken).

Tabell 1.1. **Oversikt over inntektskomponentene ved beregning av ekvivalent inntekt**

Bruttoinntekt	<ul style="list-style-type: none"> * Lønnsinntekt * Netto næringsinntekt <li style="padding-left: 20px;">Før fondsavsetninger og avskrivninger * Kapitalinntekt * Overføringer
Kapitalinntekt	<ul style="list-style-type: none"> * Renteinntekter * Aksjeutbytte * Andre kapitalinntekter
Overføringer	<ul style="list-style-type: none"> * Ytelser fra folketrygden * Tjenestepensjon, livrenter o.l. * Bidrag o.l. * Barnetrygd * Bostøtte * Stipend * Forsørgerfradrag * Økonomisk sosialhjelp

heter og hva vi kan oppnå, avhenger av en rekke fysiske og sosiale egenskaper” (Sen 1992, s.28).^{2,3}

Som et hovedalternativ i beregningene vil vi ta utgangspunkt i den årlige inntekt etter skatt, der inntekt før skatt er definert som i tabell 1.1. I fortsettelsen vil vi aggregere denne inntekten i husholdningene og benevne den ekvivalent inntekt.⁴ Ved å begrense analysene til ett enkelt inntektsår, kan resultatene være påvirket av fluktuasjoner i inntekt som ikke er permanente. For eksempel vil studenter ha lav inntekt i en periode for å kunne oppnå høyere inntekt på et senere stadium i livet, men totalt sett ventelig ha høy livsinntekt. Analyser med utgangspunkt i ett inntektsår gir derfor bare et øyeblikksbilde av fordelingen det enkelte år.

Fordi vi er opptatt av inntektens potensielle verdi (Simons 1938), er det irrelevant hvorvidt inntekten benyttes til faktisk konsum eller spares. En person med millioninntekter vil bli betraktet som en svært rik person selv om han bare forbruker en brøkdel av sine inntekter.

Vær oppmerksom på at følgende ytelser ikke inngår i inntektsbegrepet slik det er definert i tabellen:

- skattefritt engangsbeløp ved fødsel og adopsjon
- stønad til barnetilsyn for enslige forsørgere
- stønad til utdanning for enslige forsørgere
- nedkomststønad for enslige forsørgere
- kommunal bostøtte
- grunn- og hjelpestønad

Siden flere av ytelsene til enslige forsørgere er utelatt fra inntektsbegrepet, er det særlig grunn til å tro at inntektene til denne gruppen er undervurdert i de tallene som presenteres. Engangsstønad ved fødsel vil bli simulert i de beregningene som er utført vedrørende fødselspengeordningen, men inngår ikke i hovedinntektsbegrepet.

En utvikling mot et bredere skattegrunnlag har inkludert en rekke “frynsegoder” i skattbar inntekt og dermed også i inntektsbegrepet som benyttes her. Mange av disse inntektene inngår imidlertid på en summarisk måte, dvs. at beløpene i stor grad bygger på imputerte eller faste beløp. Fordelen ved privat bruk av bil, som er betalt av arbeidsgiver, fastsettes for eksempel som hovedregel på grunnlag av

2 Egen oversettelse.

3 Vurderinger av inntekt berører fundamentale spørsmål omkring rettferdighet. Det vises til blant annet Nozick (1974), Rawls (1971), Sen (1992) for diskusjoner av inntekt i en moralfilosofisk kontekst. Elster og Roemer (1991) gir også god oversikt.

4 Ekvivalent inntekt viser til at vi benytter ekvivalensskalaer i sammenlikningene, noe som diskuteres nærmere nedenfor.

en standardisert privat kjørelengde på 10 000 km, uavhengig av faktisk kjørelengde.

1.3.2. Fradrag i inntekt

Noen vil hevde at fradragene i inntekt før beregning av skatt også burde trekkes ifra ved beregning av ekvivalent inntekt. Eksempelvis kan det argumenteres for at utgifter til reise til og fra arbeidssted burde trekkes ifra ved sammenlikninger av individer med ulik reiseavstand mellom hjem og arbeid, fordi disse representerer nødvendige utgifter i forbindelse med frambringelse av arbeidsinntekt. Vi vil imidlertid anta at valg av bosted er et resultat av et valg der en vurderer avstand til arbeid, boligpriser, tilhørighet og en rekke egenskaper ved bostedet. For eksempel kan en person med arbeidssted i Oslo velge å bosette seg på Hadeland fordi det er lavere utgifter til bolig eller fordi det er mindre luftforurensning der. Det vil si at utgiftene til pendling motsvares av gevinster for personen som ikke er representert i våre data og utifra et slikt resonnement bør reiseutgifter ikke trekkes ifra.

Et fradrag i inntekt med særlig relevans for barnefamiliene er foreldrefradraget, og eksistensen av dette kan betraktes som et argument for at utgifter til barnepass er en kostnad i frambringelsen av inntekt for foreldre med små barn. Innenfor et slikt resonnement, vil utgifter til barnepass betraktes som en utgift til inntekts ervervelse. I forhold til informasjonen i våre data er dette problematisk, idet en rekke familier vil ha utgifter til barnepass som ikke er registrert. Dette gjelder for eksempel utgifter til uregistrerte dagmammaer. Det kan også stilles spørsmål om ikke utgiftene til barnepass bør betraktes som resultatet av kjøp av en god, kvalitativ pedagogisk tjeneste til barn i førskolealder, uavhengig

av yrkesaktivitet.⁵ En indikasjon på dette er det betydelige antall barn med hjemmeverende mødre som har plass i barnehage (se Thoresen 1994). Utgifter til barnepass er dermed ikke nødvendigvis utgifter til inntekts ervervelse, men snarere et kjøp av kvalitet i omsorgen for barn. Utgifter til barnepass vil derfor ikke gå til fradrag i beregningen av sammenliknbar inntekt. Det er imidlertid viktig å ta hensyn til at en del familier ikke har tilgang til barnehagetjenester, for eksempel som følge av køer. Siden de subsidierte barnehagetjenestene representerer en viktig tjeneste for barnefamiliene som bare en del av barnefamiliene kan nyttiggjøre seg, vil det bli laget et inntektsbegrep som også inkluderer denne tjenesten i forbindelse med barnehagesubsidiens betydning i inntektsfordelingen. Dette fordi den indirekte støtten gjennom tjenesteapparat og former for prissubsidiering kan gi viktige bidrag til levestandarden i husholdningene. Verdien av andre subsidierte offentlige tjenester som for eksempel undervisning, transport, andre omsorgstjenester burde også inkluderes i inntektsbegrepet, men informasjon om fordelingen av disse tjenestene mangler.

1.3.3. Inntekt fra bolig

Inntekt av egen bolig, hytte og landsted inngår i kapitalinntektene og en symmetrisk behandling av inntekter og utgifter tilsier at renteutgifter på boliglån burde trekkes fra inntekten. Årsaken til at et inntektsbegrep uten fratrukk for gjeldsrenter benyttes som hovedalternativ er for det første at den reelle avkastningen på boligkapitalen ikke gjenspeiles i husholdningenes skattemessige inntekt. For det andre regnes andre varige konsumgoder, som kan være grunnlag for låneopptak og renteutgifter, som konsumert når de er kjøpt eller de inngår i formuen (som i

5 Utgiftene til barnepass som observeres i dataene stammer i første rekke fra kjøp av barnehagetjenester.

tilfelle med bil). En følge av dette er at situasjonen for et par med nedbetalt bolig og ingen kapitalutgifter vil bedømmes som lik situasjonen for et gjeldsbelastet par, for lik boligverdi og like andre inntekter. Denne skjevheten bedømmes som mindre problematisk enn at husholdninger med store kapitalutgifter, som følge av dyr bolig og dyr bil, framstår som fattige sammenliknet med husholdninger som har tilpasset seg med lave renteutgifter og nøktern bolig. Et inntektsbegrep uten fratrekk for gjeldsrenter er i samsvar med tilnærmingen benyttet i for eksempel Aaberge og Wennemo (1988). Sammenlikninger av individer uten fratrekk for gjeldsrenter kan særlig overvurdere inntektene til de selvstendig næringsdrivende i forhold til lønnstakere. Det er grunn til å tro at en del av renteutgiftene til de selvstendig næringsdrivende skyldes næringsvirksomhet og ikke utgifter til bolig, bil og annet konsum. Vi har imidlertid ikke mulighet til å identifisere den delen av renteutgiftene som skyldes næringsvirksomhet. Denne tilnærmingen er også problematisk i forhold til individer med utgifter til studielån.

Vi vil derfor etablere ett alternativt inntektsbegrep der gjeldsrentene er trukket ifra, men hvor også boliginntektene er basert på avkastningen av boligens markedsverdi og ikke ligningsverdi. Beregningen av boligavkastningen er basert på antatt realrente for 1996, som er 3,5 prosent. For å kunne beregne markedsverdien av bolig benytter vi informasjon fra Levekårsundersøkelsen 1995. I Levekårsundersøkelsen 1995 blir intervjuobjektene spurt om antatt markedsverdi på bolig og

denne verdien blir sammenliknet med likningstaksten på boligen.⁶ Forholdstallet mellom markedsverdi og likningsverdi benyttes til å anslå en gjennomsnittlig markedsverdi for boligene til personene i simuleringmodellens datagrunnlag.⁷ Vi beregner dette forholdstallet til i overkant av 4,7, som er omlag det samme som Andersen et al. (1993) finner ved tilsvarende beregninger for 1989.

Vi definerer inntektsbegrepet D1 som inntekt etter skatt tillagt en del skattefrie ytelser som barnetrygd, økonomisk sosialhjelp, stipend fra Statens lånekasse (se tabell 1.1), men uten fratrekk for gjeldsrenter og uten inntekt fra bolig. D2 er identisk med D1, bortsett at det er beregnet en reell avkastning på bolig og at gjeldsrentene er fratrukket. I tabell 1.2 viser vi fordelingen av inntekt for personer i husholdninger med barn og husholdninger uten barn for henholdsvis inntektsbegrepet D1 og inntektsbegrepet D2 i en desiltabell. I første desil befinner de 10 prosent av befolkningen med lavest inntekt seg, i andre desil finner vi personene som har høyere inntekt enn personene i desil 1, men lavere inntekt enn personene i tredje desil. I desil 10 finner vi de 10 prosent rikeste i befolkningen. En ser at for personer i husholdninger uten barn er det inntektsbegrepet D2 som gir de høyeste inntektene, mens det for personer i husholdninger med barn er inntektsbegrepet D1 som gir det høyeste inntektsnivået. En ser allikevel av tabell 1.2 at det er forholdsvis liten forskjell i inntekt ved de to inntektsbegrepene, både for personer i barnefamilier og personer i husholdninger uten barn.

6 Levekårsundersøkelsen 1995 har overlappende utvalg med Inntekts- og formuesundersøkelsen 1994, som inneholder likningstakster.

7 Ideelt sett kunne denne imputeringen av boligverdier bli gjort mer sofistikert ved hjelp av ulike forklaringsfaktorer for det observerte forholdet mellom likningstakster og markedsverdier, for eksempel boligens alder, beliggenhet, etc. Det er imidlertid ikke mulig å utnytte denne informasjonen i simuleringmodellens datagrunnlag og vi har måttet benytte oss av et enkelt forholdstall.

Tabell 1.2. **Sammenlikning av inntektsbegrepet D1 og inntektsbegrepet D2 i kroner for personer i husholdninger med barn og personer i husholdninger uten barn. $\theta=0,5^*$**

Desiler	Husholdninger uten barn		Husholdninger med barn	
	D1	D2	D1	D2
1	54 369	54 464	82 703	78 604
2	84 810	90 768	114 644	111 487
3	104 133	109 992	132 626	127 945
4	125 228	130 273	146 063	141 725
5	147 524	150 563	157 080	154 445
6	167 066	170 865	170 296	166 894
7	187 803	190 641	184 438	179 125
8	211 436	213 764	201 471	195 408
9	243 825	245 596	224 015	217 153
10	357 057	350 136	331 672	321 738
Totalt gjen.snitt	168 325	170 706	174 501	169 452

* Defineres i seksjon 1.4 nedenfor.

I fortsettelsen vil vi i hovedsak benytte inntektsbegrepet D1. Konsekvensene av å velge inntektsbegrepet D1 framfor D2 er nærmere redegjort for i avsnitt 3.6.

1.3.4. Ulønnet arbeid i husholdningene

Ensidig fokus på inntekter fra ulike typer markedsaktiviteter samt inntekter fra offentlige overføringsordninger kan overser viktige levekårskomponenter i tilknytning til inntekt. Når en antar at grunnlaget for inntektsopptjeningen er individets avveining mellom tid brukt til inntektsgivende arbeid og tid brukt til ubetalt arbeid i husholdningen og frivillige organisasjoner, til utdanning, til reiser og transport, og til fritid og personlige gjøremål, blir tid den grunnleggende enheten. Individets potensielle inntekt, til forskjell fra den faktiske, blir den maksimale inntekt som individet kan oppnå ved å allokere mer av sin tid til inntektsgivende arbeid, snarere enn til de andre gjøremålene. Et hovedbegrep i denne teorien

Tabell 1.3. **Ulike inntektsbegreper**

Betegnelse: Karakteristikk:

D1	Inntekt etter skatt tillagt en del skattefrie ytelser som barnetrygd, økonomisk sosialhjelp, stipend fra Statens lånekasse. Uten fratrekk for gjeldsrenter og uten inntekt fra bolig.
D2	Som D1, men med reell avkastning på bolig og med fratrekk for gjeldsrenter i tillegg.
D3	Som D1, men med verdien av subsidierte barnehageplasser i tillegg
D4	Som D1, men med tillegg for engangsstønad fra fødselspengeordningen

(Becker 1965) er utvidet inntekt, som er summen av individets inntekt fra lønnet arbeid og en beregnet verdi av godene som produseres ved ulønnet arbeid i husholdningen, dvs. alt fra barneomsorg til matlaging og vedlikehold og oppussing. Begrepet utvidet inntekt fanger opp at forbrukerne skaffer seg varer og tjenester enten ved å kjøpe dem ferdige eller produsere dem selv i husholdningen. Det vises til vedlegg 6 i NOU 1996:13 (Aslaksen et al. 1996), som diskuterer dette momentet i analyser av fordeling av inntekt.

Tabell 1.3 viser inntektsbegrepene som skal benyttes i beregningene. D1 er hovedalternativet som legges til grunn i gjennomgangen av barnefamiliens inntektsforhold og vurderinger av betydningen av ulike skatte- og overføringsordninger. Når ikke annet er oppgitt, benyttes derfor D1. Inntektsbegrepene D3 og D4 benyttes i vurderingene av henholdsvis barnehagesubsidiens og fødselspengeordningens innvirkning på inntektsfordelingen. I tillegg til de karakteristikkene som er redegjort for i tabellen, vil inntektene veies med en ekvivalensskala, noe vi skal diskutere nærmere nedenfor.

1.4. Ekvivalente inntekter

Det er fordelingen av inntekt blant individer vi ønsker å beskrive, men dersom en tar utgangspunkt i individenes inntekter, vil en finne en hel rekke personer med liten eller ingen inntekt, for eksempel barn og hjemmeværende kvinner. Disse personene kan imidlertid ha høy levestandard som følge av at de deler inntekt med foreldre eller ektefelle. Det er derfor grunn til å aggregere inntektene over husholdningen eller familien. Det tas ofte utgangspunkt i husholdningsinntekt i fordelingsanalyser fordi medlemmer i en husholdning har stort felles konsum og det er en viktig enhet for beslutninger vedrørende de enkelte individenes velferd. Diskusjonen omkring bruken av ekvivalensskalaer omhandler hvordan skal en sammenlikne husholdninger av ulik størrelse og sammensetning.

Som diskutert ovenfor, atskiller husholdninger seg i forhold til flere ulike karakteristika, som bosted, individenes helse, etc. Når en skal sammenlikne husholdninger, er det særlig viktig å ta hensyn til at husholdningene er forskjellige med hensyn til antall voksne og barn, blant annet fordi konsummulighetene, for en gitt inntekt, vil være sterkt påvirket av hvor mange som skal dele denne inntekten. En måte å gjøre dette på er å regne om inntekt til ekvivalente inntekter. Det vil si at vi for eksempel bestemmer hvor mye mer en familie med to barn må ha i inntekt for at de skal kunne omsette sin inntekt til samme levestandard som en enslig. Dersom X_i betegner husholdningsinntekten og Y_i er ekvivalent inntekt for husholdning i , så har vi:

$$(1.1) \quad Y_i = \frac{X_i}{M_i}$$

hvor M_i er den faktor som husholdning i 's inntekt må deles med for at inntekten til husholdning i skal kunne sammenliknes

med inntekten til referansehusholdningen (den enslige). En måte å ta hensyn til dette på er å benytte husholdningsinntekt pr. person som ekvivalensskala. Det er imidlertid stordriftsfordeler i konsumet. En stor husholdning behøver kanskje bare en bil og ett kjøleskap for å ha tilgang til de samme kjøle- og transporttjenestene som en liten husholdning.

Det er imidlertid ikke opplagt at familier med barn må ha høyere inntekt enn familier uten barn i slike sammenlikninger. Det kan argumenteres for at demografiske kjennetegn i seg selv representerer verdier for husholdningene (Pollak og Wales 1979). Kompleksiteten i dette kan for eksempel belyses gjennom en sammenlikning av et par uten barn (som ønsker seg barn) og et par med barn. Er det riktig at paret med barn må ha høyere inntekt, slik som ekvivalensskala tilnærmingene anviser, for at de skal oppnå like høy levestandard som paret som er ufrivillig barnløs? Det er vanskelig å argumentere for at barn kun medfører kostnader for husholdningen. Mot en slik betraktning kan det innvendes at dette er et resonnement med basis utelukkende i foreldrenes nytte. For barna er konsummulighetene det sentrale. Det er fortsatt heller ikke slik at alle barnefødsler (og i særdeleshet flerbarnsfødsler) er et resultat av planlegging.

Det er utledet en hel rekke typer av ekvivalensskalaer, basert på forskjellige tilnærminger, og disse kan grovt sett kategoriseres som (Coulter et al. 1992):

1. Skalaer basert på konsumøkonometriske beregninger.
2. Subjektive skalaer
3. Ekvivalensskalaer basert på budsjettstandarder
4. Ekvivalensskalaer implisitt i offentlige overføringsordninger
5. Pragmatiske skalaer

Tabell 1.4. Ekvivalent husholdningsinntekt (kroner) for ulike forbruksvekter

Enslig	OECD-skala		Subjektiv skala	
	Par med to barn	Par med tre barn	Par med to barn	Par med tre barn
100 000	270 000	320 000	127 000	132 000
200 000	540 000	640 000	254 000	264 000
400 000	810 000	960 000	508 000	528 000

Bojer (1977) er ett av de få norske bidragene på feltet innenfor type 1. Bidragene innenfor den konsumøkonometriske tilnærmingen bygger på ulike spesifikasjoner av nyttefunksjoner for å identifisere forskjeller mellom husholdningstyper og de ulike tilnærmingene gir forskjellige resultater (Nelson 1993). Det er dessuten betydelige begrensninger i hva slags informasjon om ekvivalensskalaer som kan genereres fra data for konsum (Blundell og Lewbel 1991). I vedlegg 5 i NOU 1996:13 (Røed Larsen og Aasness 1996a) er det nærmere redegjort for hvordan en kan utlede ekvivalensskalaer fra forbruksdata.

Subjektive skalaer er bygd på direkte velferdsmålinger gjennom et sett av spørsmål for å måle husholdningenes velferdsnivå, for deretter å sammenlikne inntektsnivået som kreves av husholdninger med forskjellig sammensetning for å inneha samme velferdsliv (Kapteyn og van Praag 1976). Innenfor subjektive skalaer vil derfor eksistensen av barn også gi et positivt bidrag til velferden ved sammenlikninger av husholdninger.

Pragmatiske skalaer inkluderer den såkalte "OECD-skalaen" og er ofte svært enkle funksjoner av ulike husholdnings-

karakteristikker. OECD-skalaen tilordner den første voksne person i husholdningen vekten 1,0, de neste personene i husholdningen som er 14 år og eldre har vekten 0,7, mens barn yngre enn 14 år har vekten 0,5. I tabell 1.4 er ekvivalente inntekter for et par med to barn og et par med tre barn sammenliknet med inntektene til en enslig for forskjellige inntektsnivåer og ved to forskjellige ekvivalensskalaer, OECD-skalaen og en skala basert på direkte velferdsmålinger.⁸

Tabell 1.4 viser at de to skalaene gir store forskjeller i ekvivalent inntekt og følgelig vil resultatene i inntektsfordelingsanalysene være sterkt påvirket av hvilken skala som benyttes. Det viser seg at følgende enkle sammenheng karakteriserer praktisk talt samtlige ekvivalensskalaer i form av en enkelt parameter (Buhmann et al. 1988):

$$(1.2) \quad M_i = s_i^\theta$$

der s_i er antall husholdningsmedlemmer i husholdning i og θ er en parameter som gir uttrykk for antakelser om graden av stordriftsfordeler i husholdningene. Den varierer mellom 0 og 1. Jo større θ er, desto mindre er stordriftsfordelene i husholdningene. $\theta=0$ tilsvarer ukorrigert husholdningsinntekt, mens $\theta=1$ tilsvarer husholdningsinntekt pr. person. θ kan tolkes som skalaelastisiteten med hensyn til husholdningsstørrelse. Sammenhengen i (1.2) kan utvides ved at det differensieres mellom barn og voksne i vektsystemet:⁹

$$(1.3) \quad M_i = (s_j + \eta s_k)^\theta$$

hvor s_j er antall voksne i husholdningene, s_k er antall barn og hvor η måler barns relative vekt i forhold til voksne.

⁸ Den siste hentet fra Van Praag et al. (1982).

⁹ Se for eksempel Banks og Johnson (1994).

Tabell 1.5. **Ulike antakelser om stordriftsfordeler i ekvivalensskalaer karakterisert gjennom θ .
SUBJ = subjektive skalaer, CONS = skalaer basert på konsumøkonometriske beregninger, PROG =
skalaer basert på budsjettstandarder og offentlige overføringsordninger, STAT = pragmatiske skalaer**

Type skala	Verdi på θ			
	SUBJ	CONS	PROG	STAT
1. Unadjusted Family Income ($\theta=0$)				
2. IEQ-France	0,12			
3. IEQ-Belgium	0,17			
4. IEQ-United Kingdom	0,18			
5. MIQ-U.S. Dubnoff data	0,18			
6. MIQ-U.S. ISDP	0,21			
7. IEQ-Netherlands	0,22			
8. Necessities-U.S. 1960-61		0,23		
9. MIQ-U.S. Gallup	0,23			
10. IEQ Switzerland	0,26			
11. IEQ Germany	0,27			
12. IEQ Denmark	0,27			
13. IEQ corrected-Netherlands	0,29			
14. IEQ-Ireland	0,32			
15. PIE-U.S.	0,33			
16. Dutch Poverty	0,35			
17. MIQ corrected-Netherlands	0,36			
18. Expenditures-U.S. 1960-61		0,37		
19. Expenditures-U.S. 1972-73		0,38		
20. Food-U.S. 1960-61		0,47		
21. Swedish Poverty			0,54	
22. Australian Poverty			0,55	
23. Swiss Poverty			0,56	
24. U.S. Official Poverty			0,56	
25. Canadian Official LICOs			0,56	
26. Expenditures-Switzerland		0,57		
27. British Poverty			0,59	
28. German Poverty			0,67	
29. European Poverty Line 3, LIS				0,70
30. Jenkins/O'Higgins				0,72
31. U.S. Bureau of Labor Statistics				0,72
32. OECD Poverty Line				0,73
33. European Poverty Line 1				0,84
34. <i>Per Capita</i> Consumption				1,00

Kilde: Buhmann et al. (1988).

I tabell 1.5 vises det hvordan ulike ekvivalensskalaer kan karakteriseres ved hjelp av θ i likning (2) ovenfor. OECD-skalaen tilsvarende $\theta=0,73$ ved britiske data,¹⁰ mens en ser at de subjektive skalaene varierer fra $\theta=0,12$ til $\theta=0,36$. Det betyr at OECD-skalaen tillegger stordriftsfordelene liten vekt, noe som vil favorisere store familier

i utformingen av økonomisk-politiske tiltak som er rettet mot familiene.

I tabell 1.6 viser vi hvordan valg av ekvivalensskala påvirker resultatene av en sammenlikning av personer i husholdninger med barn og personer i husholdninger uten barn ved hjelp av en desiltabell. Vi

10 θ ligger mellom 0,75 og 0,8 for norske data.

Tabell 1.6. Sammenlikning av inntekt (kroner) for personer i husholdninger med barn og husholdninger uten barn ved to ulike valg av ekvivalensskala

Desiler	Subjektiv skala, $\theta \equiv 0,2$		OECD-skalaen, $\theta \equiv 0,8$	
	Ekvivalent inntekt, husholdninger med barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger uten barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger med barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger uten barn
1	112 187	55 415	58 767	52 049
2	167 976	91 444	78 130	77 029
3	197 693	119 338	89 590	91 383
4	218 138	146 517	98 170	106 663
5	237 675	174 185	106 364	122 174
6	257 392	206 236	115 039	136 033
7	278 453	243 619	125 796	151 517
8	305 451	283 248	136 456	168 893
9	345 314	333 299	152 333	192 333
10	508 183	501 908	227 437	286 717
Totalt gjennomsnitt	262 846	215 521	118 808	138 479

sammenlikner inntektene når subjektiv skala (Van Praag et al. 1982) og OECD-skalaen benyttes. Tabellen viser at ved bruk av den subjektive skalaen framstår personer i husholdninger med barn med klart høyere gjennomsnittlige desilinntekter enn personer i husholdninger uten barn. Vektes inntektene med OECD-skalaen, er bildet det motsatte. Husholdninger uten barn har høyere gjennomsnittlige inntekter enn husholdninger med barn, med unntak av de to laveste desilene. Barnefamiliens økonomiske stilling relativ til den økonomiske situasjonen for husholdninger uten barn forverres ettersom stordriftsfordelene avtar (θ øker).

Dette eksempelet understreker betydningen av å gjennomføre sensitivitetsanalyser ved fordelingsstudier av denne type. Det er grunn til å undersøke resultatenes følsomhet for valg av ekvivalensskala rundt et hovedalternativ.¹¹ Vi velger $\theta=0,5$ som hovedalternativ og setter den relative vekten (η) lik 0,75, men vil vise resultatenes følsomhet for valg av θ .

I tabell 1.7 vises konsekvensene av å velge $\theta=0,5$ for sammenlikningen av ulike husholdningstyper. På grunn av at ekvivalensskalaen i (1.3) ovenfor vil være en voksende konkav funksjon for θ mellom 0 og 1, så vil vekten øke når husholdningsstørrelsen øker, men økningen er avtakende. Det betyr at en økning av husholdningen fra 1 til 2 husholdningsmedlemmer forutsettes å være mer kostnads-krevende enn en økning fra 2 til 3. Den marginale ekvivalensskalaen er avtakende.

Et annet trekk ved denne tilnærmingen er at skalaen er uavhengig av inntektsnivåene. Dersom vi sammenlikner de to første kolonnene i tabell 1.7, den enslige og den enslige med ett barn, ser vi at barnet "koster" vel 32 000 kroner for den enslige forsørgeren når sammenlikningsnivået er 100 000. Dersom sammenlikningsnivået er 400 000 kroner for den enslige, ser vi at det ene barnet "koster" bortimot 130 000 kroner. Dette kan virke urimelig (Conniffe 1992). Men innenfor de konsumøkonometriske tilnærmingene for esti-

11 I samsvar med tilnærmingen i for eksempel Atkinson et al. (1995).

Tabell 1.7. **Ekvivalent inntekt for ulike husholdningstyper sammenliknet med en enslig når ekvivalensskalaen beregnes som kvadratroten av antall husholdningsmedlemmer ($\theta=0,5$) og når barn er vektet som 3/4 av en voksen ($\eta=0,75$)**

Enslig	Enslig med ett barn	Par uten barn	Par med to barn	Par med fire barn
100 000	132 288	141 421	187 083	223 607
200 000	264 575	282 843	374 166	447 214
400 000	529 150	565 685	748 332	894 427

mering av barnekostnader, benyttes både spesifikasjoner som er relaterte til barnekostnader i absolutt forstand og som bygger på barnekostnader relativ til inntekt (Blackorby og Donaldson 1994). Vi velger å holde oss til en skala som er uavhengig av inntektsnivået i våre beregninger.

1.5. Analyseenheter

Ovenfor ble det redegjort for hvorfor husholdningsinntekten er det naturlige grunnlaget for analyser av inntekt og for hvordan en kan sammenlikne inntektene til

husholdninger av ulik størrelse og sammensetning. Men til tross for at inntektene summeres over husholdningene er det individenes velferd vi ønsker å beskrive. Derfor benyttes personene som analyseenhet framfor husholdningene (Danziger og Taussig 1979, Sen 1979). Dersom en benytter husholdninger som analyseenhet, vil hver enkelt husholdning gis lik vekt, uavhengig av hvor mange husholdningsmedlemmer som inngår. Dette innebærer at individenes vekt i sammenlikningene er invers i forhold til husholdningsstørrelse. I tabell 1.8 er det vist hvilke konsekvenser dette valget har for en inntektssammenlikning av husholdninger med barn og husholdninger uten barn. Vi ser av tabell 1.8 at resultatene er påvirket av hvorvidt en benytter husholdninger eller personer som analyseenhet, men at hovedmønsteret i forholdet mellom husholdninger uten barn og husholdninger med barn er uforandret. En ser at det er husholdninger uten barn som har lavest inntekt i de nedre desilene, men at forskjellen utlignes for høyere inntekter. Når analyseenheter er personer, ser en at hus-

Tabell 1.8. **Sammenlikninger av inntekt (kroner) i husholdninger med barn og husholdninger uten barn ved ulike forutsetninger om analyseenhet. $\theta=0,5$**

Desiler	Husholdninger som analyseenhet		Personer som analyseenhet	
	Ekvivalent inntekt, husholdninger med barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger uten barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger med barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger uten barn
1	78 929	45 878	82 703	54 369
2	109 496	74 513	114 644	84 810
3	128 135	90 027	132 626	104 133
4	143 242	106 390	146 063	125 228
5	154 567	126 406	157 080	147 524
6	168 198	147 831	170 296	167 066
7	182 619	167 561	184 438	187 803
8	199 708	191 242	201 471	211 436
9	222 649	224 981	224 015	243 825
10	330 081	330 473	331 672	357 057
Totalt gjennomsnitt	171 762	150 530	174 501	168 325

Tabell 1.9. Bearbeiding av individuelle inntekter i en husholdning for sammenlikningsformål

Personene i husholdningen	Inntektene til personene i husholdningen	Ekvivalent inntekt = husholdningsinntekt/ekvivalensskala	Personer som analyseenhet
1	100 000		165 702
2	200 000	$\frac{310000}{(2+0,75*2)^{0,5}} = 165702$	165 702
3	0		165 702
4	10 000		165 702

holdningene uten barn passerer inntektsnivået til husholdninger med barn i syvende desil, mens dette skjer i niende desil når analyseenheten er husholdninger.

Når vi benytter personer som analyseenhet, er det underforstått at fordelingen innad i husholdningen er lik. Det er publisert en rekke bidrag innenfor spillteoretiske resonneringer som kan illustrere betydningen av å ta hensyn til ulikhet i fordelingen av ressurser internt i husholdninger, se for eksempel McElroy og Horney (1981) og Chiappori (1988). Wooley og Marshall (1994) diskuterer hvordan inntektsfordelingen påvirkes dersom en også inkluderer ulikhet innad i husholdningene. De finner at standard tilnærminger (lik fordeling innad i husholdningene) undervurderer ulikheten, men finner også at det ikke nødvendigvis er menn som profiterer på ulikhet innad i husholdningene.

Før vi i neste avsnitt skal gjøre greie for mål for sammenlikning av inntektsfordelinger, gir vi i tabell 1.9 et eksempel som viser en foreløpig oppsummering av hvordan hovedalternativet for inntektsammenlikninger framkommer. I tabell 1.9 vises det hvordan inntektene i en husholdning med to voksne og to barn bearbeides for å være sammenliknbare med inntektene i andre husholdninger.

De inntektene som til slutt sammenliknes over individene, er langt fra de samme

som overføres i rene penger til husholdningen. Vekting av husholdningsinntektene i forhold til husholdningsstørrelse medfører at det ikke er husholdningenes faktiske inntekter som beskrives i de fleste tabellene nedenfor. Det er husholdningsinntektene delt på ekvivalensskala og fordelt på hvert enkelt individ i husholdningene. Det er med andre ord det relative forholdet mellom individenes inntekter som er av interesse, ikke inntektenes størrelse.

1.6. Ulikhetsmål

For å kunne vurdere hvordan ulikheten i fordelingen av inntekt atskiller seg fra en annen fordeling av inntekt, er det utviklet summariske mål for ulikhet, som Gini koeffisienten. Summariske mål på ulikhet kan for eksempel benyttes for å belyse fordelingseffekter av endringer i regelverket for beskatning og tildeling av ytelser.

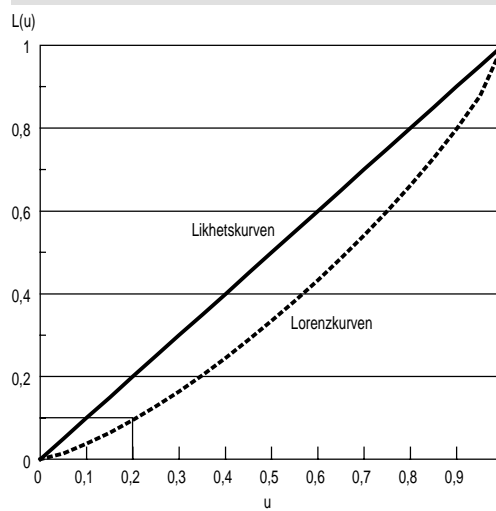
Gini koeffisienten er en indeks på ulikhet som er basert på den grafiske beskrivelsen av ulikhet i Lorenz-kurven. Lorenz-kurven viser grafisk for hver u mellom 0 og 1 hvor stor andel av inntekten som tilfaller de 100u prosent av befolkningen med de laveste inntektene. Figur 1.1 viser Lorenz-kurven til fordelingen av ekvivalent inntekt i Norge i 1996 og det er avmerket på figuren hvor stor andel av ekvivalent inntekt som tilfaller de fattigste 20 prosent av befolkningen.

Lorenz-kurven er en operasjonalisering av ulikhet som tilfredsstillende skalainvariansprinsippet og overføringsprinsippet. Med skalainvariansprinsippet menes at ulikheten forblir uendret når alle enhetene i populasjonen blir gitt samme prosentvise tillegg. Overføringsprinsippet sier at ulikheten i en fordeling blir redusert når det overføres inntekt fra en rikere til en fattigere person når denne overføringen ikke er så stor at mottakeren blir rikere enn giveren. Ulike fordelinger rangeres ved avstanden til likhetskurven, dvs. den Lorenz-kurven som avbildes når alle enheter har samme inntekt (diagonalen i figur 1.1). Men rangeringen er ikke fullstendig i den forstand at når to Lorenz-kurver krysser hverandre, kan det ikke avgjøres hvilken fordeling som er mest lik.

Det er derfor blitt utviklet ulikhetsmål for å gi komplette rangeringer av fordelinger. Det mest brukte ulikhetsmålet er Gini koeffisienten, som er et summarisk mål på ulikhetsinformasjonen i Lorenz-kurven. Gini koeffisienten til en fordeling tilsvarende 2 ganger arealet mellom likhetskurven og Lorenz-kurven. Således varierer den mellom 0 og 1. Den er lik 1 dersom en person har all inntekt i en populasjon og lik 0 dersom inntekten er likt fordelt mellom alle individer. Men Gini koeffisienten representerer bare en av flere mulige metoder for å kvantifisere forskjellene i ulikhet mellom fordelinger. Det viser seg at Gini koeffisienten vektlegger sterkest overføringer til den sentrale del av fordelingen dersom det befinner seg flest personer rundt median-inntekten.

Gini koeffisienten er dekomponerbar (Rao 1969, Kakwani 1977, Aaberge 1986), som betyr at en kan studere samspillet mellom ulike typer inntekter og total inntekt og beregne den enkelte inntektskomponents bidrag til ulikheten. Inntekt etter skatt er en sum av flere komponenter, som barne-

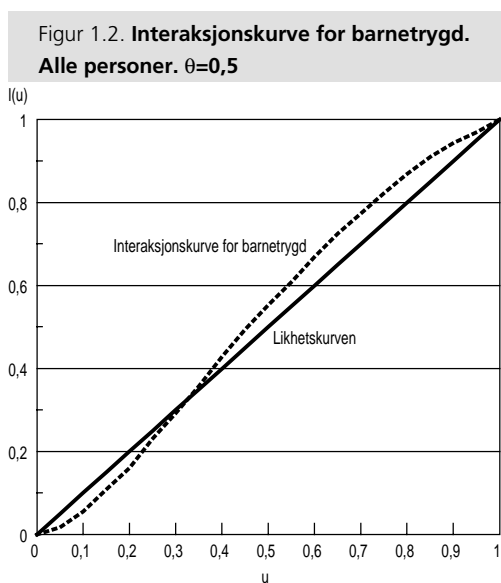
Figur 1.1. Lorenz-kurven til fordelingen av ekvivalent inntekt. Alle personer

trygd, arbeidsinntekt etter skatt, trygdeinntekter etter skatt, etc., og ved hjelp av Gini koeffisientens dekomponeringsegenskaper kan en vurdere sammenhengen mellom de enkelte inntektskomponentene og totalinntekten:

$$(1.4) \quad G = \sum_{i=1}^k \frac{\mu_i}{\mu} \gamma_i$$

hvor μ_i/μ er forholdet mellom gjennomsnittet av inntektskomponent i og gjennomsnittet av totalinntekten. Interaksjonskoeffisienten, γ_i , gir uttrykk for graden av samvariasjon mellom inntektskomponent i (f. eks. barnetrygd) og totalinntekten. Interaksjonskoeffisienten blir bestemt av arealet under interaksjonskurven, på samme måte som Gini koeffisienten blir bestemt av forløpet til Lorenz-kurven. I figur 1.2 vises forløpet til interaksjonskurven, $l(u)$, for barnetrygd. Av figuren ser en at $l(u)$ er i nærheten av 0,8 for $u=0,7$. Det betyr at de 70 prosent av befolkningen som har minst inntekt etter skatt, mottar 80 prosent av hele overføringen. Dersom

interaksjonskurven ligger over likhetskurven, vil de med lavest inntekt motta mest av overføringen i absolutte kroner. I likhet med Gini koeffisienten er interaksjonskoeffisienten uavhengig av inntektsnivået.

I figur 1.2 ser en at interaksjonskurven ligger under likhetskurven for de laveste desilene, men at arealet som ligger over likhetskurven er større enn det som ligger under likhetskurven. I sum vil derfor barnetrygden tilgodese de med lavest inntekt. Det gjenspeiles i fortegnet til interaksjonskoeffisienten som summerer opp informasjonen fra figur 1.2 i ett enkelt tall. I dette tilfelle er interaksjonskoeffisienten for barnetrygd ($\gamma_{\text{barnetrygd}}$) lik $-0,05$. Et negativ fortegn betyr at det er de med lavest inntekt som mottar mest barnetrygd i absolutte kroner. Dersom alle mottar like mye barnetrygd, vil interaksjonskoeffisienten være lik 0. Dersom barnetrygden tilgodeser de med høye inntekter i sterkeste grad, vil interaksjonskoeffisienten være positiv.

Tabell 1.10. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) for personer med tilhørende verdier for barnetrygd. Hele befolkningen. $\theta=0,5$

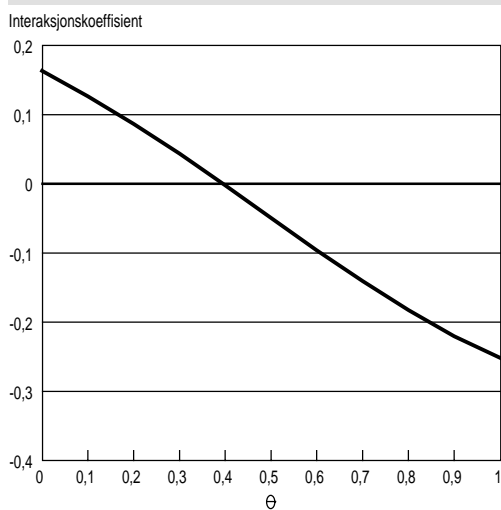
Desiler	Ekvivalent inntekt	Barnetrygd
1	64 273	3 207
2	97 884	6 180
3	119 306	7 789
4	138 460	8 047
5	153 603	7 301
6	168 928	6 820
7	185 857	6 135
8	205 863	5 565
9	233 476	4 417
10	346 060	3 314
Totalt gjennomsnitt	171 371	5 877

Dette kan også illustreres ved hjelp av en desiltabell. I første kolonne i tabell 1.10 ser vi at individene er rangert etter inntektene med de 10 prosent laveste inntektene i desil 1 og de 10 prosent høyeste inntektene i desil 10. Andre kolonne i tabellen viser de tilhørende verdiene for ekvivalent barnetrygd. En ser at at det overføres relativt lite barnetrygd til desilen med lavest inntekt, der det befinner seg en del studenter og minstepensjonister. Dette gjenspeiles i figur 1.2 ved at interaksjonskurven ligger under likhetskurven for lave verdier av u . Figuren avspeiler videre at desilene midt i fordelingen i gjennomsnitt mottar mer barnetrygd enn de med aller høyest inntekt.

I figur 1.2 vises fordelingen av barnetrygd ved en antakelse om stordriftsfordelene i husholdningene tilsvarende $\theta=0,5$. Det viser seg at fordelingen av barnetrygd er svært sensitiv med hensyn til forutsetninger om graden av stordriftsfordeler i husholdningene. Dette er illustrert i figur 1.3, hvor interaksjonskoeffisienten til barnetrygd er vist ved varierende θ .

For $\theta=0$ er interaksjonskoeffisienten positiv og stor og det er de med høyest inn-

Figur 1.3. Interaksjonskoeffisienten til barnetrygd ved ulike forutsetninger om stordriftsfordeler i husholdningene. Alle personer

tekt som i gjennomsnitt mottar mest av overføringen, mens for $\theta=1$ er interaksjonskoeffisienten stor og negativ, som betyr at det er de med lavest inntekt som i gjennomsnitt mottar mest av overføringen. Ved θ mellom 0,3 og 0,4 skifter interaksjonskoeffisienten fra positive til negative verdier. Dette mønsteret skyldes at barnefamiliene beveger seg nedover i fordelingen eller får lavere ekvivalent inntekt, ettersom θ vokser. Barnefamiliene er "rikere" ved $\theta=0$, enn det de er ved $\theta=1$ (se også kapittel 3).

I kapittel 4 vil en finne at både Gini koeffisienten og Gini koeffisientens dekomponeringsegenskaper benyttes til beskrivelse av fordelingseffektene av ulike endringer i politikken overfor barnefamiliene.

1.7. Endringer i regelverket og atferdseffekter

1.7.1. Effekter på proveny og fordeling

Mikrosimuleringsmodellen LOTTE er utarbeidet med spesielt henblikk på å kunne simulere proveny og fordelingseffekter av endringer i regelverket for ulike skatter og overføringer. I tabell 1.11 vises, som et eksempel, provenyeffekten av å skattlegge barnetrygden som lønn på mottakers hånd. Dette fører til vel 4,7 mrd. kroner i økte skatteinntekter.

I tabell 1.12 vises det hvordan skattebelastningen av å skattlegge barnetrygden er fordelt over desilene for personer i husholdninger med barn. Tabellen viser at skattebelastningen av å skattlegge barnetrygden er høyest i de laveste desilene.

Tabell 1.11. Provenyoppstilling for differanse mellom mellom skatteregler for 1996 og alternativ der barnetrygden beskattes som lønn. Mill. kroner

	Differanse mellom 1996-regler og alternativ der barnetrygden beskattes som lønn
Innteksskatt til kommunen	2 238
Innteksskatt til skattefordelingsfondet	1 104
Trygdeavgift	961
Toppskatt	328
Formueskatt til kommunen	0
Formueskatt til staten	0
- Aksjesparing med skattefradrag	0
- Boligsparing for ungdom	0
- Barnetrygd for småbarn	0
- Ordinær barnetrygd	0
- Forsørgerstønad for unge barn	0
- Forsørgerstønad for voksne barn	0
- Skattereduksjon	-104
- Finnmarksfradrag	11
- Godtgjørelsesfradrag	1
Skatter totalt	4 723

Tabell 1.12. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende ekvivalent skattebelastning som følge av at barnetrygden beskattes som lønn. $\theta=0,5$

Desiler	Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt	Økning i skattebelastning som følge av at barnetrygden beskattes som lønn
1	82 703	5 130
2	114 644	5 675
3	132 626	4 868
4	146 063	4 833
5	157 080	4 371
6	170 296	4 562
7	184 438	4 049
8	201 471	3 988
9	224 015	3 993
10	331 672	3 859
Totalt gjennomsnitt	174 501	4 533

Med andre ord er det personene med de laveste ekvivalente inntektene som taper mest på en slik reform, når en begrenser populasjonen til personer i husholdninger med barn.

Dette henger sammen med hvordan barnetrygden er fordelt i utgangspunktet. I tabell 1.13 vises det hvordan barnetrygden er fordelt over desilinntektene når populasjonen er husholdninger med barn.¹² Tabellen viser at det er personer i husholdninger med lave ekvivalente inntekter som mottar mest barnetrygd. Når barnetrygden beskattes som lønn vil den grovt sett beskattes med flate satser, 7,8 prosent i trygdeavgift og 28 prosent skatt på alminnelig inntekt, i tillegg til toppskatt.¹³ Siden økningen i skatteinntektene som følge av at barnetrygden beskattes med toppskatt er relativt beskjeden, om

¹² I tabell 1.10 er populasjonen hele befolkningen.

¹³ Dette gjelder også barnetrygdmottakere som ikke har egen inntekt og blir liknet i skattekasse 2. Barnetrygdmottakere som hovedsakelig lever på skattefrie inntekter, som stipend og lån, vil skatte lite eller ingenting av denne inntekten.

Tabell 1.13. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for barnetrygd. $\theta=0,5$

Desiler	Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt	Barnetrygd
1	82 703	15 752
2	114 644	15 257
3	132 626	12 957
4	146 063	12 486
5	157 080	11 674
6	170 296	11 743
7	184 438	10 659
8	201 471	10 206
9	224 015	9 534
10	331 672	8 897
Totalt gjennomsnitt	174 501	11 916

lag 330 mill. kroner (se tabell 1.11), så vil den flate beskatningen dominere. Dermed rammes personene i husholdningne med de største barnetrygdutbetalingene hardest av å beskatte barnetrygden, som illustrert ved tabell 1.12.

Vi skal også se hvordan denne endringen påvirker graden av ulikhet målt ved Gini koeffisienten. I tabell 1.14 sammenliknes ulikheten ved 1996-regler og alternativet der barnetrygden beskattes som lønn for tre ulike valg av ekvivalensskala, $\theta=0,2$, $\theta=0,5$ og $\theta=0,8$. Tabellen viser at det å beskatte barnetrygden som lønn fører til økning i ulikheten, uavhengig av valg av ekvivalensskala. Ulikheten er målt ved Gini koeffisienten. En økning i ulikheten på 3 prosent er det samme som at alle inntekter økes med 3 prosent ved at alle gir fra seg et likt beløp. Sagt på en annen måte: Det trekkes inn et likt beløp fra alle personer som er stort nok til å øke alle inntektene med 3 prosent ved utdeling

Tabell 1.14. Ulikhet i ekvivalent inntekt målt ved Gini koeffisienten, 1996-regler sammenliknet med alternativ der barnetrygden er skattlagt som lønn. Personer i husholdninger med barn

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
1996-regler	0,214	0,205	0,203
Barnetrygden beskattes som lønn	0,221	0,212	0,211
Økning i ulikhet i prosent som følge av endring	3,3	3,6	3,6

(Aaberge og Li 1992). Ulikheten øker fordi de rikeste blir tilgodesett ved en slik omfordeling.

Siden Gini koeffisienten er uavhengig av skalatransformasjoner,¹⁴ dvs. at ulikheten er uforandret dersom personene mottar (eller avgir) et likt prosentvis beløp, så må en eventuell endring tilgodese de fattigste husholdningene i relativ forstand for at ulikheten skal reduseres som følge av en endring. Vi skal illustrere dette ved å se på fordelingen av foreldre- og barnetrygden. I tabell 1.15 ser en at verdien av foreldre- og barnetrygden er skjevfordelt til fordel for personer i husholdninger med høye inntekter.

Men siden foreldre- og barnetrygden er fordelt som totalinntekten, vil et bortfall av foreldre- og barnetrygden ha svært liten virkning på ulikheten, som vist i tabell 1.16.

Foreldre- og barnetrygden relative betydning kan også illustreres gjennom tabell 1.17, der vi presenterer totalinntektene og verdiene av foreldre- og barnetrygden i desilene i relasjon til gjennomsnittsbetøynene.¹⁵ Selv om det

Tabell 1.15. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for verdien av foreldre- og barnetrygden. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Foreldre- og barnetrygden
1	82 703	373
2	114 644	709
3	132 626	671
4	146 063	774
5	157 080	887
6	170 296	977
7	184 438	1 053
8	201 471	1 171
9	224 015	1 059
10	331 672	1 243
Totalt gjennomsnitt	174 501	892

er noe avvik mellom tallene i de to kolonnene i tabell 1.17, ser en at hovedmønsteret i den relative fordelingen av ekvivalent inntekt er lik den relative fordelingen av foreldre- og barnetrygden. Følgelig vil det å ta bort foreldre- og barnetrygden ha svært liten effekt på den totale ulikheten.¹⁶

Det er også grunn til å merke seg at følgende sammenheng gjelder for marginale endringer i skatter og overføringer (se for eksempel Bjerkholt et al. 1988). Dersom vi for eksempel ønsker å vurdere effekten av en marginal endring i barnetrygden, kan den prosentvise endringen i ulikheten, φ_b , uttrykkes ved

$$(1.5) \quad \varphi_b = \frac{\mu_b}{G} \frac{dG}{d\mu_b} = \frac{\mu_b}{\mu} \left(\frac{\gamma_b}{G} - 1 \right)$$

der fotskrift b symboliserer at det er barnetrygd som benyttes som eksempel, G er Gini koeffisienten, γ_b er interaksjons-

14 Se diskusjon av ulikhetsmål ovenfor.

15 Angitt i nederste rad i tabell 1.15.

16 En skal være varsom med å trekke dette resonnetet for langt. Dersom inntektskomponenten eller tiltaket en vurderer er av en slik størrelse at en endring i den/det vil influere på individenes rangering i inntektsfordelingen må en også ta hensyn til at individene omrangeres som følge av endringen.

Tabell 1.16. **Ulikhet i ekvivalent inntekt målt ved Gini koeffisienten, 1996-regler sammenliknet med alternativ der foreldrefradraget er fjernet. Personer i husholdninger med barn**

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
1996-regler	0,214	0,205	0,203
Standardfradraget i foreldrefradraget fjernes	0,214	0,205	0,204
Økning i ulikhet i prosent som følge av endring	0,2	0,1	0,1

Tabell 1.17. **Relativ ekvivalent inntekt i desiler blant husholdninger med barn med tilhørende verdier for den relative verdien av foreldrefradraget. $\theta=0,5$**

Desiler	Relativ ekvivalent inntekt	Relativ verdi av foreldrefradraget
1	0,47	0,42
2	0,66	0,70
3	0,76	0,75
4	0,83	0,87
5	0,90	0,99
6	0,98	1,10
7	1,06	1,18
8	1,16	1,31
9	1,28	1,19
10	1,90	1,39

koeffisienten for barnetrygd, μ_b er gjennomsnittlig barnetrygd og μ er gjennomsnittlig totalinntekt.¹⁷ Av likning (1.5) ser vi at effekten på ulikheten av å gjøre en liten endring i gjennomsnittlig barnetrygd,¹⁸ for eks. en liten satsøkning, er bestemt av forholdet mellom interaksjonskoeffisienten for barnetrygd (γ_b) og den totale ulikhet (G). Dersom fordelingen av barnetrygd er jevnere enn fordelingen av totalinntekten ($\gamma_b < G$), vil en liten økning

i barnetrygden redusere ulikheten.

Omvendt, vil en en liten økning i barnetrygdsatsene øke ulikheten dersom $\gamma_b > G$.

1.7.2. Effekter på arbeidstilbudet

Så langt har vi fokusert på de direkte fordelingseffektene av å endre skatter og overføringer, dvs. effekter av å endre reglene for skatter og overføringer uten å vurdere hvorvidt individene vil tilpasse seg annerledes som følge av endringene. Spørsmålet er om disse effektene også vil gjelde dersom en tar hensyn til at individene vil endre sin tilpasning? Med endret tilpasning skal vi her mene justeringer av personenes arbeidstilbud. Endringer i regler for skatter og overføringer kan også føre til andre atferdsendringer, som at individene endrer tilpasning mellom sparing og konsum. Her skal vi imidlertid kun fokusere på effektene på individenes arbeidstilbud.

Skatter og overføringer innvirker på effektiviteten i økonomien. Beskatning kan for eksempel innebære at individene arbeider mindre enn det de ville ha gjort uten skatter. Ofte framstilles beskatning som en trade-off mellom hensynet til omfordeling av inntekt i befolkningen og hensynet til verdiskapningen i befolkningen. Vi har ikke til hensikt å vurdere effektivitetstapet som følge av skatter og overføringer i sin fulle bredde. Vi skal kun vise hvordan endringer i skatter og overføringer kan tenkes å virke på arbeidstilbudet. En rekke endringer i skatter og overføringer vil imidlertid være av en slik størrelsesorden at de bare i beskjeden grad påvirker arbeidstilbudet.

Tradisjonelle arbeidstilbudsmodeller skiller mellom arbeid i markedet og fritid. Fritid blir oppfattet som en vare på linje

17 Se avsnitt 1.6 ovenfor for introduksjon til ulikhetsmål.

18 Det er forutsatt at γ_b og de andre γ -ene beholder sine opprinnelige verdier, samt ingen atferdseffekter.

med andre forbruksvarer og har en pris reflektert gjennom markedslønnen. Dette innebærer at i tillegg til at arbeid i markedet er nødvendig for å generere inntekter som kan brukes til forbruksvarer, medfører det også en oppofrelse i forhold til fritid. Som vi har diskutert i avsnitt 1.3 ovenfor, kan en slik enkel tilnærming skjule at "fritiden" også benyttes til verdiskapning i hjemmene, noe som har spesiell relevans for familier med barn. Det kan også være problematisk å betrakte arbeid i markedet kun utifra behovet for inntekt. Det er en kjensgjerning at lønns-givende arbeid kan ha andre viktige elementer i seg, som selvrealisering og sosial integrering, slik at ensidig fokusering på økonomiske incentiver kan være misvisende. Det er også grunn til å peke på at det eksisterer institusjonelle bindinger i arbeidsmarkedet som betyr at ikke alle fritt kan justere sin egen arbeidstid. Dessuten er det heller ikke slik at alle som ønsker arbeid har tilgang til arbeid.

Empiriske analyser av arbeidstilbudet og offentlig politikk belyser både hvordan skatter og overføringer kan virke på beslutningen om å arbeide eller ikke arbeide og fastsettelsen av ønsket arbeidstid. Resultater fra denne type arbeidstilbudsstudier presenteres ofte i form av elastisiteter, som viser hvor følsom arbeidstilbudet er i forhold til små endringer i for eksempel lønn og arbeidsfri inntekt. Det er verdt å merke seg at det er en hel rekke metodiske problemer forbundet med estimeringer av arbeidstilbudselastisiteter, som medfører at det er stor usikkerhet omkring størrelsen på estimatene, vist for eksempel i MaCurdy et al. (1990). Lønnsøkninger (eller reduksjoner i skatt) og økninger i arbeidsfrie inntekter (som barnetrygd) påvirker individet forskjellig. En reduksjon i skatt har to effekter på individets arbeidstilbud. For det første vil individet kunne arbeide mindre og oppnå

samme inntekt etter skatt, når skatten reduseres. Dette kalles inntektseffekten, og det er en negativ sammenheng mellom arbeid og inntektsøkning når fritid er et normalt gode. Inntektsøkningen medfører at individet kan kjøpe mer fritid. Den andre effekten, substitusjonseffekten, refererer til at lønnsøkningen også medfører at prisen på fritid øker. En lønnsøkning gjør det mer attraktivt å arbeide og mer kostbart å nyte fritiden, slik at substitusjonseffekten mellom lønn og arbeid er positiv. En har dermed to effekter som drar i hver sin retning (fritid antas å være et normalt gode) når det gjelder effekten på arbeidstilbudet av en lønnsøkning (eller en skattereduksjon). I amerikanske studier er det en tendens til å fokusere kun på substitusjonseffekten (Atkinson 1993), siden det er forstyrrelsen av individenes beslutninger som representerer kostnader. En inntektseffekt representerer i et slikt perspektiv bare en nødvendig utvikling som følge av et økt inntektsnivå. Det er imidlertid grunn til å bringe inn inntektseffektene også, siden besluttende myndigheter kan ha andre mål for arbeidstilbudet enn det som blir realisert gjennom individenes valg mellom arbeid og fritid. Totaleffekten av en lønnsøkning defineres gjennom Cournot-elastisiteten og inntektseffekten defineres gjennom inntektselastisiteten. Cournot-elastisiteten viser hvor mange prosent en vil øke/reducere arbeidstilbudet med dersom inntekten øker med en prosent, enten som følge av økning i lønn eller reduksjon i skatt. Den rene inntektselastisiteten viser tilsvarende hvor mange prosent en vil redusere (eller øke dersom fritid er et mindreverdig gode) arbeidstilbudet når den arbeidsfrie inntekten, som for eksempel barnetrygd, øker med en prosent.

Pencavel (1986), Killingsworth og Heckman (1986) og Blundell (1993) gir oversikt over Cournot-elastisiteter for

Tabell 1.18. Cournot-elasticiteter og inntektselastisiteter for kvinner og menn i studier av lønn og arbeidstilbud

Studier	Kvinner		Studier	Menn	
	Cournot-elasticiteter	Inntektselastisiteter		Cournot-elasticiteter	Inntektselastisiteter
Hausmann og Ruud (1984)	0,76	-0,36	Ashenfelter og Heckman (1973)	-0,16	-0,27
Blundell og Walker (1982)	0,43	-0,22	Hausmann og Ruud (1984)	-0,08	-0,63
Blundell et al. (1993)	0,33	-0,19	Wales og Woodland (1979)	0,14	-0,70
Arrufat og Sabalza (1986)	0,68	-0,06	Atkinson og Stern (1980)	-0,16	-0,07
Hausmann (1981)	0,45	-0,45	Blundell og Walker (1982)	-0,23	-0,36

Kilde: Pencavel (1986), Killingsworth og Heckman (1986), Blundell (1993).

forholdet mellom lønn og arbeid og inntektselastisiteter for forholdet mellom arbeidsfri inntekt og arbeid, for kvinner og menn. I tabell 1.18 er det samlet resultater fra noen utvalgte analyser av inntekt og arbeidstilbud. Det er stor variasjon i resultatene, men de indikerer en positiv Cournot-elasticitet for kvinner og nær null, men muligens negativ for menn. Inntektselastisitetene, i de studiene det er henvisning til i tabell 1.18, er negative for både kvinner og menn.

Tabell 1.19 viser arbeidstilbudselastisiteter basert på norske data, hentet fra en studie av Aaberge et al. (1995). Studien peker på at elasticitetene varierer betydelig med husholdningenes inntektsnivå. En ser at menn tilhørende de 10 prosent fat-

tigste husholdningene er følsomme overfor endringer, mens de rikeste mennene har en Cournot-elasticitet nær null. For de 80 prosent av mennene som hverken er blant de 10 prosent fattigste eller 10 prosent rikeste, ser vi at Cournot-elasticiteten er 0,16. Kvinner er mer følsomme for endringer i lønn enn menn. Særlig gjelder dette kvinner i husholdninger med liten inntekt, som har en Cournot-elasticitet på over 3. Aaberge et al. (1995) framhever også sammenhengen mellom ektefellenes arbeidstilbud. Det vil generelt være slik at ektefellene (eller par i ekteskapsliknende forhold) er påvirket av partnerens arbeidstilbud. I det norske skattesystemet har en i tillegg et system som muliggjør felles beskatning, skatteklasse 2. Av tabell 1.19 ser en at de relativt store økningene i for

Tabell 1.19. Arbeidstilbudselastisiteter for norske gifte menn og kvinner, 1979

	Menn			Kvinner		
	Egen lønns-elasticitet (Cournot)	Kryss-elasticitet (Cournot)	Inntektselastisitet	Egen lønns-elasticitet (Cournot)	Kryss-elasticitet (Cournot)	Inntektselastisitet
10 prosent fattigstehusholdninger	2,23	-1,18	-1,92	3,09	-2,33	-2,59
80 prosent med midlere inntekter	0,16	-0,17	0,00	1,49	-0,57	-0,28
10 prosent rikeste husholdninger	0,06	-0,01	0,04	0,19	-0,08	0,12
Alle husholdninger	0,34	-0,12	0,01	1,53	-0,42	-0,06

eksempel kvinners arbeidstilbud, som følge av en lønnsøkning, modereres av at ektefellene vil arbeide mindre, uttrykt ved krysselastisitetene. Cournot-elastisitetene i analysene til Aaberge et al. (1995) er større enn de som estimeres ved hjelp av norske makrodata (Lindquist et al. 1990, Zakariassen 1994)¹⁹ og også relativt store sammenliknet med analyser på svenske data, se for eksempel Blomquist og Hansson-Brusewitz (1990). De gjennomsnittlige inntektselastisitetene for både kvinner og menn er nær null, ifølge analysene til Aaberge et al.

Siden de refererte studiene indikerer at menns arbeidstilbud i mindre grad vil være påvirket av endringer i lønn, skatt og arbeidsfrie inntekter og siden overføringene til barnefamilie i stor grad tilfaller mødrene (som i tilfelle med barnetrygd), er det spesielt grunn til å fokusere på kvinners arbeidstilbud. Vi vil legge til grunn at Cournot-elastisiteten for kvinner er positiv, samt at inntektselastisiteten er negativ. Det er også grunn til å vektlegge at det særlig er kvinner i de laveste desilene som har et sensitivt arbeidstilbud, jf. Aaberge et al. (1995).

For å illustrere hvordan barnefamilie kan tenkes å bli påvirket av endringer i skatter og overføringer, tar vi utgangspunkt i eksempelet ovenfor, der barnetrygden beskattes som lønnsinntekt. Beskatning av barnetrygden som lønnsinntekt betyr at den arbeidsfrie inntekten reduseres. Dette har en inntektseffekt som isolert sett innebærer at barnetrygdmottakerne²⁰ vil ønske å arbeide mer (fritid et normalt gode). Men siden denne utvidelsen av skattegrunnlaget også innebærer en økning i marginalskattene for noen av barnetrygdmottakerne, vil inntekt etter skatt

reduseres og gjøre det mindre attraktivt å arbeide. Vi skal vurdere hvilken størrelsesorden det er på disse effektene ved å se på inntektstapet ved en skattlegging av barnetrygden i forhold til arbeidsinntekten og ved å se på endringer i marginalskattesatsene.

I tabell 1.20 viser vi hvordan inntekt etter skatt reduseres for henholdsvis kvinner og menn som følge av at barnetrygden beskattes hos mottakeren. Definisjonen av inntekt etter skatt er som hovedalternativet for inntektsfordelingsstudiene (D1), redegjort for ovenfor. Tabellen viser inntekt etter skatt for kvinner og menn separat og fordelingen av den økte skattebelastningen som følge av at barnetrygden beskattes som lønnsinntekt hos mottakeren. Det er betydelig vilkårlighet når det gjelder fordelingen av ekteparets inntekt på henholdsvis kvinner og menn, siden både noen inntekter (som boliginntekter) og fradrag (som rentefradrag) er plassert vilkårlig hos ektefellene. En ser at selv om beskatningen av barnetrygd rammer kvinnenes inntekter i sterkest grad, så øker beskatningen av menn også. Dette skyldes at noen menn mottar barnetrygd som enslige forsørgere, men også at noen menn skifter skatteklasse fra skatteklasse 2 til skatteklasse 1 som følge av at barnetrygden beskattes. Tabell 1.20 viser også at kvinner med lav inntekt (desil 1) har en mindre økning i skatt enn kvinner med høyere inntekter. Dette skyldes at det befinner seg kvinner uten andre inntekter enn barnetrygd i denne desilen. Uten andre inntekter, vil en skattlegging av barnetrygden ikke medføre skatt så lenge barnetrygden ikke overstiger det skattefrie beløpet på 17 000 kroner og lite skatt i inntektsintervallene over 17 000.

19 Se vedlegg 7 i NOU 1996:13 (Stølen 1996).

20 Dette vil i hovedsak være kvinner.

Tabell 1.20. **Inntekt etter skatt (kroner) for henholdsvis kvinner og menn i husholdninger med barn, med tilhørende økning i skattebelastning når barnetrygden beskattes som lønnsinntekt hos mottaker**

Desiler	Kvinner		Menn	
	Inntekt etter skatt for kvinner	Økning i skattebelastning	Inntekt etter skatt for menn	Økning i skattebelastning
1	24 543	1 561	85 432	813
2	62 306	5 500	142 848	1 124
3	93 309	6 196	160 601	576
4	110 519	7 561	173 440	1 009
5	127 022	7 401	187 732	1 521
6	141 283	6 934	202 028	1 440
7	155 424	8 027	217 396	2 039
8	171 911	7 848	241 113	2 270
9	194 456	8 921	276 916	3 115
10	251 747	10 984	497 276	2 923
Totalt gjennomsnitt	133 252	7 093	218 478	1 682

Tabell 1.21. **Husholdningsinntekt*, yrkesinntekt og arbeidsfri inntekt for kvinner med tilhørende økning i skattebelastning når barnetrygden beskattes som lønnsinntekt hos mottaker. Kvinner rangert etter husholdningsinntekten. Kroner**

Desiler	Husholdningsinntekt etter skatt	Arbeidsinntekt etter skatt for kvinner	Arbeidsfri inntekt for kvinnene (inkludert mannens inntekt)	Reduksjon i arbeidsfri inntekt som følge av at barnetrygd beskattes som lønn
1	121 337	26 116	95 222	7 685
2	183 043	61 098	121 945	7 147
3	233 695	70 710	162 986	6 479
4	265 690	73 516	192 174	7 455
5	291 812	83 735	208 077	6 461
6	318 242	103 971	214 271	7 037
7	347 117	110 216	236 901	7 144
8	380 534	119 943	260 592	7 780
9	432 019	132 528	299 491	7 264
10	641 434	145 048	496 385	6 481
Totalt gjennomsnitt	321 492	92 688	228 804	7 093

*Husholdningens totale inntekt, uten justering ved ekvivalensskala.

Inntektene i tabell 1.20 inneholder både trygder, overføringer og kapitalinntekter og er derfor ikke noen god indikator på yrkesaktiviteten. I tabell 1.21 presenterer vi derfor inntekter fra yrkesaktivitet (lønnsinntekt+næringsinntekt) etter skatt for kvinner med tilhørende økning i skattebelastning, når kvinnene er rangert etter totale inntekter etter skatt i husholdninger med barn. I den tredje kolonnen

vises også de gjennomsnittlige arbeidsfrie inntektene i desilene. Inkludert i de arbeidsfrie inntektene er også ektefelles inntekter. En ser av tabell 1.21 at for den laveste desilen, som ifølge Aaberge et al. (1995) har det mest elastiske arbeidstilbudet, vil et beskatning av barnetrygden innebære en reduksjon i den arbeidsfrie inntekten på omlag 10 prosent. Et hovedpoeng i denne sammenheng er at disse

kvinnene arbeider svært lite i utgangspunktet og har en gjennomsnittlig arbeidsinntekt på i overkant av 26 000 kroner. Det betyr at mange i denne gruppen ikke er yrkesaktive i det hele tatt. Selv om kvinnene i denne gruppen skulle øke sin yrkesaktivitet med så mye som 20 prosent som følge av beskatningen, vil dette ikke bety mer enn omlag 5 000 kroner i gjennomsnittlig økte arbeidsinntekter, som tilsvarer en relativ beskjeden økning i yrkesaktiviteten. For kvinner i husholdninger med høyere inntekter utgjør reduksjonen i den arbeidsfrie inntekten en mindre andel av den totale arbeidsfrie inntekten. Aaberge et al. (1995) predikerer at arbeidstilbudet er mindre elastisk for kvinner som tilhører disse husholdningene.

Men som redegjort for ovenfor vil også de marginale skattesatsene øke som følge av at skattegrunnlagene også inneholder barnetrygd. Vi skal først vurdere noen typetilfeller for å gi et lite innblikk i hvordan marginalsattesatsene påvirkes av beskatningen:

Typetilfelle 1. Ektepar med to barn, mannen lønnsinntekt på 200 000 kroner, kvinnen lønnsinntekt på 150 000 kroner. Ingen andre inntekter enn lønnsinntekt.

Typetilfelle 2. Ektepar med to barn, mannen lønnsinntekt på 200 000 kroner, kvinnen ingen lønnsinntekt. Ingen andre inntekter enn lønnsinntekt.

Typetilfelle 3. Ektepar med to barn, mannen lønnsinntekt på 230 000 kroner, kvinnen lønnsinntekt på 30 000 kroner. Ingen andre inntekter enn lønnsinntekt.

I typetilfelle 1 vil barnetrygden inngå ved beregning av skatt på personinntekt og skatt på alminnelig inntekt for kvinnen. Av de 21 660 kroner som moren mottar i barnetrygd, vil 7 754 kroner returneres til

det offentlige i form av skatt. Marginalskatten for ekteparet vil være uforandret før og etter at barnetrygden er gjort skattepliktig, 35,8 prosent for begge ektefellene.

Ekteparet i typetilfelle 2 vil skatte i skatteklasse 2 både før og etter endringen. Morens marginalsatt vil i utgangspunktet være 0 mens mannens marginalsatt vil være 35,8. Siden trygdeavgiften er individuell vil 21 660 kroner i inntekt bety at kvinnen må betale trygdeavgift av beløpet. For trygdeavgift på lave inntekter eksisterer det særregler. Kvinnen må betale 25 prosent skatt av inntekter over fribeløpet på 17 000 kroner inntil hun har fordel av å betale 7,8 prosent trygdeavgift på hele beløpet. I praksis betyr det at marginalsattesatsen vil være 25 prosent på inntekter i intervallet mellom 17 000 kroner og omlag 24 700 kroner. Kvinnens marginalsatt har med andre ord økt med 25 prosentpoeng som følge av at barnetrygden gjøres skattepliktig.

Ekteparet i typetilfelle 3 vil også i utgangspunktet skatte i skatteklasse 2, siden mannen da slipper å betale toppskatt på sin inntekt over 220 500 kroner. Parets samlede inntekt vil være 260 000 og parets marginalsatt vil være 35,8. Fordi nedre grense for toppskatt i skatteklasse 2 er 267 500 er det lønnsomt for paret å skatte i skatteklasse 1 etter at barnetrygden gjøres skattepliktig. Det betyr at mannens marginalsatt øker til 45,3, mens morens marginalsatt fortsatt vil være 35,8.

Disse enkle typetilfellene illustrerer både at de marginale skattesatsene vil være uforandret for mange barnetrygd-mottakere selv om barnetrygden gjøres skattepliktig og at marginalsattesatsene for noen kan bli kraftig påvirket av endringen i skattereglene.

Tabell 1.22. Marginale skattesatser for henholdsvis ektepar og enslige i desiler. Rangert etter marginale skattesatser

Desiler	Ektepar		Enslige	
	Marginale skattesatser	Økning i marginale skattesatser som følge av at barnetrygden beskattes	Marginale skattesatser	Økning i marginale skattesatser som følge av at barnetrygden beskattes
1	13	5	0	29
2	28	1	6	16
3	32	3	30	0
4	34	0	32	1
5	37	1	36	1
6	40	0	36	1
7	40	0	39	-3
8	42	0	44	-5
9	44	-1	48	1
10	49	-1	51	-2
Totalt gjennomsnitt	36	1	32	4

I tabell 1.22 vises økningen i marginalskattesatsene som følge av at barnetrygden beskattes. Vi skiller mellom ektepar og enslige siden det er avhengighet mellom ektefellene i beskatningen av ektepar. En ser at det både blant ektepar og enslige er de som i utgangspunktet hadde de laveste marginalsattene som vil få den største økningen i marginalsattene. Tabell 1.22 viser imidlertid også at det er noen som vil få redusert sin marginalsatt som følge av at barnetrygden beskattes. Dette kan skyldes flere forhold. Blant annet skyldes det at personer med lav inntekt, og som er omfattet av skattebegrensningsregelen, i utgangspunktet har en høy marginalsatt på 44 prosent. Beskatning av barnetrygden medfører at flere av disse personene ikke lenger kommer inn under skattebegrensningsregelen, og marginalsatten reduseres til 35,8 prosent. Nedgangen i marginalsatt skyldes også at personer med lave inntekter har betalt trygdeavgift på 25 prosent på inntekter mellom 17 000 kroner og omlag 25 000 kroner. Beskatning av barnetrygden har medført at flere personer i denne gruppen har fått reduserte marginalsattene.

Gjennomsnittstallene skjuler at det kun er omlag 20 prosent av ekteparene og 20 prosent av de enslige som vil få en økning i marginalsattene på mer enn 1 prosentpoeng. I tabell 1.23 vises derfor tilsvarende oversikt som i tabell 1.22 når populasjonen avgrenses til de som har fått endret marginalsatt som følge av at barnetrygden beskattes. Tabell 1.23 viser tydeligere enn tabell 1.22 hvordan endringen medfører økte marginalsatter for de som utgangspunktet har lav marginalsatt, mens det er flere personer som i utgangspunktet har hatt høy marginalsatt, som har fått reduksjoner i marginalsattene.

I tabell 1.24 relaterer vi økningen i marginalsattene til funnene fra arbeidstilbudsstudiene. Som beskrevet ovenfor vil en økning i marginalsattene bety at lønn etter skatt reduseres for kvinnene. Aaberge et al. (1995) viser også at det særlig er kvinner i desilen med de laveste husholdningsinntektene som vil være følsomme for endringer i lønn etter skatt, eller endringer i marginallønnen. Tabellen viser at kvinner i husholdninger med

Tabell 1.23. **Marginale skattesatser for henholdsvis ektepar og enslige i desiler. Personer som har fått endret marginalsatt. Rangert etter marginale skattesatser**

Desiler	Ektepar		Enslige	
	Marginale skattesatser	Økning i marginale skattesatser som følge av at barnetrygden beskattes	Marginale skattesatser	Økning i marginale skattesatser som følge av at barnetrygden beskattes
1	8	9	0	38
2	18	8	0	37
3	24	7	0	34
4	32	6	0	35
5	32	7	12	24
6	34	5	36	10
7	41	1	41	-4
8	44	3	44	-14
9	47	-5	44	-14
10	50	-3	48	-3
Totalt gjennomsnitt	33	4	23	14

lave inntekter i gjennomsnitt vil få økt sin marginalsatt med 12 prosentpoeng. Yrkesaktiviteten for disse kvinnene er imidlertid i utgangspunktet lav, slik at det ikke er grunn til å tro at en slik endring vil ha betydelig innflytelse på arbeidstilbudet totalt sett. Som vi har sett ovenfor, er de høye marginalskattene på lave inntektsnivåer også et resultat av spesialregler for personer med svært lave inntekter og bare gjeldende for små inntektsintervaller.

For kvinner i husholdninger med høyere inntekter er endringene i marginalskattesatsene i gjennomsnitt relativt små, sammenliknet med desil 1. Effekten av en økning i marginalskatten på 1 prosentpoeng avhenger av nivået på marginalskatten i utgangspunktet, men dersom marginalskatten øker fra 40 til 41, så vil det bety en reduksjon i marginallønnen på 1,7 prosent. Dersom Cournot-elasticiteten er 0,5, så betyr det en gjennomsnittlig reduksjon i arbeidstilbudet på 0,85 prosent for denne gruppen av kvinner, som følge av at marginalskattesatsene øker.

Tabell 1.24. **Husholdningsinntekt* og yrkesinntekt for kvinner med tilhørende økning i marginalsatt når barnetrygden beskattes som lønnsinntekt hos mottaker. Rangert etter husholdningsinntekten. Kroner**

Desiler	Husholdningsinntekt etter skatt	Arbeidsinntekt etter skatt for kvinner	Økning i marginalsatt som følge av at barnetrygden beskattes
1	121 337	26 116	12
2	183 043	61 098	1
3	233 695	70 710	2
4	265 690	73 516	2
5	291 812	83 735	1
6	318 242	103 971	0
7	347 117	110 216	1
8	380 534	119 943	1
9	432 019	132 528	1
10	641 434	145 048	1
Totalt gjen.snitt	321 492	92 688	2

* Husholdningens totale inntekt, uten justering ved ekvivalensskala.

Når vi tar hensyn til at beskatningen av barnetrygd både har en inntektseffekt gjennom reduksjonen i den arbeidsfrie inntekten og en effekt på lønn etter skatt gjennom en økning i marginalskattesats-

ene, finner vi at de to effektene påvirker arbeidstilbudet i hver sin retning. Arbeidstilbudsstudiene, som det er referert til ovenfor, predikerer en økning i arbeidstilbudet som følge av reduksjoner i den arbeidsfrie inntekten, mens økningen i marginalsattesatsene vil redusere arbeidstilbudet. Siden det også er grunn til å tro at disse effektene hver for seg er relativt beskjedne i størrelse, legger vi til grunn at arbeidstilbudet vil være omlag uendret som følge av skattleggingen av barnetrygden.

1.8. Oppsummering

Denne gjennomgangen av elementene i en fordelingsanalyse har fokusert på en rekke sentrale momenter i diskusjonen omkring den metodiske tilnærmingen innenfor analyser av inntekt og ulikhet. Vi skal kort oppsummere gjennomgangen ovenfor i form av det som kan være en metodisk "mal" for vurderinger av politikkendringer overfor barnefamilier.

Inntektsbegrepet: Hovedalternativet er et inntektsbegrep der inntekt etter skatt tillegges en del skattefrie ytelser som barnetrygd, økonomisk sosialhjelp, stipend fra Statens lånekasse, etc. Vi vil dessuten benytte alternative inntektsbegrep. Analyser av fødselspengeordningen og barnehagesubsidier vil inkludere henholdsvis engangsstønad og barnehagesubsidier i inntektsbegrepet. Et inntektsbegrep som inkluderer både reell avkastning på bolig og med fratrukk for gjeldsrenter gir i hovedsak de samme resultatene som hovedalternativet og vil bli omtalt i kapittel 3.

Ekvivalensskala: Det er vanskelig å anbefale en spesiell ekvivalensskala. Vår tilnærming innebærer å sensitivitetssjekke resultatenes følsomhet for valg av ekvivalensskala omkring et hovedalternativ.

Analyseenhet: Dette punktet refererer seg til hvordan en skal oppsummere fordelingen av inntekt i befolkningen. Det er hovedsaklig to tilnærminger til dette: En kan benytte husholdningene som analyseenhet eller personene som analyseenhet. Siden det er individenes velferd som er basis for våre analyser, velger vi personene som analyseenhet.

Ulikhetsmål: Gini koeffisienten benyttes som ulikhetsmål og dekomponeringsegenskapene utnyttes.

Endringer i regelverk og atferd: I studier av enkelte endringsforslag må en ta hensyn til at individene kan endre tilpasning som følge av andre tilpasningsbetingelser. Virkninger på arbeidstilbudet vurderes.

2. Simuleringer av skatter og overføringer av særlig betydning for barnefamiliene

2.1. Innledning

I dette kapitlet skal vi belyse hvordan noen skatte- og overføringsordninger som særlig er innrettet mot barnefamiliene, beregnes i mikrosimuleringsmodellen LOTTE (Arneberg et al. 1995), med basis i dagens regelverk (1996). Vi skal fokusere på de mest sentrale ordningene; barnetrygd, forsørgerfradrag, foreldrefradrag, skatteklasse 2, fødselspenger, momskompensasjon og barnehagesubsidier.

Vi skal også vise fordelingseffektene av de enkelte skatte- og overføringsordningene. I kapittel 1 er det redegjort for den metodiske tilnærmingen som ligger til grunn for dette. Det er viktig å poengtere at de beløpene som oppgis i tabellene ikke er størrelser som tilsvarer de faktiske beløpene som husholdningene mottar. Inntekts-tallene er bearbeidet til såkalte ekvivalente inntekter med henblikk på sammenliknbarhet i fordelingsammenheng. Dette innebærer blant annet at de er vektet med hensyn til husholdningsstørrelse. Når ikke annet er oppgitt benyttes inntektsbegrepet D1 (se kapittel 1). Forøvrig viser vi til Thoresen (1993) når det gjelder mer

utførlig modelldokumentasjon av simuleringer av barnetrygd, forsørgerfradrag og foreldrefradrag. Arneberg og Thoresen (1994) dokumenterer simuleringer av fødselspenger, mens Thoresen (1994) viser hvordan verdien av et tjenestetilbud kan beregnes.

Som redegjort for i kapittel 1 hentes dataene i modellen fra Inntekts- og formuesundersøkelsen, som for 1993²¹ består av et utvalg på 18 404 personer. Modellen beregner ulike skatter og overføringer med basis i regelverk og kjennetegn ved individene. Vi skal først se hvordan familiestatus bestemmes i LOTTE, siden dette er en av hovedvariablene for hvordan individene beskattes og hvilke overføringer de mottar i LOTTE. Vi har følgende typer familiestatus:

- 1 = enslig forsørger
- 2 = en av ektepar med barn
- 3 = barn
- 4 = en av ektepar uten barn
- 5 = andre med barn (samboer med barn)
- 0 = annet (enslig, samboer uten barn)

21 Det siste året vi har data for.

Personene i datamaterialet blir gitt disse statustypene på bakgrunn av blant annet husholdningens sammensetning (intervju), familienummer (basert på det sentrale personregister) og personenes sivile status. Enslige forsørgere i modellen har barn boende hos seg og er liknet i skatteklasser 2. Det er ikke direkte opplysninger i datamaterialet som kan identifisere eventuelle samboere (inngår i familiestatus 5), men med utgangspunkt i husholdningens sammensetning og familienummer defineres samboer med barn som en person som har omsorgen for barn uten å være gift og uten å være liknet i skatteklasser 2.²²

2.2. Barnetrygd

I modellen har en ikke utnyttet direkte opplysninger om utbetalt barnetrygd. Barnetrygden blir derimot beregnet på basis av antall personer i familien i alderen 0 til 16 år. Dersom barnet er 0 år eller 16 år, beregnes det barnetrygd for et halvt år. Barnetrygden blir gitt til enslig forsørger eller moren. Foreldre som er alene om omsorgen for barnet (enker, enkemenn, separerte, skilte og ugifte mødre som ikke lever sammen med barnefaren), mottar stønad for ett barn mer enn det faktiske barnetall (utvidet stønad). Disse personene identifiseres gjennom at de skatter i skatteklasser 2. Tidligere kunne enslige forsørgere med samboer beholde utvidet barnetrygd for særkullsbarn. Etter lovendringen fra 1994 har ikke samboere med felles barn rett til utvidet barnetrygd og samboere med utelukkende særkullsbarn har ikke rett til utvidet barnetrygd når samlivet har vart i minst 12 av de siste 18 måneder. Det er denne siste gruppen som er problematisk for simuleringer i LOTTE. Siden våre siste data er fra 1993, har vi ikke opplysninger om hvem av mødrene som ikke er beret-

tiget til utvidet barnetrygd på grunn av at de har et samboerskap som har vart i minst 12 av de siste 18 måneder.

Rikstrygdeverket startet sine registreringer av reelle samboere blant enslige forsørgere i 1994. På bakgrunn av foreløpige tall fra RTV, antar vi at i overkant av 8 000 av mellom 100 000 og 110 000 enslige forsørgere er samboere i ekteskapsliknende forhold, og for denne gruppen vil simuleringen av barnetrygd ikke være korrekt. Totaltallene vil imidlertid ikke i vesentlig grad være influert av dette forholdet.

Våre beregninger gir et samlet barnetrygdproveny på omlag 12,4 mrd. kroner, som er omlag 3 prosent avvik i forhold til de offisielle tallene (11 959 mill. kroner). Dette skyldes hovedsaklig framføringen av dataene fra 1993 til 1996 og er ikke noen indikasjon på systematiske skjevheter i simuleringene.

I tabell 2.1 vises barnetrygdsatsene. Dessuten gis det et spesielt tillegg (småbarnstillegget) for barn 1-3 år på 7 692 kroner og et ekstra beløp til stønadsmottakere i Nord-Troms og Finnmark på 3 792 kroner.

Vi skal vise hvordan barnetrygden totalt er fordelt blant husholdninger med barn, samt vise fordelingen av småbarnstillegget og søskengraderingskomponenten i barnetrygden.²³

Tabell 2.1. **Barnetrygdsatser 1996. Kroner**

Første barn	10 572
Andre barn	11 088
Tredje barn	12 552
Fjerde barn	13 200
Femte og hvert følgende barn	13 596

22 Enslige forsørgere er liknet i skatteklasser 2.

23 Søskengradering betyr at ytelsen øker pr. barn med antall barn i barneflokk.

Tabell 2.2. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for barnetrygd og antall barn i husholdningene. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Barne-trygd	Antall barn i husholdningene
1	82 703	15 752	1,97
2	114 644	15 257	2,34
3	132 626	12 957	2,19
4	146 063	12 486	2,04
5	157 080	11 674	2,06
6	170 296	11 743	2,04
7	184 438	10 659	1,82
8	201 471	10 206	1,79
9	224 015	9 534	1,72
10	331 672	8 897	1,61
Totalt gjennomsnitt	174 501	11 916	1,96

Tabell 2.2 viser hvordan barnetrygden er fordelt blant personer i husholdninger med barn. Dersom vi hadde fokusert på fordelingen av barnetrygd i hele befolkningen ville resultatet ha vært sterkt avhengig av valg av ekvivalensskala (se figur 1.3 i kapittel 1). Når populasjonen er husholdninger med barn, er resultatene i mindre grad avhengig av ekvivalensskala og vi bruker hovedalternativet D1 med $\theta=0,5$ og relativ vekt lik 0,75 for barn. Det er også viktig å merke seg at illustrasjonen av skattene og overføringenes fordelingsmessige betydning er foretatt uten å ta hensyn til eventuelle atferdsmessige implikasjoner av overføringene. En ser av tabellen at barnetrygden tilgodeser husholdninger med lave inntekter i sterkere grad. Noe av årsaken til dette er at det er flere barn i husholdninger med lav ekvivalent inntekt enn i husholdninger med høyere ekvivalent inntekt, som vist i siste kolonne i tabell 2.2.²⁴

I tabell 2.3 vises tilsvarende illustrasjon av fordelingen av småbarnstillegget for

Tabell 2.3. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for småbarnstillegget. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Småbarnstillegg
1	82 703	1 317
2	114 644	1 131
3	132 626	897
4	146 063	940
5	157 080	731
6	170 296	917
7	184 438	913
8	201 471	1 001
9	224 015	790
10	331 672	831
Totalt gjennomsnitt	174 501	947

personer i husholdninger med barn. De samlede utgiftene til småbarnstillegget er beregnet til i overkant av 980 mill. kroner. Tabell 2.3 viser at fordelingsprofilen til småbarnstillegget i store trekk likner på fordelingen av total barnetrygd. Det er personer i husholdningene med de laveste inntektene som mottar mest av overføringen.

I tabell 2.4 vises fordelingen av søskengraderingselementet i barnetrygden. Søskengraderingselementet i barnetrygden framkommer gjennom en sammenlikning av dagens regelverk med en ordning der det blir gitt barnetrygd for alle barn med satsen for første barn. Søskengraderingen koster omlag 460 mill. kroner. En ser av tabell 2.4 at denne delen av barnetrygden i enda sterkere grad enn både barnetrygden totalt og småbarnstillegget tilgodeser personer i husholdninger med lave inntekter.

Siden det er moren som mottar barnetrygd, er det i hovedsak kvinner som mottar denne overføringen. Dette er vist i

24 Personer i alderen 0-17 år er definert som barn.

Tabell 2.4. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for søskengraderingselementet i barnetrygden. $\theta=0,5$**

Desiler	Ekvivalent inntekt	Fordelen ved søskengraderingselementet
1	82 703	754
2	114 644	864
3	132 626	611
4	146 063	477
5	157 080	485
6	170 296	465
7	184 438	337
8	201 471	302
9	224 015	272
10	331 672	208
Totalt gjennomsnitt	174 501	478

Tabell 2.5. **Gjennomsnittlig inntekt etter skatt (kroner) i desiler for henholdsvis kvinner og menn med tilhørende verdier for barnetrygd**

Desiler	Kvinner		Menn	
	Inntekt etter skatt	Barne-trygd	Inntekt etter skatt	Barne-trygd
1	13 687	3 733	23 602	130
2	44 963	5 050	67 549	15
3	62 704	3 560	94 265	81
4	75 794	2 498	118 372	121
5	92 098	4 781	140 930	188
6	109 635	8 089	160 735	147
7	128 949	8 057	178 138	35
8	148 102	9 755	199 227	200
9	171 489	10 196	231 230	658
10	233 884	13 736	389 104	513
Totalt gjenn.snitt	108 130	6 946	160 313	209

tabell 2.5, hvor vi viser hvordan barnetrygden er fordelt blant henholdsvis kvinner og menn.²⁵ Det er betydelig vilkårlighet når det gjelder størrelsen på inntektene hos henholdsvis kvinner og menn, siden både noen inntekter (som boliginntekter) og fradrag (som rentefradrag) er plassert vilkårlig hos ektefellene. I tabellen er det inkludert alle kvinner og menn over 17 år.

2.3. Forsørgerfradraget

Forsørgerfradraget er et fradrag i skatt og består av to elementer. For hvert barn under 16 år kan en trekke fra 1 820 kroner. For barn i alderen 16-18 år graderes forsørgerfradraget etter barnas nettoinntekt (alminnelig inntekt). Mindre enn 12 000 kroner i nettoinntekt gir fullt fradrag på 2 540 kroner, mer enn 19 000 kroner i inntekt gir intet fradrag, mens det for mellomliggende inntekter gis et halvt fradrag. Det er egne grenser for barn av enslige forsørgere (henholdsvis 18 000 kroner og 28 500 kroner). Forsør-

gerfradraget for de yngste barna beregnes i modellen på basis av antall barn i familien 15 år eller yngre. For barn i alderen 16-18 år beregnes en indikator ut fra barnets inntekt i basisåret. I modellen tas det hensyn til denne indikatoren ved den endelige fastsettelsen av beløpets størrelse. Forsørgerfradraget fordeles til ektefellene etter hva som var den faktiske fordeling oppgitt i selvangivelsene i basisåret.

Det gjelder spesielle regler for enslige forsørgere som ikke har omsorg for barn 15 år eller yngre (ikke mottar barnetrygd), men som har omsorg for barn i alderen 16-18 år. Disse mottar forsørgerfradrag for ett ekstra barn dersom barnets nettoinntekt ikke overstiger 28 500 kroner. Dette elementet er inkorporert i modellen.

Forsørgerfradragets totalverdi beregnes til 2 040 mill. kroner, som er noen prosent over de offisielle anslagene (1 970 mill. kroner). I likhet med simuleringen av bar-

25 Siden det er de individuelle inntektene som beskrives, aggregeres det ikke over husholdningen og følgelig benyttes heller ikke ekvivalensskalaer.

Tabell 2.6. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for forsørgerfradraget. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Forsørgerfradrag
1	82 703	2 052
2	114 644	2 250
3	132 626	2 159
4	146 063	2 001
5	157 080	2 028
6	170 296	1 972
7	184 438	1 787
8	201 471	1 709
9	224 015	1 678
10	331 672	1 576
Totalt gjennomsnitt	174 501	1 921

netrygd skyldes avviket framføringen i modellen. I tabell 2.6 vises den fordelingsmessige betydningen av forsørgerfradraget, og vi ser at forsørgerfradraget fordeles seg på desilene på liknende måte som barnetrygden. Det er personene med de laveste inntektene som mottar mest forsørgerfradrag i absolutte kroner.

Til forskjell fra barnetrygden fordeles forsørgerfradraget mellom ektefellene, noe som avspeiles i tabell 2.7.²⁶ Gjennomsnittsbeløpet for forsørgerfradraget er noe høyere for kvinner enn for menn som skyldes at det er flere enslige forsørgere blant kvinner.

2.4. Foreldrefradraget

Fradraget gis til ektefeller/samboere hvor begge har arbeidsinntekt og til enslige forsørgere med arbeidsinntekt, men gis også til skattytere der en eller begge er under utdanning, avtjener verneplikt, er ufør eller på annen liknende måte er ute av stand til å ha det daglige pass og stell av barn. Foreldrefradraget trekkes fra inntek-

Tabell 2.7. Gjennomsnittlig inntekt etter skatt (kroner) i desiler for henholdsvis kvinner og menn med tilhørende verdier for barnetrygd

Desiler	Kvinner		Menn	
	Inntekt etter skatt	Forsørgerfradrag	Inntekt etter skatt	Forsørgerfradrag
1	13 687	39	23 602	90
2	44 963	116	67 549	101
3	62 704	170	94 265	110
4	75 794	238	118 372	205
5	92 098	451	140 930	444
6	109 635	804	160 735	658
7	128 949	869	178 138	702
8	148 102	1 011	199 227	970
9	171 489	1 129	231 230	1 092
10	233 884	1 517	389 104	1 210
Totalt gjen.snitt	108 130	635	160 313	558

ten ved beregning av skatt og hentes i modellen fra det faktiske foreldrefradrag slik det er oppgitt på selvangivelsene i grunnlagsåret, enten en har benyttet standardfradragene eller har fått fradrag for faktiske utgifter. For 1996 er satsene 3 900 kroner for ett barn og 4 900 kroner for to eller flere barn under 12 år. Alternativt kan en kreve fradrag for virkelige utgifter til barnepass, begrenset oppad til 19 300 kroner for ett barn og 23 100 kroner for to eller flere barn. Grunnlaget for virkelige utgifter til barnepass kan være barnehageutgifter, betaling av dagmamma i registrerte forhold, utgifter til skolefritidsordninger, etc.

Verdien av foreldrefradraget er beregnet ved differansen mellom inntekt etter skatt med og uten regel om foreldrefradrag.²⁷ Nettoinntekten beskattes med en flat sats på 28 prosent, slik at verdien av foreldrefradraget for de aller fleste husholdningene utgjør 28 prosent av foreldrefra-

26 Se også kommentarene til tabell 2.5 ovenfor.

27 Vi ser her bort fra eventuelle virkninger på arbeidstilbudet.

Tabell 2.8. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for verdien av foreldrefradrag og verdien av standardfradraget i foreldrefradraget. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Verdi av foreldrefradrag	Verdi av standardfradraget i foreldrefradraget
1	82 703	373	238
2	114 644	709	264
3	132 626	671	298
4	146 063	774	272
5	157 080	887	315
6	170 296	977	204
7	184 438	1 053	241
8	201 471	1 171	190
9	224 015	1 059	210
10	331 672	1 243	135
Totalt gjennomsnitt	174 501	892	237

dragets absolutte størrelse. Det er fradraget for virkelige utgifter til barnepass som må behandles med varsomhet når modellen benyttes til å simulere effekten av regelendringer. Skattyterne oppgir sine faktiske utgifter til barnepass på selvangivelsene så lenge disse er mellom standardfradraget og maksimalgrensene (19 300 kroner for ett barn og 23 100 kroner for to barn i 1996). Når utgiftene overstiger maksimalgrensene benyttes maksimalgrensene som fradrag. En husholdning med et foreldrefradrag på 17 900 kroner vil vanligvis ha hatt utgifter til pass og stell av barn som er høyere enn dette. Ved en simulering av endringer i foreldrefradraget blir det i modellen lagt til grunn at de med maksimalfradrag for virkelige utgifter til barnepass også opprettholder de maksimale fradragene med de nye grensene. Det betyr at ved store økninger i maksimalgrensene (i størrelsesorden 10 000 kroner), vil de nye foreldrefradragene kunne overvurdere faktiske fradrag.

Dersom foreldrefradraget fjernes, vil skatteinntektene øke med omlag 960 mill. kroner. Av dette utgjør standardfradraget i foreldrefradraget omlag 260 mill. kroner. Tabell 2.8 viser henholdsvis hvordan verdien av foreldrefradraget som helhet og verdien av standardfradraget i foreldrefradraget fordeler seg på inntektene. En ser at det er husholdninger med høye inntekter som særlig har nytte av foreldrefradraget, mens standardfradraget tilgodeser husholdninger med lave inntekter i størst grad. Dette kan også illustreres gjennom størrelsen på interaksjonskoeffisienten, se kapittel 1. Interaksjonskoeffisienten til verdien av foreldrefradraget som helhet er klart positiv (0,205), som indikerer at det er husholdningene med de høyeste inntektene som har størst fordel i absolutte kroner av denne overføringen. Interaksjonskoeffisienten til standardfradraget i foreldrefradraget er imidlertid klart negativ (-0,09), som viser at det er husholdningene med lave inntekter som har størst fordel av denne delen av foreldrefradraget. Fordelingen av foreldrefradraget som helhet henger ventelig sammen med fordelingen av barnehagesubsidiene (se for eksempel tabell 2.22).

2.5. Skatteklasser 2

Enslige forsørgere og ektefeller med felles likning liknes i skatteklasser 2. Ektefeller liknes felles dersom den ene av ektefellene har ingen eller liten inntekt. Fordelen ved skatteklasser 2 er i hovedsak at klassefradraget er fordoblet fra 23 300 kroner til 46 600 kroner og at trinnene for toppskatt er satt høyere enn i skatteklasser 1, 267 500 mot 220 500 i første trinn og 278 500 mot 248 500 i andre trinn. Disse elementene er innarbeidet i modellens regelverk.

Vi skal fokusere på tre ulike grupper som har fordel av å skatte i skatteklasser 2, enslige forsørgere, ektepar med barn i alder-

Tabell 2.9. Den provenymessige betydningen av skatteklasser 2, totalt og fordelt på undergrupper. Mill. kroner

Totalt for alle	1 421
Ektepar uten barn under 18 år	360
Ektepar med barn under 18 år	590
Enslige forsørgere	471

Tabell 2.10. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for fordelingen av beskatning i skatteklasser 2. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Fordel av skatteklasser 2
1	82 703	1 129
2	114 644	1 510
3	132 626	1 303
4	146 063	1 352
5	157 080	579
6	170 296	1 087
7	184 438	636
8	201 471	579
9	224 015	542
10	331 672	804
Totalt gjennomsnitt	174 501	952

en 0-17 år og ektepar uten barn i alderen 0-17 år. Tabell 2.9 viser at skatteprovenyet ville øke med omlag 1,4 mrd. kroner dersom en fjernet skatteklasser 2. Av de tre gruppene som vi har delt befolkningen inn i, er det ektepar med barn under 18 år som har størst fordel av skatteklasser 2. Når det gjelder enslige forsørgere, er det mange i denne gruppen som er omfattet av skattebegrensingsregelen, noe vi diskuterer nærmere i kapittel 4.

Vi skal se på fordelingen av fordelene av skatteklasser 2 og vurdere hvordan dette slår ut for enslige forsørgere og ektepar med barn separat. Tabell 2.10 viser fordelingen av fordelene ved skatteklasser 2 som helhet.

Tabell 2.11. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for fordelingen av beskatning i skatteklasser 2, henholdsvis den delen av skatteklasser 2 som omfatter enslige forsørgere og den delen som omfatter ektepar med barn. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Fordelen av "enslig forsørger elementet" i skatteklasser 2	Fordelen "ektepar med barn elementet" i skatteklasser 2
1	82 703	369	760
2	114 644	482	1 027
3	132 626	288	1 015
4	146 063	368	984
5	157 080	261	318
6	170 296	568	519
7	184 438	390	247
8	201 471	347	232
9	224 015	340	202
10	331 672	220	584
Totalt gjennomsnitt	174 501	363	589

En ser av tabell 2.10 at det særlig er husholdningene med de laveste inntektene som har fordel av skatteklasser 2, men en ser også at beløpet for desil 10 er relativt høyt sammenliknet med fordelene for husholdninger med midlere inntekter. Det er grunn til å tro at det særlig er ekteparene som fører til det spesielle utslaget i desil 10. Dette er illustrert i tabell 2.11, som viser effekten av skatteklasser 2 for enslige forsørgere og skatteklasser 2 for ektepar med barn separat. Siden flere enslige forsørgere med lave inntekter allerede er beskyttet av skattebegrensingsregelen, er den partielle fordelingseffekten av skatteklasser 2 for denne gruppen ikke så god som skatteklasser 2 for ektepar med barn.

2.6. Fødselspengene

Simulering av fødselspengene i LOTTE skjer via en separat modell for trygdesimulering, se Arneberg og Thoresen (1994). Deretter blir trygdeinntektene

beskattet gjennom skattemodulen i LOTTE. Det er laget en forbindelse mellom trygdesimuleringer og skattesimuleringer, slik at en simulering av alternativt regelverk vil slå direkte ut i trygdutbetalingene og i endrede skatteinntekter. Gjennom modellen kan en dermed belyse både effektene på folketrygdens økonomi og effektene på skatteproveny og fordeling av et endret regelverk for fødselspengeordningen. Det er grunn til å påpeke at simuleringen av fødselspenger i LOTTE er en svært kompleks operasjon og at det derfor er ekstra usikkerhet omkring tallene som presenteres. Det er også viktig å merke seg at simuleringene i LOTTE er utført for et utvalg av den norske befolkning på 18 404 personer. Av disse er det bare noe i overkant av 200 personer som har født barn i det året vi studerer. Det er tatt hensyn til at en del fedre har benyttet permisjonsrettighetene. Den såkalte fedrekvoten ble innført 1. april i 1993, som er det året vi har data for.

For 1996 ytes det fødselspenger til yrkesaktive med full dekning i 42 uker eller 80 prosent dekning i 52 uker. Selvstendig næringsdrivende får fødselspenger med 65 prosent av inntekten. Mødre som ikke har opptjente rettigheter mottar en engangsstønad som i 1996 er på 32 138 kroner. Betegnelsen fødselspenger inkluderer både fødselspenger som yrkesaktive og engangsstønaden.

Fødselspengesimuleringene i LOTTE er basert på at datagrunnlaget fra Inntekts- og formuesundersøkelsen er påkoblet opplysninger fra Rikstrygdeverket (RTV). Det er imidlertid flere problemer forbundet med disse dataene. For det første har det ikke vært mulig å utnytte register for utbetalinger av engangsstønad i RTV. I våre simuleringer mottar moren derfor en-

gangsstønad dersom det ikke er registrert noe fødselspengegrunnlag på henne, som betyr at hun ikke er berettiget til fødselspenger som yrkesaktiv, samt at hun er moren til en eller flere 0-åringer i datagrunnlaget. For det andre inngår det ikke opplysninger om fødselspenger for de statsansatte i datamaterialet fra RTV.²⁸ For at de statsansatte mødrene ikke skal motta engangsstønad, må de sorteres ut av materialet. Dette er ikke uproblematisk. Seleksjonen av de statsansatte foregår ved at det betinges med hensyn på den pensjonsgivende inntekten. Dersom en mor til en null-åring står uten registrerte fødselspenger fra RTV, men har pensjonsgivende inntekt over 1 G i grunnlagsåret, antar vi at hun er statsansatt og i virkeligheten har mottatt fødselspenger som yrkesaktiv i statlig virksomhet. Det blir følgelig ikke simulert fødselspenger for mødre som oppfyller denne betingelsen.

Antall barn som det gis fødselspenger for, summerer seg til omlag 57 000 etter at vi har foretatt denne seleksjonen. Det vil si at vi estimerer antall statsansatte med nyfødte barn til å være mellom 3 000 og 4 000. Det er imidlertid et urovekkende høyt avvik når det gjelder engangsstønader i modellen, siden de oppblåste tallene for antall mottakere av engangsstønad ifølge modellen er i overkant av 14 000, mens Rikstrygdeverket oppgir 16 300 mottakere av engangsstønad. For få engangsstønader i modellen henger blant annet sammen med at det er registrert for få null-åringer i modellens datagrunnlag. Utgiftene til fødselspenger for 1996 inneholder både de som har født i året og de som har født foregående år og hvor utbetalingene fortsetter inn i 1996. Tabell 2.12 viser hvordan utgiftstallene for fødselspenger i LOTTE overenstemmer med tilsvarende

28 Vi benytter data for 1993, mens de statsansatte ble først registrert i RTV fra og med 1994.

Tabell 2.12. **Utgifter til fødselspenger i mill. kroner for 1996. Simuleringer ved LOTTE sammenliknet med tall fra RTV. Mill. kroner**

	LOTTE	RTV	Differanse i prosent
Fødselspenger for yrkesaktive (inkl. feriepenger)	5 242	5 389	-2,7
Engangsstønad	455	519	-12,3
Fødselspenger totalt	5 697	5 908	-3,6

tall fra RTV. En ser at modellsimuleringene særlig undervurderer utgiftene til engangsstønad.

I tabell 2.13 sammenliknes fordelingen av brutto fødselspenger for yrkesaktive,²⁹ henholdsvis slik de er simulert i LOTTE og beløpene som er mottatt fra Folketrygden,³⁰ for datagrunnlaget i LOTTE. Populasjonen er husholdninger med yrkesaktive mødre som har født barn i løpet av inntektsåret. Det er inntektsbegrepet D4 som benyttes her. Forskjellen på dette inntektsbegrepet og det vi har benyttet så langt, er at engangsstønaden også er inkludert i inntektene.

Til tross for at de simulerte beløpene i LOTTE og tallene fra RTV viser betydelige avvik for enkelte mødre, er beskrivelsen av fødselspengenes fordelingsvirkninger fra de to kildene relativt lik og interaksjonskoeffisientene er praktisk talt like for de to fordelingene. En ser av tabell 2.13 at brutto (ekvivalente) fødselspenger for yrkesaktive stiger med totalinntekten i husholdningene.

Vi skal se hvordan fødselspengene etter skatt, både fødselspenger som yrkesaktiv

Tabell 2.13. **Fordelingen av fødselspenger (kroner) blant personer i husholdninger med yrkesaktive mødre som har født barn i løpet av inntektsåret. Sammenlikning av simuleringer ved LOTTE og tall fra RTV. $\theta=0,5$**

Desiler	Ekvivalent inntekt	Fødsels- penger (brutto), simulering LOTTE	Fødsels- penger (brutto), RTV
1	101 636	27 827	26 610
2	136 007	28 750	30 422
3	153 042	34 461	33 397
4	165 895	35 891	36 520
5	173 777	41 080	39 226
6	182 820	37 896	39 136
7	197 517	53 707	45 614
8	214 312	48 518	48 983
9	240 923	53 386	52 966
10	324 817	51 900	53 247
Totalt gjennomsnitt	189 074	41 342	40 612

og engangsstønaden, er fordelt blant husholdninger med barn og blant husholdninger der det er født et barn i løpet av inntektsåret. Ifølge våre beregninger vil bortimot 1,7 mrd. kroner av fødselspengene returneres til det offentlige i form av skatt. Dette betyr at omlag en tredjedel av overføringen går tilbake til det offentlige. Dette kan synes mye, men har sammenheng med at foreldrene i de aller fleste tilfeller har hatt andre inntekter i inntektsåret, slik at for eksempel klassefradraget allerede er utnyttet.

Tabell 2.14 viser at det er husholdninger med høye inntekter som mottar mest i fødselspenger. Dette henger sammen med at det er husholdninger med to yrkesaktive som mottar de høyeste fødselspengebeløpene. De relativt lave tallene for fødselspenger i tabellen skyldes at det er

29 En sammenlikning av engangsstønader er ikke mulig, siden vi ikke har tilkoblet registeropplysninger for engangsstønader fra RTV.

30 I tillegg til at vi har koblet på opplysninger som muliggjør simulering av fødselspenger i LOTTE, har vi også opplysninger om hva den enkelte faktisk har fått utbetalt fra Folketrygden, for å kvalitetsteste beregningene.

Tabell 2.14. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn med tilhørende verdier for fødselspenger. Inntektsbegrepet D4, $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Fødselspenger (etter skatt)
1	84 064	1 971
2	115 673	1 765
3	133 223	3 064
4	146 488	2 177
5	157 392	2 313
6	170 429	4 068
7	184 578	3 272
8	201 957	4 805
9	224 054	4 551
10	331 703	4 199
Totalt gjennomsnitt	174 956	3 219

Tabell 2.15. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger der det er født et barn i løpet av inntektsåret med tilhørende verdier for fødselspenger. Inntektsbegrepet D4, $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Fødselspenger etter skatt
1	88 993	16 328
2	116 925	18 013
3	134 214	18 905
4	149 481	22 927
5	164 315	22 101
6	173 388	27 898
7	186 471	27 298
8	204 426	29 432
9	225 626	33 383
10	304 302	37 525
Totalt gjennomsnitt	174 814	25 381

de færreste husholdningene som har mottatt fødselspenger i inntektsåret blant husholdninger med barn. Tabell 2.15 viser fordelingen av fødselspenger når en be-

grenser populasjonen til husholdninger der det er født et barn i løpet av inntektsåret. En ser at fødselspengene øker med inntektsnivået og at det er de som har de høyeste inntektene (fødselspenger inkludert) som mottar mest fødselspenger.

2.7. Indirekte beskatning³¹

Simuleringsmodellen LOTTE-KONSUM er konstruert for å simulere effekten av endringer i den indirekte beskatningen, som endringer i moms og ulike avgifter. Det er særlig grunn til å tro at momskompensasjonen for melk, ost og kjøtt har betydning for barnefamiliens økonomi. Vi skal i det følgende vise hvordan vi har beregnet verdien av momskompensasjonen for den enkelte husholdning. For å kunne gjøre dette, må en blant annet ha informasjon om hvordan forbruket av melk, ost og kjøtt er fordelt blant husholdningene.

Den formelle merverdiavgiftsatsen på matvarer er 23 prosent. Imidlertid er det lovfestet at det skal gis merverdiavgiftskompensasjon for melk, ost og kjøtt slik at merverdavgiften minus merverdiavgiftskompensasjonen skal tilsvare en avgiftsats på 15 prosent, jf. Administrasjonsdepartementet (1995). Momskompensasjonssatsen blir således $0,23 - 0,15 = 0,08$ prosentpoeng. La p betegne prisen før moms og momskompensasjon og anta full overveltning til konsumentprisene. Ved å fjerne merverdiavgiftskompensasjonen får vi da følgende relative økning i prisene:

$$1,23p/1,15p = 1,069565 \approx 1,07.$$

Å ta bort momskompensasjonen, medfører med andre ord en prisstigning på 7 prosent, når vi forutsetter full overveltning til konsumentprisene. Utgiftene

31 Dette avsnittet er skrevet i samarbeid med Jørgen Aasness, som har tilrettelagt modellsystemet LOTTE-KONSUM. Erling Røed Larsen har beregnet elasticitetene i tabell 2.16. Hanne Gravningsmyhr har programmert spesialversjon av LOTTE-KONSUM som er benyttet ved produksjon av tabell 2.17.

Tabell 2.16. **Budsjettandeler, Engel-, barne- og voksenelastisiteter for melk, ost, kjøtt og andre utvalgte varegrupper***

Kode	Vare	Budsjettandel (promille)	Engel- elastisitet	Barne- elastisitet	Voksen- elastisitet
K031	Melk	14,180	-0,025	0,871	1,027
K034	Ost	9,470	0,400	0,451	0,660
KG1	Kjøtt og kjøttvarer	37,570	0,406	0,155	0,740
	Melk, ost, kjøtt	61,220	0,305	0,366	0,794
K0	Matvarer	149,710	0,282	0,392	0,755
K634	Fly	6,060	3,370	-2,056	-1,341
V819	Restaurant og bar	13,388	1,797	-1,078	-0,610
V830	Utgifter ved hotell og pensjonat	3,477	2,997	-1,445	-1,275

* Beregnet ved lineær regresjon av utgift til varegruppen m.h.p .latent total forbruksutgift, antall barn og antall voksne fra Forbruksundersøkelsen 1989-91. Regresjonen er estimert ved SYSLIN-proseduren i SAS med bruk av følgende instrumentvariable: Bruttoinntekt, nettoinntekt, antall barn og antall voksne. Elastisiteter og budsjettandeler er beregnet for en husholdning med gjennomsnittlig verdi av de tre forklaringsvariablene. En barneelastisitet er endringen i forbruket når det kommer ett barn til i husholdningen, gitt total forbruksutgift, i forhold til gjennomsnittlig forbruk pr. person.

til merverdiavgiftskompensasjonen for 1996 er av Administrasjonsdepartementet (1995) anslått til 1 117 millioner kroner, hvorav 25 prosent til melk, 18 prosent til ost og 57 prosent til kjøtt. Disse utgiftsandelene samsvarer godt med husholdningenes utgiftsandeler til disse tre varegruppene fra Forbruksundersøkelsen 1992-94, som viser 25 prosent, 15 prosent og 60 prosent (Statistisk sentralbyrå 1996).

Tabell 2.16 gir budsjettandeler, og såkalte Engelelastisiteter, barneelastisiteter og voksenelastisiteter for utgift til hver av gruppene Melk, Ost og Kjøtt, og for utgiften til gruppen Melk, ost og kjøtt samlet. For å sammenlikne har vi også inkludert resultater for Matvarer totalt og for utvalgte tjenestegrupper som ikke er momsbelagt. Beregningene er utført i tilknytning til en pågående studie av Røed Larsen og Aasness (1996b). De tre elastisitetene oppsummerer mye informasjon i datamaterialet om fordelingsvirkninger av moms eller momskompensasjon for de aktuelle varene. Se Aasness (1978) for en drøfting av metoden.

Hvis en ønsker å tilgodese husholdninger med lav total forbruksutgift i motsetning til de med høy total forbruksutgift, gitt husholdningsstørrelse, bør en ha høye avgiftssatser på varer med høy Engelelastisitet, og lave avgiftssatser (eventuelt negative) på varer med lav Engelelastisitet. Vi ser at melk egner seg best for lave avgiftssatser, mens flyreiser egner seg for høye avgiftssatser. Momskompensasjon på ost og kjøtt har en gunstig fordelings-effekt, men gir ikke så god fordelings-effekt pr. krone som momskompensasjon for melk.

Hvis en ønsker å tilgodese husholdninger med (mange) barn i motsetning til husholdninger uten barn, gitt total forbruksutgift og antall voksne, bør en ha lave avgiftssatser på varer med høy barneelastisitet og høye avgiftssatser på varer med lav barneelastisitet. Igjen egner melk seg best for lave avgiftssatser og flyreiser seg best for høye avgiftssatser. Ost og kjøtt har også gunstig fordelings-effekt i denne dimensjonen, men ost egner seg bedre for lavere avgiftssatser enn kjøtt.

Tabell 2.17. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for fordelingen av momskompensasjon**

Desiler	Ekvivalent inntekt	Fordel ved momskompensasjon
1	84 064	1 971
2	115 673	1 765
3	133 223	3 064
4	146 488	2 177
5	157 392	2 313
6	170 429	4 068
7	184 578	3 272
8	201 957	4 805
9	224 054	4 551
10	331 703	4 199
Totalt gjennomsnitt	174 956	3 219

Hvis en ønsker å tilgodese husholdninger med mange voksne, gitt total forbruksutgift og antall barn, bør en ha lave avgiftssatser på varer med høy voksenelastisitet og høye avgiftssatser på varer med lav voksenelastisitet. Igjen egner melk seg best for lave avgiftssatser og flyreiser seg best for høye avgiftssatser.

For varegruppen Melk, kjøtt og ost samlet blir elastisitetene et veid gjennomsnitt av elastisitetene for de tre varegruppene. Vi ser at elastisitetene for denne gruppen er omtrent som for matvarer totalt. Det betyr at fordelingseffektiviteten av å fjerne momskompensasjon for disse varene svarer omtrent til fordelingseffektiviteten av å øke momssatsen på alle matvarer. Mens momskompensasjon for melk alene gir mer fordelingseffekt pr. krone av statens utgifter til ordningen.

Vi har koblet forbruksrelasjonen for samlegruppen Melk, ost og kjøtt til LOTTE og tabell 2.17 viser hvordan fordelingen ved momskompensasjon er fordelt blant personer i husholdninger med barn. De partielle effektene, illustrert ved Engel-

barne- og voksenelastisitetene i tabell 2.16, påvirker resultatene i tabell 2.17, hvor det er aggregert over alle husholdninger med barn, med forskjellig inntekt, antall barn og antall voksne. Det er grunn til å påpeke at en slik imputering av subsidiebeløp for husholdningene ikke er uten potensielle feilkilder. I denne sammenheng mener vi allikevel at denne tilnærmingen gir en god pekepinn på hvordan matvaresubsidier er fordelt i befolkningen.

Vi ser at momskompensasjonen stiger litt med ekvivalent inntekt, men at stigningen er meget svak. Som nevnt ovenfor vil momskompensasjon på melk alene ha en bedre fordelingsprofil enn for melk, ost og kjøtt samlet.

2.8. Barnehagesubsidier

Inntekts- og formuesundersøkelsen inneholder ikke opplysninger om hvem som mottar et subsidiert barnehagetilbud. Imidlertid er personene som deltar i Levekårsundersøkelsen 1995 spurt om hvilke typer av barnetilsyn de benytter. Levekårsundersøkelsen 1995 har felles utvalg med Inntekts- og formuesundersøkelsen 1994. Det innebærer at barnehagesubsidiens fordelingsprofil analyseres ved hjelp av opplysninger fra Inntekts- og formuesundersøkelsen 1994 med påkoblede opplysninger om bruken av barnepass fra Levekårsundersøkelsen 1995, til forskjell fra de andre analysene, som er foretatt ved hjelp av mikrosimuleringsmodellen LOTTE på et framført materiale for 1996. Levekårsundersøkelsen er basert på intervjuer av personer i omlag 3 700 husholdninger.

Definisjonen av inntekt etter skatt er i hovedsak identisk med definisjonen av inntekt etter skatt i LOTTE. Barnehagesubsidiene er imputert på grunnlag av satser for statlige tilskudd til drift av barne-

hager, gitt i tabell 2.18.³² De kommunale subsidiene holdes utenfor i denne sammenheng. Som det framgår av tabellen, er det noe høyere satser for Nord-Troms og Finnmark. Driftstilskuddet er beregnet på grunnlag av barnehagenes åpningstid, dvs. hvor mange timer barna maksimalt kan oppholde seg i barnehagene. I Levekårsundersøkelsen blir en spurt hvor mange timer barna faktisk oppholder seg i ulike former for barnetilsyn. Det betyr at det å tilordne subsidier på grunnlag av opplysningene i Levekårsundersøkelsen vil føre til for lave subsidiebeløp.³³ "Underutnyttelsen" av barnehagetjenesten, i form av at barna oppholder seg i barnehagen i færre timer enn den faktiske åpningstid, er et lite kartlagt fenomen. Vi baserer oss på opplysninger fra Gulbrandsen og Blix (1993), som viser at særlig barn som oppholder seg i barnehager med lang åpningstid "underforbruker" tjenesten. Basert på tallmaterialet i Gulbrandsen og Blix beregner vi den ubenyttede tiden i barnehagene til å være 7 timer pr. uke i gjennomsnitt for hvert barn. Vi antar imidlertid lengre ubenyttet tid for barn i barnehager med lang åpningstid og kortere for barn i barnehager med kort åpningstid. Provenyanslaget for det statlige driftstilskuddet blir dermed 3 234 mill. kroner, som er noe lavere enn de offisielle tallene på 3 603 mill. kroner. Dette avviket kan skyldes at vårt anslag for den ubenyttede tiden er for lavt, men det skyldes også at barnehagedekningen i Levekårsundersøkelsen er betydelig under tilsvarende offisielle tall ved utgangen av 1994. Barnehagedekningen i dataene fra

Tabell 2.18. Statlige barnehagesubsidier pr. barn i 1994. Kroner

Timer i barnehage pr. uke	Barnas alder	Subsidier pr. år i	Subsidier pr. år Nord-Troms og Finnmark
6-15	0-6 år	3 790	3 870
16-20	0-6 år	7 040	7 210
21-30	over 3 år	8 670	8 850
21-30	under 3 år	12 400	12 400
31-40	over 3 år	15 540	15 880
31-40	under 3 år	26 300	26 300
over 41	over 3 år	19 320	19 730
over 41	under 3 år	30 200	30 200

Levekårsundersøkelsen er på noe over 42 prosent, mens en regner med at omlag 49 prosent av barna befant seg i barnehage (Statistisk sentralbyrå 1994). Den lave dekningen i dette materialet skyldes særlig at det er registrert for mange barn i alderen 0-6 år uten barnehageplass i Levekårsundersøkelsen.³⁴

Thoresen (1994) viser at barnehagesubsidiene i sterk grad tilgodeser husholdninger med høye inntekter, når tall fra 1990 benyttes. I 1990 var barnehagedekningen omlag 35 prosent. I 1994 er dette tallet økt til 49 prosent og spørsmålet er om barnehagesubsidiene fortsatt er skjevfordelte eller om økningen av antall barnehageplasser har ført til en jevnere fordeling av støtten gjennom barnehagene. Før vi introduserer inntektsbegrepet D3 skal vi vise fordelingen av ekvivalent inntekt (D1) for personer i husholdninger med barn i førskolealder, kategorisert etter hvorvidt barna er i barnehage eller ikke.³⁵ Tabell 2.19 viser ekvivalent inn-

32 6-åringer i skolen vil få driftstilskudd på samme måte som førskolebarn i barnehager.

33 Det foregår kryssubsidiering mellom eldre og yngre barn i barnehagene, som betyr at (avhengig av foreldrebetalingen) kan noen være subsidiert noe under det som driftstilskuddet fra staten tilsvarende. Det vil imidlertid ikke være hovedregelen.

34 Det er et betydelig frafall i Levekårsundersøkelsen og det er grunn til å tro at dette frafallet fører til skjevheter i materialet.

35 For å bli kategorisert som bruker av barnehager holder det at minst ett av barna er i barnehage.

Tabell 2.19. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn i førskolealder. Henholdsvis husholdninger med barn i barnehage og husholdninger uten barnehageplass. Inntektsbegrepet D1, $\theta=0,5$. Tall for 1994

Desiler	Ekvivalent inntekt, personer i husholdninger som har barnehageplass	Ekvivalent inntekt, personer i husholdninger som ikke har barnehageplass
1	88 419	78 518
2	113 657	108 770
3	130 942	125 479
4	145 500	138 028
5	155 499	148 141
6	169 254	158 403
7	181 218	170 055
8	199 540	182 266
9	224 359	207 320
10	310 663	304 485
Totalt gjennomsnitt	171 905	162 147

tekt for henholdsvis personer i husholdninger med barn i alderen 0-6 år som benytter barnehagetjenesten og ekvivalent inntekt for personer i husholdninger med barn i alderen 0-6 år som ikke benytter barnehagetjenesten. En ser av tabellen at inntektene er noe høyere for personer i husholdninger som nyttiggjør barnehagetjenesten, men at forskjellen i gjennomsnitt bare er omkring 6 prosent. Dette skyldes dels høy yrkesaktivitet blant mødre som ikke har tilgang til tjenesten, men som må benytte andre former for barnepass. Men det skyldes også at et betydelig antall mødre med barn i barnehager ikke er yrkesaktive.^{36,37}

Tabell 2.20 viser fordelingen av barnehagesubsidiene blant personer i husholdninger med ett eller flere barn i førskolealder. Barnehagesubsidiene er fortsatt

Tabell 2.20. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn i førskolealder med tilhørende verdier for barnehagesubsidier. Inntektsbegrepet D3, $\theta=0,5$. Tall for 1994

Desiler	Ekvivalent inntekt	Barnehagesubsidier
1	86 388	2 144
2	114 806	3 946
3	131 711	3 382
4	145 398	3 215
5	155 832	4 692
6	167 581	4 980
7	179 998	4 408
8	196 572	7 472
9	224 826	8 333
10	314 744	7 107
Totalt gjennomsnitt	171 786	4 967

svært skjevfordelte i 1994, som de var det i 1990. Dette er en overføringsordning som personene med de høyeste inntektene har størst fordel av. Det er viktig å merke seg at inntektsbegrepet D3 benyttes, som innebærer at barnehagesubsidiene er inkludert i ekvivalent inntekt for de som har barnehageplass.

Siden inntektene til personer i husholdninger uten barnehageplass ikke er så mye lavere enn inntektene til personer i husholdninger med barnehageplass, må barnehagesubsidiens skjeve fordelingsprofil også forklares ved den interne fordelingen av disse subsidiene blant personer som har barn i barnehager. Dette er vist i tabell 2.21. En ser at det er personer med de høyeste inntektene som har de største verdiene for barnehagesubsidier. I tabellen er det også inkludert gjennomsnittlige tall for antall barn med barnehageplass i de respektive desilene. En ser at de høye subsidieverdiene for de

36 Se forøvrig den skjeve sosiale fordelingen av barnehagetjenesten, beskrevet i kap. 11 i NOU 1996:13 (Barne- og familiedepartementet 1996).

37 På grunn av svakheten i dette datamaterialet er det grunn til å vise varsomhet i tolkningen av tallene for barnehagesubsidiens fordelingsprofil.

Tabell 2.21. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn i barnehage med tilhørende verdier for barnehagesubsidier og antall barnehageplasser. Inntektsbegrepet D3, $\theta=0,5$. Tall for 1994

Desiler	Ekvivalent inntekt	Barnehagesubsidier	Antall barn med barnehageplass
1	96 352	6 722	1,10
2	122 842	9 863	1,45
3	141 665	8 515	1,14
4	153 995	9 114	1,32
5	165 680	10 343	1,31
6	178 764	10 728	1,38
7	193 384	11 726	1,35
8	211 283	11 807	1,29
9	236 756	12 810	1,35
10	322 110	12 149	1,27
Totalt gjennomsnitt	182 283	10 378	1,29

Øverste desilene ikke skyldes at det er flere barn med barnehageplass i disse desilene. Mønsteret i tabell 2.21 skyldes nok at subsidiene øker med tidsomfanget på barnehagetilbudet (se tabell 2.18 ovenfor) og at lang åpningstid i barnehagene gir muligheter for fulltidsarbeid og dermed høyere inntekter.

Tabell 2.22. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn med tilhørende verdier for barnehagesubsidier. Inntektsbegrepet D3, $\theta=0,5$. Tall for 1994

Desiler	Ekvivalent inntekt	Barnehagesubsidier
1	84 327	1 165
2	114 439	1 876
3	130 635	1 687
4	143 379	1 790
5	155 505	2 924
6	167 102	2 127
7	179 367	2 878
8	196 437	4 273
9	223 576	4 283
10	318 446	4 092
Totalt gjennomsnitt	171 321	2 710

Vi skal også vise fordelingen av barnehagesubsidier når populasjonen er husholdninger med barn i alderen 0-18 år. En ser av tabell 2.22 at barnehagesubsidiene også er svært skjevfordelte når populasjonen utvides til personer i husholdninger med barn i alderen 0-17 år.

3. En beskrivelse av barnefamilienes økonomi

3.1. Innledning

I dette kapitlet skal vi se hvordan inntektene er fordelt i husholdninger med barn sammenliknet med andre husholdninger og fordelingen blant husholdninger med barn når husholdningene er kategorisert etter ulike kjennetegn. Den metodiske tilnærmingen er beskrevet i kapittel 1. Vi skal i hovedsak holde oss til det som er beskrevet som inntektsbegrepet D1. Når vi viser fordelingen av inntekt blant fødselspengemottakerne, skal vi imidlertid benytte et inntektsbegrep som også inkluderer engangsstønaden i fødselspengeordningen (D4). Vi benytter data fra 1993, som er framført til 1996 for å kunne belyse effektene av gjeldende regelverk og beregningene er foretatt ved hjelp av mikrosimuleringsmodellen LOTTE (Arneberg et al. 1995). Siden modellens datagrunnlag er basert på et utvalg av den norske befolkning, er det usikkerhet omkring modellens beregningsresultater.

I kapittel 1 er det redegjort for metodiske spørsmål omkring valg av ekvivalensskala og betydningen av dette. Siden husholdninger med barn i gjennomsnitt har flere husholdningsmedlemmer enn husholdninger uten barn, vil for eksempel en sammenlikning av inntektene i de to gruppene være følsomt for valg av ekvivalens-

skala eller antakelser om stordriftsfordeler i husholdningene. Det viser seg at praktisk talt samtlige ekvivalensskalaer kan karakteriseres i form av en enkelt funksjon som gir uttrykk for antakelser om graden av stordriftsfordeler i husholdningene. Stordriftsparameteren varierer mellom 0 og 1. Jo større θ er, desto mindre er stordriftsfordelene i husholdningene. $\theta=0$ tilsvarer ukorrigert husholdningsinntekt, mens $\theta=1$ tilsvarer husholdningsinntekt pr. person. Som en hovedtilnærming i framstillingen benyttes $\theta=0,5$, men i de tilfeller hvor resultatene er svært følsomme for valg av ekvivalensskala, skal vi også vise resultatene for $\theta=0,2$ og $\theta=0,8$. I sammenveiiingen er det tatt hensyn til at barna har mindre forbruk en voksne ved at barn under 14 år er gitt vekten 0,75, mens alle andre har fått vekten 1. De eldste barna har med andre ord samme vekt som de voksne. I kapittel 1 er det også begrunnet at personene benyttes som analyseenheter, siden vi ønsker å si noe om den individuelle fordelingen av inntekt.

Vekting av husholdningsinntektene i forhold til husholdningsstørrelse medfører at det ikke er husholdningenes faktiske inntekter som beskrives i de fleste tabellene nedenfor. Det er husholdningsinntektene

vektet med ekvivalensskala og fordelt på hvert enkelt individ i husholdningene. Det er med andre ord det relative forholdet mellom individenes inntekter som er av interesse, ikke inntektenes størrelse. Husholdninger med barn er definert som husholdninger med ett eller flere barn i alderen 0-17 år.

3.2. Husholdninger med barn og husholdninger uten barn

Vi skal først vurdere inntektene til henholdsvis husholdninger med barn, husholdninger uten barn og alle husholdninger, uten bruk av ekvivalensskala, for å beskrive hvordan de faktiske inntektene er fordelt i befolkningen. Tabell 3.1 viser med all tydelighet at det er husholdninger med barn som har mest penger til rådighet når vi ikke tar hensyn til at det er ulik forsørgelsesbyrde i husholdninger med barn og husholdninger uten barn. Blant husholdninger uten barn er det en rekke husholdninger med inntekter under

100 000 kroner. I denne gruppen vil en blant annet finne studenter og enslige pensjonister.

I tabell 3.1 er inntektene hverken vektet med ekvivalensskala eller det er tatt hensyn til at det er inntektenes betydning for individene i husholdningen vi er opptatt av. I det følgende skal vi benytte individene som analyseenhet, men det er fortsatt et spørsmål hva slags ekvivalensskala som skal benyttes. I tabell 3.2 vises fordelingen av ekvivalent inntekt for alle personer for ulike antakelser om stordriftsfordeler i husholdningene. En antakelse om små stordriftsfordeler (stor θ) reduserer ulikheten i befolkningen. Dette skyldes en sammenheng mellom inntekt og antall husholdningsmedlemmer, som er nærmere illustrert i tabell 3.3. Tabell 3.3 viser hvordan det gjennomsnittlige antall husholdningsmedlemmer er fordelt på desil-inntektene når vi tar utgangspunkt i de uvektede husholdningsinntektene ($\theta=0$) og når vi vekter med antall personer i husholdningene ($\theta=1$). En ser at det å bevege seg fra husholdningsinntekt pr. husholdning til husholdningsinntekt pr.

Tabell 3.1. Husholdningsinntekt pr. husholdning (kroner) for husholdninger med barn og husholdninger uten barn og alle husholdninger. Husholdning som analyseenhet

Desiler	Gjennomsn. hush.inntekt etter skatt pr. husholdning, husholdninger med barn	Gjennomsn. hush.inntekt etter skatt pr. husholdning, husholdninger uten barn	Gjennomsn. hush.inntekt etter skatt pr. husholdning, alle husholdninger
1	118 549	46 422	52 794
2	180 093	75 958	87 328
3	230 065	96 228	117 823
4	262 344	121 252	148 430
5	289 383	146 531	179 103
6	315 860	171 671	221 964
7	345 004	207 184	266 632
8	378 218	256 648	313 758
9	429 672	326 205	373 379
10	637 842	513 917	560 354
Totalt gjen.snitt	318 703	196 202	232 156

Tabell 3.2. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) for personer for ulike antakelser om stordriftsfordelene i husholdningene

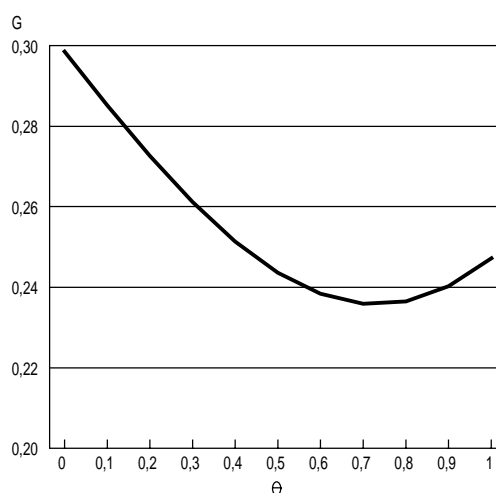
Desiler	Ekvivalent inntekt, $\theta=0,2$	Ekvivalent inntekt, $\theta=0,5$	Ekvivalent inntekt, $\theta=0,8$
1	69 281	64 273	55 080
2	117 003	97 884	77 383
3	152 241	119 306	90 193
4	183 457	138 460	101 080
5	209 312	153 603	112 021
6	234 729	168 928	124 193
7	259 989	185 857	136 232
8	288 906	205 863	151 642
9	331 418	233 476	174 177
10	490 387	346 060	261 685
Totalt gjennomsnitt	233 672	171 371	128 369

person fører til omfattende omrangeringer av personene. Det er gjennomsnittlig flest personer i husholdninger med de høyeste husholdningsinntektene. Men disse vil bevege seg nedover i fordelingen når vi antar stadig mindre stordriftsfordeler i husholdningene. Således ser vi at når en veker husholdningsinntekten med antall personer i husholdningene, er det personer tilhørende husholdninger med et lavt antall medlemmer i gjennomsnitt som befinner seg i desil 10. Inntektsulikheten krympes etterhvert som en antar mindre grad av stordriftsfordeler til et punkt der ulikheten igjen øker. Dette er også illustrert ved figur 3.1. Valg av ekvivalensskala vil med andre ord være helt avgjørende for plasseringen av personene i inntektsrangeringen.

Siden barnefamiliene i gjennomsnitt har mange husholdningsmedlemmer, skjønner en at resultatene av en sammenlikning av barnefamilier og andre husholdninger er sterkt avhengig av hvilke antakelser en gjør om stordriftsfordelene i husholdningene. Dette går også fram av

tabell 3.4, som viser den prosentvise andelen av personer tilhørende barnefamiliene i desilene ved ulike antakelser om stordriftsfordeler. En ser at andelen barnefamilier i de laveste desilene øker etterhvert som θ øker. Med andre ord øker andelen barnefamilier i gruppen

Figur 3.1. Ulikhet i ekvivalent inntekt målt ved Gini koeffisienten (G) ved ulike antakelser om stordriftsfordeler (θ)

Tabell 3.3. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) for personer ved ulike antakelser om stordriftsfordelene i husholdningene, med tilhørende verdier for husholdningsstørrelse

Desiler	Personer rangert etter husholdningsinntekt etter skatt pr. husholdning ($\theta = 0$)		Personer rangert etter husholdningsinntekt etter skatt pr. person ($\theta = 1$)	
	Husholdningsinntekt etter skatt pr. husholdning	Antall personer i husholdningene	Husholdningsinntekt etter skatt pr. person	Antall personer i husholdningene
1	71 335	1,21	41 250	3,86
2	128 932	1,76	60 254	3,74
3	172 658	2,06	69 105	3,18
4	220 040	2,89	77 463	3,30
5	259 583	3,41	86 360	3,20
6	293 955	3,54	96 131	3,19
7	328 587	3,72	107 157	2,96
8	368 726	3,88	122 754	2,74
9	425 163	3,87	146 849	2,36
10	634 931	4,18	225 266	1,99
Totalt gjennomsnitt	290 391	3,05	103 259	3,05

Tabell 3.4. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) for ulike antakelser om stordriftsfordelene i husholdningene med tilhørende verdier for barnefamilieandelen. Alle personer**

Desiler	$\theta=0,2$		$\theta=0,5$		$\theta=0,8$	
	Ekvivalent inntekt	Andelen personer tilhørende barnefamilier. Prosent	Ekvivalent inntekt	Andelen personer tilhørende barnefamilier. Prosent	Ekvivalent inntekt	Andelen personer tilhørende barnefamilier. Prosent
1	69 281	12	64 273	21	55 080	45
2	117 003	29	97 884	38	77 383	50
3	152 241	35	119 306	53	90 193	60
4	183 457	53	138 460	62	101 080	65
5	209 312	63	153 603	62	112 021	65
6	234 729	65	168 928	59	124 193	54
7	259 989	65	185 857	58	136 232	55
8	288 906	59	205 863	55	151 642	45
9	331 418	61	233 476	47	174 177	28
10	490 387	50	346 060	38	261 685	26
Totalt gjennomsnitt	233 672	49	171 371	49	128 369	49

Tabell 3.5. **Sammenlikninger av gjennomsnittlige inntekter (kroner) for personer i husholdninger med barn og for personer i husholdninger uten barn ved to ulike valg av ekvivalensskala**

Desiler	$\theta=0,2$		$\theta=0,8$	
	Ekvivalent inntekt, husholdninger med barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger uten barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger med barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger uten barn
1	115 540	55 344	58 699	51 671
2	165 368	90 923	78 446	76 297
3	194 707	117 701	89 966	90 629
4	214 344	144 331	98 711	105 870
5	233 293	171 538	106 396	121 655
6	252 435	201 748	115 365	135 157
7	272 827	237 926	125 928	150 804
8	298 951	275 560	136 794	168 049
9	336 843	323 585	152 220	191 014
10	494 770	486 092	227 013	284 170
Totalt gjennomsnitt	257 508	210 475	118 954	137 532

med lave inntekter, etterhvert som det antas mindre stordriftsfordeler i husholdningene.

I tabell 3.5 vises fordelingene av ekvivalente inntekter for henholdsvis $\theta=0,2$ og $\theta=0,8$. For $\theta=0,2$ er det husholdningene med barn som har de høyeste inntektene,

mens det for $\theta=0,8$ er husholdninger uten barn som har de høyeste inntektene, med unntak av desil 1 og desil 2. Barnefamilienes økonomiske stilling, relativ til den økonomiske situasjonen for husholdninger uten barn, forverres ettersom stordriftsfordelene avtar (θ øker). Den betydelige usikkerheten som hersker om valg av

Tabell 3.6. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) for personer i husholdninger med barn ved ulike antakelser om stordriftsfordelene i husholdningene, med tilhørende verdier for husholdningsstørrelse**

Desiler	Personer rangert etter husholdningsinntekt etter skatt pr. husholdning ($\theta = 0$)		Personer rangert etter husholdningsinntekt etter skatt pr. person ($\theta = 1$)	
	Husholdningsinntekt etter skatt pr. husholdning	Antall personer i husholdningene	Husholdningsinntekt etter skatt pr. person	Antall personer i husholdningene
1	133 062	2,86	39 041	4,77
2	209 907	3,74	53 406	4,41
3	250 754	4,05	62 092	4,39
4	277 266	4,20	68 533	4,19
5	303 236	4,12	74 846	4,09
6	328 634	4,27	81 766	3,98
7	356 307	4,25	89 230	3,97
8	390 406	4,36	98 017	3,87
9	444 232	4,36	110 066	3,72
10	654 578	4,66	166 193	3,56
Totalt gjennomsnitt	334 838	4,09	84 355	4,09

ekvivalensskala (se kapittel 1) gjør at det også er stor usikkerhet forbundet med vurderinger av den velferdsmessige betydningen av inntekt for henholdsvis husholdninger med barn og husholdninger uten barn. Det kan også reises spørsmål om det inntektsbegrepet som benyttes, gir et riktig bilde av situasjonen for barnefamiliene sammenliknet med resten av befolkningen.³⁸ I kapittel 4 vises det imidlertid at simuleringresultatene for endringer i skatter og overføringer er mindre følsomme for valg av ekvivalensskala.

3.3. Enslige forsørgere og par med barn

Vi skal se hvordan inntektene til personer i husholdninger med barn samvarierer med antall husholdningsmedlemmer når en sammenlikner husholdningsinntekt pr. husholdning og husholdningsinntekt pr. person, tilsvarende slik det ble gjort for hele befolkningen i tabell 3.3 ovenfor. En

ser av tabell 3.6 at det også for denne gruppen er samvariasjon mellom inntekter og antall husholdningsmedlemmer, men ikke like sterk samvariasjon som for hele populasjonen. I tabell 3.7 vises det hvordan inntektene er fordelt blant enslige forsørgere og par med barn for ulike antakelser om stordriftsfordeler i husholdningene. Definisjonene av enslig forsørger og par med barn er gitt i kapittel 2. For enslig forsørger følger definisjonen den skattemessige definisjonen. Den enslige forsørgeren kan leve i et ekteskapsliknende samboerforhold til tross for at hun/han blir klassifisert som enslig forsørger. Som det er redegjort for i kapittel 2, gjelder dette forholdsvis få enslige forsørgere.

Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse er 2,92 for enslige forsørgere og 4,29 for par med barn. Tabell 3.7 viser at selv om det relative forholdet mellom enslige forsørgere og par med barn ikke er upåvirket av

38 Se forøvrig kapittel 1 der det vises at det å benytte et inntektsbegrep med reell avkastning av bolig og fratrukk for gjeldsrenter ikke vil endre forholdet mellom personer i husholdninger med barn og personer i husholdninger uten barn i betydelig grad.

Tabell 3.7. **Sammenlikninger av gjennomsnittlige inntekter (kroner) for personer i husholdninger med par med med barn og for personer i husholdninger med enslige forsørgere ved to ulike valg av ekvivalensskala**

Desiler	$\theta=0,2$		$\theta=0,8$	
	Ekvivalent inntekt, husholdninger med barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger uten barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger med barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger uten barn
1	131 741	92 892	59 221	60 104
2	185 210	112 332	81 247	68 561
3	207 077	124 269	92 553	76 670
4	225 173	138 518	100 689	84 790
5	243 068	154 099	108 344	93 222
6	260 848	176 034	116 955	102 850
7	279 578	200 524	127 927	114 167
8	306 932	225 300	138 622	125 316
9	343 549	265 881	154 126	138 503
10	513 835	354 445	234 865	175 470
Totalt gjennomsnitt	269 701	184 429	121 455	103 965

Tabell 3.8. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med par med barn og for personer i husholdninger med enslige forsørgere. $\theta=0,5$**

Desiler	Ekvivalent inntekt, par med barn	Ekvivalent inntekt, enslige forsørgere
1	89 507	75 838
2	122 991	88 721
3	139 357	98 110
4	150 678	108 616
5	162 268	120 759
6	174 521	135 845
7	189 074	149 883
8	205 538	168 599
9	228 246	189 433
10	344 192	241 434
Totalt gjennomsnitt	180 637	137 724

antakelser om stordriftsfordeler, er det personene i husholdninger med par med barn som har de høyeste inntektene enten en benytter $\theta=0,2$ eller $\theta=0,8$. Når vi i fortsettelsen skal vurdere sammenhengen mellom inntekt og ulike kjennetegn ved husholdningene, vil vi i hovedsak gjøre dette med utgangspunkt i $\theta=0,5$. Dette er blant annet i samsvar med praksisen i ana-

lyser ved Luxembourg Income Studies (Atkinson et al. 1995).

Tabell 3.8 viser fordelingen av inntekt blant par med barn og enslige forsørgere ved $\theta=0,5$. De ekvivalente husholdningsinntektene for personer i husholdninger med par med barn er omlag 30 prosent høyere enn tilsvarende for enslige forsørgere.

3.4. Inntekt og tilknytning til yrkeslivet

Nivået på inntektene som observeres er naturligvis særlig bestemt av tilknytningen til arbeidslivet. I tabell 3.9 viser vi hvordan inntektene er fordelt blant personer i husholdninger med henholdsvis 0-1 yrkestilknyttede og 2 eller flere yrkestilknyttede. Vi benytter begrepet yrkestilknyttet i stedet for begrepet yrkesaktiv, blant annet for å kunne inkludere personer som er arbeidsledige deler av året. Definisjonen av yrkestilknyttet bygger på Statistisk sentralbyrås Standard for inndeling etter sosioøkonomisk status. En person er yrkestilknyttet dersom yrkesinn-

Tabell 3.9. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med 0-1 yrkestilknyttede og for personer i husholdninger med 2 eller flere yrkestilknyttede. Standard definisjon av yrkestilknyttet. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt, 0-1 yrkestilknyttede	Ekvivalent inntekt, 2 eller flere yrkestilknyttede
1	64 368	127 566
2	90 792	147 758
3	103 758	157 587
4	113 442	168 184
5	122 085	178 768
6	131 930	190 270
7	141 547	202 810
8	152 391	216 837
9	173 514	239 017
10	280 116	347 424
Totalt gjennomsnitt	137 394	197 622

Tabell 3.10. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med 0-1 yrkesaktive og for personer i husholdninger med 2 eller flere yrkesaktive. Alternativ definisjon av yrkestilknytning. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt, 0-1 yrkesaktive	Ekvivalent inntekt, 2 eller flere yrkesaktive
1	61 397	119 433
2	88 806	143 008
3	100 807	153 725
4	111 467	164 225
5	119 238	174 858
6	130 467	186 947
7	140 231	199 804
8	151 070	214 235
9	173 222	236 014
10	282 821	343 439
Totalt gjennomsnitt	135 952	193 569

tekten, summen av næringsinntekt og lønnsinntekt, overstiger minstepensjonen i Folketrygden. I gruppen ikke-yrkestilknyttede vil en blant annet finne pensjonister, studenter, vernepliktige. Vi legger til grunn et nivå på minstepensjonen tilsvarende 63 376 kroner. Tabell 3.9 viser at husholdninger med 2 eller flere yrkestilknyttede har klart høyere inntekter enn husholdninger med ingen eller 1 yrkestilknyttet.

I tabell 3.10 benyttes en definisjon av yrkestilknytning basert på tall fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU). Når definisjonen av yrkestilknytning fra AKU legges til grunn og individene i datagrunnlaget gis status på bakgrunn av størrelsen på personinntekten, vil grensen for yrkestilknytning være rundt 30 000 kroner i personinntekt. Tabell 3.10 viser at det å endre definisjonen av yrkestilknytning har liten innvirkning på fordelingen av inntekt når en grupperer etter yrkestilknytning. Mønsteret i tabell 3.10 samsvarer med mønsteret i tabell 3.9.

3.5. Barns alder og antall barn

I tabell 3.11 vises det hvordan inntektene er fordelt når vi grupperer husholdningene etter yngste barns alder. Vi ser, i tråd med forventningene, at det er personene i husholdningene med de eldste barna som har de høyeste inntektene.

For ytterligere å illustrere forskjellene i inntektene mellom husholdninger med barn i ulike aldre, viser tabell 3.12 fordelingen av inntekt for personer i husholdninger med ett eller flere barn i alderen 0-2 år og for personer i husholdninger med ett eller flere barn i alderen 16-17 år. Disse to gruppene er ikke nødvendigvis gjensidig utelukkende, men gir allikevel informasjon om inntektene i ulike generasjoner av familier med barn. En ser at inntektsfordelingen for personer i husholdninger med barn i alderen 0-2 år er svært lik fordelingen av inntekt for personer i husholdninger med yngste barn 0-6 år i tabell 3.11 ovenfor. Likeledes er inntektene til personer i husholdninger med barn 16-17 år fordelt på samme måte som inntektene til personene i husholdningene

Tabell 3.11. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med yngste barn 0-6 år og yngste barn 7-17 år. $\theta=0,5$**

Desiler	Ekvivalent inntekt, personer i husholdninger med barn 0-6 år	Ekvivalent inntekt, personer i husholdninger med barn 7-17 år
1	78 018	89 134
2	110 266	123 123
3	125 150	141 507
4	139 385	152 304
5	150 927	164 019
6	164 384	175 986
7	179 109	189 990
8	195 688	208 211
9	216 760	231 875
10	288 181	379 367
Totalt gjennomsnitt	164 787	185 552

Tabell 3.12. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med yngste barn 0-2 år og yngste barn 16-17 år. $\theta=0,5$**

Desiler	Ekvivalent inntekt, personer i husholdninger med barn 0-2år	Ekvivalent inntekt, personer i husholdninger med barn 16-17 år
1	79 910	95 898
2	108 571	126 792
3	126 225	142 298
4	141 247	152 945
5	155 066	166 100
6	169 015	178 394
7	182 567	192 993
8	198 438	209 662
9	219 816	231 732
10	285 672	442 050
Totalt gjennomsnitt	166 653	193 886

med yngste barn i alderen 7-17 år, selv om inntektene gjennomgående er noe høyere i førstnevnte gruppe. Særlig gjelder dette desil 10. Tabell 3.12 viser også at spredningen i inntektene er større for personer i husholdninger med barn 16-17 år sammenliknet med inntektssprednin-

Tabell 3.13. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) for personer i husholdninger med barn, gruppert etter antall barn. $\theta=0,5$**

Desiler	Ekvivalent inntekt, husholdninger med ett barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger med to barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger med tre eller flere barn
1	81 914	81 274	86 636
2	114 186	121 914	111 771
3	135 007	139 952	120 333
4	151 227	150 124	132 372
5	166 242	162 085	142 899
6	181 735	173 591	153 119
7	196 914	188 209	163 200
8	214 406	202 799	175 266
9	239 757	224 276	195 701
10	367 941	334 477	257 563
Totalt gjennomsnitt	184 933	177 870	153 886

gen for personer i husholdninger med barn 0-2 år. Siden det gjennomsnittlige antall personer er lavere i husholdninger med barn i alderen 0-2 år enn i husholdninger med eldre barn er resultatet til en viss grad avhengig av valg av ekvivalensskala, men ikke slik at konklusjonen endres. Det er personene i husholdningene med de eldste barna som har de høyeste inntektene.

Vi skal også vise hvordan inntektene varierer i forhold til antall barn. Tabell 3.13 viser at inntektene faller noe med hensyn til antall barn i husholdningene, selv om særlig situasjonen for personer i husholdninger med ett barn og husholdninger med to barn er relativt lik. Det er grunn til å tro at sammenhengen mellom inntekt og antall barn er følsom for valg av ekvivalensskala. Dette illustreres i tabellene 3.14 og 3.15, som viser tall for fordelingen av inntekt når personene i husholdningene er gruppert etter antall barn for henholdsvis $\theta=0,2$ og $\theta=0,8$.

Tabell 3.14. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) for personer i husholdninger med barn, gruppert etter antall barn. $\theta=0,2$

Desiler	Ekvivalent inntekt, husholdninger med ett barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger med to barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger med tre eller flere barn
1	101 399	112 893	135 967
2	146 340	176 806	174 968
3	180 960	204 971	191 762
4	209 753	221 091	207 062
5	234 150	238 170	225 626
6	258 252	255 903	241 543
7	281 473	277 020	257 995
8	310 614	301 455	275 248
9	351 405	338 256	313 203
10	539 415	501 098	410 444
Totalt gjennomsnitt	261 376	262 766	243 382

Tabell 3.15. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) for personer i husholdninger med barn, gruppert etter antall barn. $\theta=0,8$

Desiler	Ekvivalent inntekt, husholdninger med ett barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger med to barn	Ekvivalent inntekt, husholdninger med tre eller flere barn
1	64 875	58 041	54 662
2	86 808	83 448	70 586
3	98 704	95 009	76 305
4	108 267	101 913	83 856
5	117 990	110 152	90 544
6	128 291	118 196	96 701
7	138 517	127 658	103 252
8	150 323	136 863	111 378
9	167 777	149 826	124 437
10	256 784	225 415	163 105
Totalt gjennomsnitt	131 834	120 652	97 483

3.6. Verdi av bolig og renteutgifter

Som redegjort for i kapittel 1 er hovedalternativet for ekvivalent inntekt definert som inntekt etter skatt med tillegg for en del skattefrie ytelser. Gjeldsrentene er ikke fratrukket og dette skyldes for det første at den reelle avkastningen på boligkapitalen ikke gjenspeiles i husholdningenes skattemessige inntekt. For det andre regnes andre varige konsumgoder, som

kan være grunnlag for låneopptak og renteutgifter, som konsumert når de er kjøpt eller de inngår i formuen (som i tilfelle med bil). At gjeldsrentene ikke er trukket ifra, kan skjule viktige forskjeller i levestandard. For eksempel vil en familie med nedbetalt bolig og ingen gjeldsbelastning kunne ha et høyere forbruk enn et gjeldsbelastet par, for lik boligverdi og like andre inntekter.

Tabell 3.16. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) med tilhørende rentebelastning. Personer i husholdninger uten barn og personer i husholdninger med barn. $\theta=0,5$

Desiler	Personer i husholdninger uten barn		Personer i husholdninger med barn	
	Ekvivalent inntekt	Renteutgifter	Ekvivalent inntekt	Renteutgifter
1	54 369	2 066	82 703	7 726
2	84 810	2 356	114 644	11 290
3	104 133	4 197	132 626	18 162
4	125 228	7 090	146 063	17 874
5	147 524	11 411	157 080	19 478
6	167 066	11 532	170 296	19 805
7	187 803	14 282	184 438	22 469
8	211 436	18 428	201 471	23 153
9	243 825	18 745	224 015	29 017
10	357 057	37 403	331 672	38 656
Totalt gjennomsnitt	168 325	12 751	174 501	20 763

I tabell 3.16 viser vi hvordan renteutgiftene er fordelt blant personer tilhørende husholdninger med barn og personer tilhørende husholdninger uten barn. En ser av tabellen at det er personer i husholdninger med barn som har den største rentebelastningen og at renteutgiftene øker med inntektene. I tabell 3.17 viser vi renteutgiftene som andel av inntekt for personer i husholdninger med barn og husholdninger uten barn. En ser at renteutgiftene utgjør en større andel av inntekten for personer i husholdninger med barn sammenliknet med personer i husholdninger uten barn.

I kapittel 1 er det redegjort for hvordan en ved hjelp av informasjon om boligens likningsverdi i forhold til markedsverdi kan anslå en markedsverdi for boligene. Vi antar at realrenten i 1996 vil være om lag 3,5 prosent, slik at vi beregner en avkastning på bolig som er 3,5 prosent av markedsverdien. Siden det er grunn til å tro at renteutgiftene i stor grad stammer fra boliginvesteringer, er det grunn til å trekke ut renteutgiftene fra inntektene når boligavkastningen beregnes reelt. Inntektsbegrepet D2 (se kapittel 1) atskill

seg med andre ord fra inntektsbegrepet D1 ved at renteutgiftene er trukket fra inntektene og boligavkastningen er verdsett utifra beregnede markedsverdier. Det interessante spørsmålet er nå om beskrivelsen av inntektene for ulike grupper av individer avhenger sterkt av det valgte inntektsbegrepet. Vil inntektsbegrepet D2 gi et annet bilde av fordelingen av inntekt i befolkningen?

Tabell 3.17. **Renteutgiftenes andel av inntekten for personer i husholdninger med barn og husholdninger uten barn. $\theta=0,5$**

Desiler	Personer i husholdninger uten barn	Personer i husholdninger med barn
1	0,04	0,09
2	0,03	0,10
3	0,04	0,14
4	0,06	0,12
5	0,08	0,12
6	0,07	0,12
7	0,08	0,12
8	0,09	0,12
9	0,08	0,13
10	0,11	0,12
Totalt gjennomsnitt	0,08	0,12

Tabell 3.18. **Sammenlikning av inntektsbegrepet D1 og inntektsbegrepet D2 for personer i husholdninger med barn og personer i husholdninger uten barn. $\theta=0,5$**

Desiler	Personer i husholdninger uten barn		Personer i husholdninger med barn	
	D1	D2	D1	D2
1	54 369	54 464	82 703	78 604
2	84 810	90 768	114 644	111 487
3	104 133	109 992	132 626	127 945
4	125 228	130 273	146 063	141 725
5	147 524	150 563	157 080	154 445
6	167 066	170 865	170 296	166 894
7	187 803	190 641	184 438	179 125
8	211 436	213 764	201 471	195 408
9	243 825	245 596	224 015	217 153
10	357 057	350 136	331 672	321 738
Totalt gjennomsnitt	168 325	170 706	174 501	169 452

I tabell 3.18 viser vi fordelingen av inntekt for personer i husholdninger med barn og husholdninger uten barn for henholdsvis inntektsbegrepet D1 og inntektsbegrepet D2. En ser at for personer i husholdninger uten barn er det inntektsbegrepet D2 som gir de høyeste inntektene, mens det for personer i husholdninger med barn er inntektsbegrepet D1 som gir det høyeste inntektsnivået. En ser allikevel av tabell 3.16 at det er forholdsvis liten forskjell mellom de to inntekts-

begrepene både for personer i barnefamilier og personer i husholdninger uten barn.

Vi skal også vise fordelingen av inntekt etter innteksdefinisjonen D2 for personer i husholdninger med barn, gruppert etter alder på barna. I tabell 3.19 vises fordelingen av inntekt for personer i husholdninger med barn henholdsvis i alderen 0-2 år og 16-17 år. Tabellen viser at gjeldsbelastningen er noe større i husholdninger med

Tabell 3.19. **Ekvivalente inntekter for personer i husholdninger med barn 0-2 år og 16-17 år med tilhørende verdier for renteutgifter. D2, $\theta=0,5$**

Desiler	Personer i husholdninger uten barn 0-2 år		Personer i husholdninger med barn 16-17 år	
	Ekvivalent inntekt	Renteutgifter	Ekvivalent inntekt	Renteutgifter
1	76 027	9 501	94 091	17 195
2	104 655	14 657	124 996	14 815
3	119 719	17 409	139 693	19 155
4	135 891	19 371	156 084	15 063
5	147 957	20 258	167 273	21 051
6	160 542	25 591	177 395	17 481
7	173 953	24 379	189 920	17 568
8	189 429	27 759	206 871	17 489
9	208 824	27 372	234 286	19 743
10	271 171	29 628	439 976	24 194
Totalt gjennomsnitt	158 817	21 592	193 059	18 375

Tabell 3.20. **Ekvivalente inntekter for personer i husholdninger med barn med tilhørende verdier for barnetrygd. Inntektsbegrepene D1 og D2, $\theta=0,5$**

Desiler	D3		D2	
	Ekvivalent inntekt	Barnetrygd	Ekvivalent inntekt	Barnetrygd
1	82 703	15 752	78 604	15 726
2	114 644	15 257	111 487	15 212
3	132 626	12 957	127 945	13 059
4	146 063	12 486	141 725	12 691
5	157 080	11 674	154 445	12 793
6	170 296	11 743	166 894	10 903
7	184 438	10 659	179 125	11 183
8	201 471	10 206	195 408	9 824
9	224 015	9 534	217 153	9 492
10	331 672	8 897	321 738	8 282
Totalt gjennomsnitt	174 501	11 916	169 452	11 916

små barn. Sammenlikner en med tabell 3.12 ovenfor, som viser tilsvarende fordelinger for inntektsbegrepet D1, ser en at inntektsforskjellene mellom de to gruppene av barnefamilier øker noe når en benytter inntektsbegrepet D2, men at det er stor grad av overensstemmelse mellom fordelingene av D1 og D2.

En vurdering av fordelingseffektene av ulike endringer i overføringene til barn og barnefamilier vil ikke være særlig influert av hvorvidt en benytter inntektsbegrepet D1 eller D2. Dette er vist i tabell 3.20, hvor fordelingen av barnetrygd beskrives for henholdsvis inntektsbegrepet D1 og D2. Det er grunn til å konkludere med at det å benytte inntektsbegrepet D2 i hovedsak vil gi de samme resultatene som observeres for inntektsbegrepet D1. Vi vil derfor fortrinnsvis benytte inntektsbegrepet D1 når vi skal vurdere effektene av ulike endringer i skatte- og overføringsordningene.

3.7. Fødselspengemottakere

Vi skal også se hvordan inntektene er for personer i husholdninger der det befinner seg en eller flere 0-åringer, dvs. i de husholdninger der det er blitt født et barn i løpet av inntektsåret. Vi viser til beskrivelsen i kapittel 2 når det gjelder problemene med å identifisere fødselspengemottakerne i datamaterialet. I tabell 3.21 vises fordelingen av inntekt i denne gruppen som helhet.

I husholdninger der det er født et barn i løpet av året inngår det to typer fødselspengemottakere, de som mottar fødselspenger som yrkesaktive og mottakere av engangsstønad. På bakgrunn av de overnevnte problemene med å identifisere mottakere av engangsstønad og at vi kun har omlag 50 observasjoner av mødre som mottar engangsstønad i modellen, vil vi i tabell 3.22 kun vise gjennomsnittsinntektene for personer i husholdninger som har mottatt engangsstønad, sammenliknet med gjennomsnittsinntektene for personer i husholdninger som har mottatt fødselspenger som yrkesaktive. Tabellen viser at inntektene er størst i husholdninger som har mottatt fødselspenger som yrkesaktive.

Tabell 3.21. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt i desiler for personer i husholdninger der det er født et barn i løpet av inntektsåret. Inntektsbegrepet D4, $\theta=0,5$**

Desiler	Ekvivalent inntekt
1	88 993
2	116 925
3	134 214
4	149 481
5	164 315
6	173 388
7	186 471
8	204 426
9	225 626
10	304 302
Totalt gjennomsnitt	174 814

Tabell 3.22. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt for personer i husholdninger der det er født et barn i løpet av inntektsåret, henholdsvis mottakere av engangsstønad og mottakere av fødselspenger som yrkesaktive. Inntektsbegrepet D4, $\theta=0,5$**

Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt, personer i husholdninger som har mottatt engangsstønad	Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt, personer i husholdninger som har mottatt fødselspenger som yrkesaktive
138 223	189 074

4. Virkninger på proveny og inntektsfordeling av endringer i skatter og overføringer av særlig betydning for barnefamiliene

4.1. Innledning

4.1.1. Skatter og overføringer og omfordeling

I dette kapitlet skal vi vise proveny- og fordelings effekter av å gjøre endringer i overføringene til og beskatningen av barnefamiliene, samt i begrenset omfang vurdere eventuelle effekter på arbeidstilbudet. Analysene bygger på simuleringer ved mikrosimuleringsmodellen LOTTE, med et datamateriale fra 1993 framført til 1996, dersom ikke annet er angitt. Hvordan modellen simulerer de ulike skattene og overføringene er nærmere beskrevet i kapittel 2. Denne gjennomgangen bygger videre på den metodiske tilnærmingen til fordelingsstudier, som er beskrevet i kapittel 1, beskrivelsen av barnefamilienes økonomiske stilling i kapittel 3, samt de enkelte skattene og overføringenes fordelingsmessige betydning, som er beskrevet i kapittel 2. Det som i det følgende karakteriseres som reduksjoner i ulikhet, er reduksjoner i ulikhet i ekvivalent inntekt, som definert i kapittel 1.

Det er et hovedpoeng i kapittel 1 at det er en rekke metodiske tilnærminger til studier av denne type og at resultatene ikke er uavhengig av tilnæringsmåten. Den valgte tilnærmingen befinner seg imidlertid godt innenfor det en vil finne i tilsvarende studier i den internasjonale litteraturen på feltet. Vi har funnet spesielt grunn til å vektlegge betydningen av valg av ekvivalensskala, eller betydningen av antakelser om graden av stordriftsfordeler i husholdningene, i analysene. Derfor vil vi gjennomføre en begrenset sensitivetsanalyse for resultatenes følsomhet for valg av ekvivalensskala. Det viser seg at følgende enkle sammenheng karakteriserer praktisk talt samtlige benyttede ekvivalensskalaer (Buhmann et al. 1988):

$$(4.1) \quad M_i = (s_j + \eta s_k)^\theta$$

der s_j er antall voksne husholdningsmedlemmer i husholdning i og s_k er antall barn. η er en parameter som indikerer hvordan voksne og barn er sammenveid, mens θ er en parameter som gir uttrykk for antakelser om graden av stordriftsfordeler i husholdningene. θ varierer mellom

0 og 1. Jo større θ er, desto mindre er stor-driftsfordelene i husholdningene. $\theta=0$ tilsvarer ukorrigert husholdningsinntekt, mens $\theta=1$ tilsvarer husholdningsinntekt pr. person. Som en hovedtilnærming i framstillingen benyttes $\theta=0,5$, men vi skal også vise resultatene for $\theta=0,2$ og $\theta=0,8$. I sammenveilingen er det tatt hensyn til at barna har mindre forbruk en voksne ved at barn under 14 år er gitt vekten 0,75, mens alle andre har fått vekten 1. De eldste barna har med andre ord samme vekt som de voksne. Vekting av husholdningsinntektene i forhold til husholdningsstørrelse medfører at det ikke er husholdningenes faktiske inntekter som beskrives i de fleste tabellene nedenfor. Det er husholdningsinntektene vektet med ekvivalensskala og fordelt på hvert enkelt individ i husholdningene. Det er med andre ord det relative forholdet mellom individenes inntekter som er av interesse, ikke inntektenes størrelse.

Mens valg av ekvivalensskala har stor betydning for beskrivelsen av for eksempel barnefamiliens inntekter sammenliknet med inntektene til husholdninger uten barn (se kapittel 3), skal vi nedenfor se at fortegnet for fordelingseffektene av ulike endringer, er lite følsomme for valg av ekvivalensskala. For eksempel vil fortegnet for fordelingseffekten av en marginal endring i en inntektskomponent, være bestemt av forholdet mellom fordelingen av inntektskomponenten og den totale ulikheten. Dette kan illustreres ved hjelp av et eksempel. I tabell 4.1 vises fordelingen av ekvivalent inntekt og barnetrygd for personer i husholdninger med barn ($\theta=0,5$). Som redegjort for i kapittel 1, kan fordelingen av ekvivalent inntekt også summeres opp ved hjelp av Gini koeffisienten. Gini koeffisienten viser graden av ulikhet i en fordeling og er lik 1 dersom det er

kun en person som mottar all inntekt (maksimal ulikhet), mens den er lik 0 dersom alle personer mottar den samme inntekten. Fordelingen av barnetrygd, når individene er rangert etter totalinntekten, beskrives ved hjelp av interaksjonskoeffisienten. Interaksjonskoeffisienten for barnetrygd viser således graden av samvariasjon mellom barnetrygd og totalinntekten. Interaksjonskoeffisienten kan anta både negative og positive verdier. Negativ interaksjonskoeffisient for barnetrygd betyr at det er de med lavest inntekt som mottar mest barnetrygd i absolutte kroner. Dersom alle mottar like mye barnetrygd, vil interaksjonskoeffisienten være lik 0. Dersom barnetrygden tilgodeser de med høye inntekter i sterkest grad, vil interaksjonskoeffisienten være positiv. For en marginal endring i barnetrygd vil følgende sammenheng være gjeldende (se for eksempel Bjerkholt et al. 1988), der fotskrift b symboliserer at det er barnetrygd som benyttes som eksempel:

$$(4.2) \quad \varphi_b = \frac{\mu_b dG}{G d\mu_b} = \frac{\mu_b}{\mu} \left(\frac{\gamma_b}{G} - 1 \right)$$

G symboliserer Gini koeffisienten for ulikhet i totalinntekten, γ_b er interaksjonskoeffisienten for barnetrygd, μ_b er gjennomsnittlig barnetrygd og μ er gjennomsnittlig totalinntekt. φ_b viser den prosentvise endringen i ulikheten av en liten prosentvis endring i barnetrygd. Av likning (4.2) ser vi at virkningen av det å gjøre en liten endring i gjennomsnittlig barnetrygd,³⁹ for eks. en liten satsøkning, er bestemt av forholdet mellom interaksjonskoeffisienten for barnetrygd (γ_b) og den totale ulikheten (G). Dersom fordelingen av barnetrygd er mer lik enn fordelingen av totalinntekten ($\gamma_b < G$), vil en liten økning i barnetrygden redusere ulikheten. Omvendt, vil en liten økning i barnetrygdsatsene øke ulikheten dersom $\gamma_b > G$. I eksempelet

39 Det er forutsatt at γ_b og de andre γ -ene beholder sine opprinnelige verdier, samt ingen atferdseffekter.

Tabell 4.1. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for barnetrygd. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Barnetrygd
1	82 703	15 752
2	114 644	15 257
3	132 626	12 957
4	146 063	12 486
5	157 080	11 674
6	170 296	11 743
7	184 438	10 659
8	201 471	10 206
9	224 015	9 534
10	331 672	8 897
Totalt gjennomsnitt	174 501	11 916

fra tabell 4.1 er den totale ulikheten lik 0,205 mens interaksjonskoeffisienten for barnetrygd er -0,103. Det innebærer at det å øke barnetrygden marginalt, vil redusere ulikheten, mens en liten reduksjon i barnetrygden vil øke ulikheten.

Dette kan også illustreres ved hjelp av tallene fra tabell 4.1. I tabell 4.2 nedenfor viser vi forholdet mellom gjennomsnittlig inntekt i de respektive desilene og gjennomsnittlig totalinntekt sammenliknet med forholdet mellom barnetrygd i desilene og gjennomsnittlig barnetrygd. I desil 1 ser en at inntektene totalt utgjør 47 prosent av det som er gjennomsnittsinntekten i befolkningen.⁴⁰ Personene i denne desilen mottar imidlertid 132 prosent av gjennomsnittlig barnetrygdbeløp. En ser dermed at de fattigste personene mottar forholdsvis mer barnetrygd sammenliknet med tilsvarende forholdstall for total inntekt. Dersom dette er det dominerende mønsteret, vil en marginal økning i barnetrygden redusere ulikhet i fordelingen av ekvivalent inntekt.

Tabell 4.2. Gjennomsnittlige forholdstall for henholdsvis inntekt totalt og barnetrygd i desiler. Personer i husholdninger med barn. $\theta=0,5$

Desiler	Desilinntekt delt på gjennomsnittlig inntekt	Barnetrygd i desilene delt på gjennomsnittlig barnetrygd
1	0,47	1,32
2	0,66	1,28
3	0,76	1,09
4	0,84	1,05
5	0,90	0,98
6	0,98	0,99
7	1,06	0,90
8	1,16	0,86
9	1,28	0,80
10	1,90	0,75

Det vil også være slik, som hovedregel, at det å fjerne en overføring eller en skatteordning som har en fordeling som er bedre enn den totale inntektsfordelingen, vil øke ulikheten. I tabell 4.3 og 4.4 vises henholdsvis ulikheten totalt for ulike antakelser om stordriftsfordeler i husholdningene og interaksjonskoeffisientene for verdien av noen skatte- og overføringsordninger. Tabell 4.4 viser at det kun er verdien av foreldrefradraget som har positiv interaksjonskoeffisient. Verdien av foreldrefradraget er fordelt omlag på samme måte som totalinntekten (tabell 4.3). Det innebærer at en marginal endring i satsene

Tabell 4.3. Ulikhet i ekvivalent inntekt målt ved Gini koeffisienten for ulike antakelser om graden av stordriftsfordeler. Personer i husholdninger med barn

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Total ulikhet målt ved Gini koeffisienten	0,214	0,205	0,203

40 82703/174501, se tabell 4.1.

Tabell 4.4. **Fordelingsvirkningen av ulike skatter og overføringer målt ved interaksjonskoeffisienten for ulike antakelser om stordriftsfordeler. Personer i husholdninger med barn**

Skatter og overføringer	Interaksjonskoeffisient		
	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Barnetrygd	-0,074	-0,103	-0,104
Forsørgerfradraget	-0,023	-0,059	-0,076
Foreldrefradraget	0,214	0,205	0,204
Skattekasse 2	-0,188	-0,151	-0,073

for foreldrefradraget ikke vil ha noe vesentlig innvirkning på ulikheten totalt. For barnetrygd, forsørgerfradrag og skattekasse 2 vil en endring i ordningene som medfører at verdien av ordningene økes marginalt, føre til en reduksjon i ulikheten i ekvivalent inntekt, siden interaksjonskoeffisienten til disse ordningene er lavere enn total ulikhet. Dette resultatet er uavhengig av antakelser om graden av stordriftsfordeler i husholdningene.

Selv om de ulike skatte- og overføringsordningene har ulik fordelingseffekt, vil verdien av dem i hovedsak være jevnere fordelt enn totalinntekten. Skatte- og overføringsordningene av særlig betydning for barnefamiliene er derfor med på å omfordele inntektene mellom rike og fattige barnefamilier, slik at inntektsfordelingen etter at disse ordningene er inkludert er jevnere enn den som følger av de markedsbaserte inntektene. Dette innebærer at det å styrke disse ordningene isolert sett er med på å redusere ulikheten i ekvivalent inntekt for personer i husholdninger med barn. Dette hovedresultatet er viktig å ta med seg når vi nedenfor skal diskutere endringer i ordningene.

4.1.2. Valg av populasjon

I det følgende skal vi i hovedsak konsentrere oppmerksomheten omkring inntektsfordelingsvirkninger for barnefamiliene. Alternativt kunne en også vise hvordan disse endringene slår ut på inntektsfordelingen i populasjonen som helhet. Dersom

Tabell 4.5. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for ulike antakelser om stordriftsfordeler i husholdningene. Alle personer**

Desiler	$\theta=0,2$		$\theta=0,5$		$\theta=0,8$	
	Ekvivalent inntekt	Andelen personer tilhørende barnefamilier Prosent	Ekvivalent inntekt	Andelen personer tilhørende barnefamilier Prosent	Ekvivalent inntekt	Andelen personer tilhørende barnefamilier Prosent
1	69 281	12	64 273	21	55 080	45
2	117 003	29	97 884	38	77 383	50
3	152 241	35	119 306	53	90 193	60
4	183 457	53	138 460	62	101 080	65
5	209 312	63	153 603	62	112 021	65
6	234 729	65	168 928	59	124 193	54
7	259 989	65	185 857	58	136 232	55
8	288 906	59	205 863	55	151 642	45
9	331 418	61	233 476	47	174 177	28
10	490 387	50	346 060	38	261 685	26
Totalt gjennomsnitt	233 672	49	171 371	49	128 369	49

en skal beskrive fordelingsvirkningene av endret politikk overfor barnefamiliene med utgangspunkt i populasjonen som helhet, vil resultatet både avhenge av hvordan tiltaket påvirker fordelingen blant barnefamiliene internt og av nivået på barnefamilienes inntekter relativt til de andre husholdningenes inntekter. I kapittel 3 er det redegjort for hvordan barnefamiliene plasserer seg i inntektsfordelingen, og i tabell 4.5 vises det hvordan barnefamilienes posisjon i inntektsfordelingen avhenger av hvilke antakelser en gjør om graden av stordriftsfordeler i husholdningene. For hovedalternativet, $\theta=0,5$, ser en at barnefamiliene særlig dominerer i de sentrale deler av inntektsfordelingen og er underrepresentert i de to laveste desilene og i den øverste desilen.

I avsnittet ovenfor ble det redegjort for at inntektsulikhetene særlig stammer fra ulikheter i markedsinntektene (lønnsinntekter, næringsinntekter, kapitalinntekter, etc.). I tabell 4.6 og tabell 4.7 vises henholdsvis total ulikhet i befolkningen og fordelingsvirkningene av noen skatter og overføringer. Tilsvarende som for barnefamiliene i tabell 4.3 og tabell 4.4 ovenfor, viser disse tabellene at barnetrygd, forsørgerfradraget og verdien av foreldrefradraget og skatteklasse 2 er jevnere fordelt enn totalinntekten.⁴¹ Det betyr, som for analyser med barnefamiliene som populasjon, at ulikheten reduseres ved marginale økninger i disse ordningene og at det å fjerne ordningene vil øke ulikheten.

Sammenlikner en tabell 4.7 og tabell 4.4, framgår det at interaksjonskoeffisientene i større grad varierer med valg av θ når alle individene inngår i populasjonen. For hovedalternativet $\theta=0,5$, ser en at interak-

Tabell 4.6. Ulikhet i ekvivalent inntekt målt ved Gini koeffisienten for ulike antakelser om graden av stordriftsfordeler. Alle personer

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Total ulikhet målt ved Gini koeffisienten	0,273	0,244	0,237

Tabell 4.7. Fordelingsvirkningen av ulike skatter og overføringer målt ved interaksjonskoeffisienten for ulike antakelser om stordriftsfordeler. Alle personer

Skatter og overføringer	Interaksjonskoeffisient		
	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Barnetrygd	0,087	-0,049	-0,183
Forsørgerfradraget	0,136	-0,005	-0,151
Foreldrefradraget	0,273	0,180	0,076
Skatteklasse 2	0,010	-0,056	-0,098

sjonskoeffisientene i tabell 4.7 har samme fortegn som i tabell 4.4. Siden forskjellene mellom total ulikhet og fordelingen av barnetrygd, forsørgerfradrag og fordelingen ved skatteklasse 2 er mindre med hele befolkningen i populasjonen, vil utslagene av en gitt endring bli mindre for den store populasjonen. Dette skyldes også at en gitt provenyendring vil få mindre betydning etterhvert som flere personer som ikke rammes av endringen inngår i populasjonen som analyseres.

I hovedsak vil de endringene på inntektsfordelingen, som vi observerer for husholdninger med barn, også være gjeldende for inntektsfordelingen for alle personer, men med svakere virkning. Siden vi er mest opptatt av hvordan barnefamilienes økonomi påvirkes av endringer i de ulike skatte- og overføringsordningene, skal vi i

41 For $\theta=0,2$ er verdien av foreldrefradraget fordelt som totalinntekten.

Tabell 4.8. Økning i statens inntekter ved ulike endringer i regelverket for barnetrygd. Målt i forhold til regelverket for 1996. Mill. kroner

Endringer i regelverk:	Totaleffekt på proveny
Småbarnstillegget økes til 15 000 kroner	-936
Ordinære satser øker med 10 prosent	-1 135
Barnetrygden gis også til 16- og 17-åringer	Barnetrygd: 1 361 Forsørgerfradrag: -28
Utvidelse av småbarnstillegget til fylte 7 år	-1 914

det følgende konsentrere oppmerksomheten om virkninger for denne gruppen.

4.1.3. Betydningen av endringer i ulikhet

Nedenfor vil vi vurdere inntektsfordelingsvirkningen av ulike tiltak ved å vise de prosentvise endringene i ulikhetsmålet. Men det er hensiktsmessig å avklare hva en gitt endring i ulikheten, for eksempel 1 prosent reduksjon i Gini koeffisienten, betyr for fordelingen av inntekt.

I kapittel 2 vises det at selv om det brukes milliardbeløp i støtte til barnefamiliene, så utgjør de fleste skatte- og overføringsordningene relativt beskjedne beløp for barnefamiliene, sammenliknet med totalinntekten, som i stor grad skriver seg fra ulike former for markedsaktiviteter. En kan med andre ord ikke forvente de store utslagene på fordelingen av totalinntekt av for eksempel å justere skattesatser eller gjøre små endringer i barnetrygdsatsene. En nedgang i Gini koeffisienten på 1 prosent tilsvarer en endring av inntektsfordelingen som er ekvivalent med at alle inntektene reduseres med 1 prosent og at summen fordeles likt mellom alle individer (Aaberge og Li 1992). En slik endring av inntektsfordelingen innebærer at alle med inntekter over gjennomsnittsinntekten gir fra seg mer enn de mottar, mens det er omvendt for de med lave inntekter.

De endringene som vurderes er utformet i dialog med Barnefamilieutvalget, slik at eksemplene i stor grad er relatert til de endringene som utvalget har diskutert. I den grad det er grunn til å framheve endringenes effekt på arbeidstilbudet i tillegg til de direkte fordelingseffektene, vil også disse bli diskutert nedenfor.

4.2. Endringer i barnetrygd

4.2.1. Utvidelser i barnetrygdordningen

Tabell 4.8 gir en oversikt over de provenymessige effektene av å gjøre utvidelser i barnetrygdordningen. Det vises til tabell 1.11 i kapittel 1 for forståelsen av provenytabellene. Det framgår av tabell 1.11 at når skatteprovenyet betraktes som inntekter for det offentlige, vil fradrag som forsørgerfradrag, barnetrygd, etc., trekkes ifra ved beregning av skatteprovenyet. Dette forklarer hvorfor vi her definisjonsmessig betrakter utvidelser i barnetrygden som en reduksjon i statens inntekter. En ser at det å utvide barnetrygden til også å gjelde 16-åringer og 17-åringer medfører at forsørgerfradraget reduseres med 28 mill. kroner. Dette skyldes at det ekstra forsørgerfradraget for enslige forsørgere faller bort når barnetrygden utvides. Simuleringene i LOTTE overvurderer utgiftene til barnetrygd noe,⁴² uten at det skal tas hensyn til i det følgende.

42 Nærmere redegjort for i kapittel 2.

Tabell 4.9. Ulikhet i ekvivalent inntekt målt ved Gini koeffisienten ved utvidelser av barnetrygdordningen. Personer i husholdninger med barn

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
1996-regler	0,214	0,205	0,203
Småbarnstillegget økes til 15 000 kr	0,213	0,203	0,202
Ordinære satser øker med 10 prosent	0,212	0,203	0,202
Barnetrygden gis også til 16- og 17-åringer	0,214	0,204	0,203
Utvidelse av småbarnstillegget til fylte 7 år	0,211	0,201	0,200

Tabell 4.9 viser den totale ulikheten i ekvivalent inntekt, målt ved Gini koeffisienten, ved ulike utvidelser i barnetrygden når populasjonen er personer i husholdninger med barn. Tabell 4.9 er basis for resultatene i tabell 4.10, som viser effekten på total ulikhet av de samme endringene. Tabell 4.10 viser at de utvidelsene i barnetrygden som det er foretatt beregninger for, alle innebærer en reduksjon i total ulikhet.

Vi skal se nærmere på hvorfor disse endringene medfører en reduksjon i ulikhet og vurdere endringene mot hverandre. Det å øke satsene med 10 prosent kan betraktes som en marginal økning i barnetrygden. Som redegjort for ovenfor, vil dette føre til en reduksjon i ulikheten, ettersom barnetrygden er jevnere fordelt blant husholdninger med barn enn totalinntekten. Det er vist ved tabell 4.1 ovenfor. En ser av tabell 4.1 at barnetrygden i gjennomsnitt er relativt jevnt fordelt over desilene, men at det er husholdningene med de laveste inntektene som mottar mest barnetrygd. En ser også at barnetrygden utgjør en betraktelig større andel av inntektene i de laveste desilene.

Tabell 4.10. Reduksjon i ulikhet som følge av endringene i regelverket målt i forhold til ulikheten i fordelingen ved regelverket for 1996. Prosentvis reduksjon i Gini koeffisienten. Personer i husholdninger med barn

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Småbarnstillegget økes til 15 000 kroner	0,7	0,7	0,6
Ordinære satser øker med 10 prosent	0,8	0,9	1,0
Barnetrygden gis også til 16- og 17-åringer	0,2	0,3t	0,4
Utvidelse av småbarnstillegget til fylte 7 år	1,5	1,7	1,7

Tabell 4.11. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for småbarnstillegget. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Småbarnstillegg
11	82 703	1 317
2	114 644	1 131
3	132 626	897
4	146 063	940
5	157 080	731
6	170 296	917
7	184 438	913
8	201 471	1 001
9	224 015	790
10	331 672	831
Totalt gjennomsnitt	174 501	947

Tabell 4.11 viser hvordan småbarnstillegget er fordelt over desilene. Småbarnstillegget er i store trekk fordelt på samme måte som barnetrygden totalt sett. Det å øke småbarnstillegget til 15 000 kroner vil derfor virke gunstig på inntektsfordelingen.

Fordelingseffekten av å utvide småbarnstillegget til å gjelde alle førskolebarn (til fylte 7 år), avhenger av hvordan inntektene til husholdninger med barn i alderen

Tabell 4.12. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for fordelene av aldersutvidelse av småbarnstillegget. $\theta=0,5$**

Desiler	Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt	Fordel av aldersutvidelse av småbarnstillegget til fylte 7 år
	82 703	2 280
2	114 644	2 893
3	132 626	2 338
4	146 063	1 916
5	157 080	1 825
6	170 296	1 701
7	184 438	1 705
8	201 471	1 686
9	224 015	1 287
10	331 672	1 307
Totalt gjennomsnitt	174 501	1 894

Tabell 4.13. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for fordelene av aldersutvidelse av barnetrygden. $\theta=0,5$**

Desiler	Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt	Fordel av aldersutvidelse av barnetrygden til fylte 18 år
1	82 703	607
2	114 644	972
3	132 626	1 161
4	146 063	1 012
5	157 080	1 228
6	170 296	1 165
7	184 438	1 114
8	201 471	1 253
9	224 015	1 285
10	331 672	1 137
Totalt gjennomsnitt	174 501	1 093

3-6 år er sammenliknet med andre husholdninger. En måte å vise dette på er å sammenlikne inntektene blant husholdninger med barn i alderen 3-6 år med andre husholdninger med barn. Her skal vi imid-

Tabell 4.14. **Reduksjon i ulikhet pr. milliard i reduksjon (økning) i statens inntekter (utgifter). Endringer i barnetrygd. Personer i husholdninger med barn. $\theta=0,5$**

Småbarnstillegget økes til 15 000 kr	0,7
Ordinære satser øker med 10 prosent	0,8
Barnetrygden gis også til 16- og 17 åringer	0,2
Utvidelse av småbarnstillegget til fylte 7 år	0,9

lertid vise hvordan fordelene av en aldersutvidelse av småbarnstillegget fordeler seg på ulike inntektsnivåer. En ser av tabell 4.12 at fordelingsprofilen av denne utvidelsen er relativt god. Det er husholdningene med lavere inntekter som har størst fordel av endringen.

Vi så i kapittel 3 at inntektene i gjennomsnitt øker med alderen på barna. Det kan derfor synes overraskende at det å utvide aldersgrensen for barnetrygden til 18 år også medfører en reduksjon i ulikhet. Tabell 4.13 viser at utvidelsen av barnetrygden til fylte 18 år medfører størst økning i overføringene til husholdninger med relativt høye inntekter. Men som redegjort for ovenfor, er effekten på ulikheten avhengig av hvordan fordelingen av fordelene av endringen er sammenliknet med fordelingen av samlet inntekt. Det viser seg at inntektene i kolonne 2 i tabell 4.13 er jevnere fordelt enn fordelingen av totalinntekten (kolonne 1), og dermed vil endringen redusere ulikheten. Det framgår imidlertid av tabell 4.10 at reduksjonen i ulikhet er mindre når det gjelder denne endringen enn for de tre andre alternativene som er vurdert. Men for å kunne gjøre en slik sammenlikning mer eksakt, må en ta hensyn til effekten på provenyet. Dette er gjort i tabell 4.14, som viser hvor mye reduksjon i ulikhet en oppnår pr. milliard i utgiftsøkning.⁴³ En utvidelse av barnetrygden til fylte 18 år er

43 Kan betegnes som fordelings effektivitet (Aasness 1993).

Tabell 4.15. Økning i statens inntekter ved endringer i regelverket for barnetrygd. Målt i forhold til regelverket for 1996. Mill. kroner

Endringer i regelverk:		Totaleffekt på proveny
Det gis samme sats til alle barn som til første barn	Barnetrygd: -458	458
Barnetrygden legges inn i toppskattegrunnlaget for mottakeren	Inntektsskatt til kommune/skatteford.fond: 7 Toppskatt: 340 Finnmarksfradrag: -1	348
Barnetrygden beskattes som lønnsinntekt for mottaker Inngår ikke ved beregning av minstefradrag, men inngår i grunnlaget for skattebegrensingsregelen.	Inntektsskatt til kommune/ skatteford.fond: 3 342 Trygdeavgift: 961 Toppskatt: 328 Skattereduksjon: -104 Finnmarksfradrag: 11 Godtgjørelsesfradr.: 1	4 723
Ordinære barnetrygdsatser redusert med 42 prosent	Barnetrygd: -4 769	4 769
Barnetrygden beskattes som lønnsinntekt for enslige og for den av ektefellene som har høyest personinntekt. Inngår ikke ved beregning av minstefradrag, men inngår i grunnlaget for skattebegrensingsregelen	Inntektsskatt til kommune/ skatteford.fond: 3 347 Trygdeavgift: 966 Toppskatt: 814 Skattereduksjon: -104 Finnmarksfradrag: 16 Godtgjørelsesfradr.: 1	5 214

klart mindre effektiv i å redusere ulikheten, sammenliknet med de andre alternativene som er vurdert.

4.2.2. Reduksjoner i barnetrygd

Provenyeffektene av ulike innsparingsalternativer er vist i tabell 4.15. Tabellen viser også hvordan endringene virker på ulike inntekts- og utgiftsarter. For eksempel ser en at det å skattlegge barnetrygden influerer på en rekke skattearter.

Tabell 4.16 viser hvordan de ulike tiltakene innvirker på ulikheten i ekvivalent inntekt, sammenliknet med regelverket for 1996 ved ulike antakelser om graden av stordriftsfordeler i husholdningene. En ser at det å legge barnetrygden inn i toppskattegrunnlaget er den eneste endringen som gir et negativt fortegn i tabell 4.16.⁴⁴

Vi skal først se nærmere på effekten av å fjerne søskengraderingsordningen i barnetrygden. Søskengradering betyr at ytelsen øker pr. barn med antall barn i barneflokk. Således betyr det å ta bort søskengraderingen at det gis samme sats til alle barn som til første barn. Tabell 4.17 viser hvordan dette elementet i barnetrygden fordeler seg på ulike inntektsnivåer. Det er husholdninger med lave inntekter som har størst fordel av søskengraderingselementet. Selv om effekten av søskengraderingselementet i barnetrygden naturligvis er avhengig av valg av ekvivalensskala, så har denne delen av barnetrygden en bedre fordelingsprofil enn barnetrygden totalt sett.

Vi skal gå over til å vurdere hvordan ulike måter å beskatte barnetrygden på inn-

44 Utslaget er imidlertid så lite at det ikke er målbart med det antall desimaler som benyttes i framstillingen.

Tabell 4.16. **Økning i ulikhet som følge av endringene i regelverket målt i forhold til ulikheten i fordelingen ved regelverket for 1996. Prosentvis økning i Gini koeffisienten. Personer i husholdninger med barn**

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Det gis samme sats til alle barn som til første barn	0,5	0,6	0,7
Barnetrygden legges inn i toppskattegrunnlaget for mottakeren	-0,0	-0,0	-0,0
Barnetrygden beskattes som lønnsinntekt for mottaker. Inngår ikke ved beregning av minstefradrag, men inngår i grunnlaget for skattebegrensningsregelen	3,3	3,6	3,6
Ordinære barnetrygdsatser reduseres med 42 prosent	3,7	4,2	4,2
Barnetrygden beskattes som lønnsinntekt for enslige og for den av ektefellene som har høyest personinntekt. Inngår ikke ved beregning av minstefradrag, men inngår i grunnlaget for skattebegrensningsregelen	3,3	3,7	3,8

Tabell 4.17. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for fordelingen av søskengraderingselementet. $\theta=0,5$**

Desiler	Ekvivalent inntekt	Fordel av søskengradering
1	82 703	754
2	114 644	864
3	132 626	611
4	146 063	477
5	157 080	485
6	170 296	465
7	184 438	337
8	201 471	302
9	224 015	272
10	331 672	208
Totalt gjennomsnitt	174 501	478

virker på inntektsfordelingen. I avsnitt 1.7 er det redegjort for hvorfor det er grunn til å tro at beskatning av barnetrygden, i den målestokk som eksemplifisert her, ikke vil ha noen vesentlig innvirkning på kvinners (og menns) arbeidstilbud.

Tabell 4.15 viser at det å legge barnetrygden inn i toppskattegrunnlaget hos mottakeren bare gir mellom 300 og 400 mill. kroner i økte skatteinntekter. Den relativt

beskjedne uttellingen ved denne endringen skyldes at det er relativt få kvinner med barn som har andre inntekter av en slik størrelse at de overstiger nedre grense for toppskatt, som er 220 500 kroner. Tabell 4.18 viser fordelingseffekten av at barnetrygden legges inn i toppskattegrunnlaget. En ser at den økte skattebelastningen vil utgjøre en svært liten andel av inntektene, men at fordelingsprofilen er svært god. Det er særlig de 20 prosentene av personene med høyest ekvivalent husholdningsinntekt som betaler mest skatt ved denne endringen. Ulikheten reduseres ved endringen fordi den økte skattebelastningen er mer ulikt fordelt (til fordel for de med lave inntekter) enn totalinntekten, men størrelsen på tiltaket (lite proveny) medfører at fordelingseffekten er liten.

Det er heller ikke grunn til å tro at arbeidstilbudet influeres vesentlig av denne endringen. De arbeidsfrie inntektene (barnetrygden) reduseres og noen vil få høyere marginalsatt, uten at dette vil medføre noen betydelige justeringer av individenes yrkesaktivitet.⁴⁵

45 Effektene vil være de samme som det er redegjort for i avsnitt 1.7.

Tabell 4.18. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende ekvivalent skattebelastning som følge av at barne trygden legges inn i toppskattegrunnlaget. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Økning i skattebelastning som følge av at barnetrygden legges inn i toppskattegrunnlaget
1	82 703	2
2	114 644	211
3	132 626	374
4	146 063	402
5	157 080	190
6	170 296	378
7	184 438	249
8	201 471	375
9	224 015	558
10	331 672	714
Totalt gjennomsnitt	174 501	345

Skattlegging av barnetrygden som lønnsinntekt hos mottaker er omtalt i avsnitt 1.7 i kapittel 1. Her skal vi istedet vise effektene av å skattlegge barnetrygden hos den av ektefellene som har høyest inntekt. For ugifte barnetrygdmottakere beskattes den hos mottakeren. Ifølge tabell 4.16 gir også dette en betydelig økning i ulikheten. Det er imidlertid viktig å merke seg at økningen i skatteinntektene iform av toppskatt er betraktelig høyere for dette forslaget enn når barnetrygden kun beskattes hos mottakeren.⁴⁶ I tabell 4.19 vises fordelingseffekten av dette tiltaket. En ser at belastningen er størst blant personer med lave ekvivalente husholdningsinntekter i absolutte kroner og en slik fordelingsprofil vil øke ulikheten. Når barnetrygden beskattes som lønn så vil den grovt sett beskattes med flate satser, 7,8

Tabell 4.19. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende skattebelastning som følge av at barnetrygden beskattes som lønnsinntekt for enslige og den av ektefellene som har høyest personinntekt. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Økning i skattebelastning. Barnetrygden beskattes som lønnsinntekt for enslige og for den av ektefellene som har høyest personinntekt
1	82 703	5 147
2	114 644	5 840
3	132 626	5 217
4	146 063	5 369
5	157 080	5 071
6	170 296	5 288
7	184 438	4 785
8	201 471	4 719
9	224 015	4 550
10	331 672	4 313
Totalt gjennomsnitt	174 501	5 030

prosent i trygdeavgift og 28 prosent skatt på alminnelig inntekt, i tillegg til toppskatt.⁴⁷ Siden økningen i skatteinntektene som følge av at barnetrygden beskattes med toppskatt utgjør et mindre beløp, i overkant av 800 mill., så vil den flate beskatningen dominere. Når barnetrygden er fordelt som i tabell 4.1 i utgangspunktet, medfører denne endringen en økning i ulikhet.

Det viser seg imidlertid at beskatning av barnetrygden har en bedre fordelingsprofil enn en satsreduksjon i de ordinære satsene. En reduksjon i de ordinære satsene i barnetrygden med 42 prosent gir omlag det samme provenymessige utslag som å

46 Henholdsvis 814 mill. kroner og 340 mill. kroner, som skyldes at det er mannens inntekt som nå i større grad legges til grunn for beskatningen, og menn har i gjennomsnitt høyere inntekt enn kvinner.

47 Dette gjelder også de barnetrygdmottakerne som ikke har egen inntekt og blir liknet i skatteklasse 2. Barnetrygdmottakere som hovedsaklig lever på skattefrie inntekter, som stipend og lån, vil skatte lite eller ingenting av denne inntekten.

Tabell 4.20. Økning i ulikhet pr. milliard i økning i statens inntekter. Endringer i barnetrygd. Personer i husholdninger med barn. $\theta=0,5$

Barnetrygden beskattes som lønnsinntekt for mottaker. Inngår ikke ved beregning av minstefradrag, men inngår i grunnlaget for skattebegrensingsregelen.	0,8
Ordinære barnetrygdsatser redusert med 42 prosent	0,9
Barnetrygden beskattes som lønnsinntekt for enslige og for den av ektefellene som har høyest personinntekt. Inngår ikke ved beregning av minstefradrag, men inngår i grunnlaget for skattebegrensingsregelen	0,7

beskatte barnetrygden som lønnsinntekt hos mottaker, men ulikheten øker mer ved satsreduksjon enn ved beskatning. Dette skyldes de progressive elementene i skattesystemet, som for eksempel toppskatt. Det må imidlertid anføres at en skattlegging av barnetrygden innebærer noe økning i de effektive gjennomsnittlige marginalsattesatsene, mens det å redusere satsene kun virker på størrelsen av den arbeidsfrie inntekten. Som det ble redegjort for i kapittel 1 vil en reduksjon i den arbeidsfrie inntekten kunne føre til økning i arbeidstilbudet. Størrelsen på denne effekten er imidlertid usikker, men en slik reduksjon i barnetrygden innebærer et visst potensiale for økning av arbeidstilbudet og særlig for mødre i husholdninger med lave inntekter.

I tabell 4.20 sammenliknes økningen i ulikhet for 3 alternative reduksjoner i barnetrygd. En ser at av de tre alternativene som vurderes, er det alternativet der barnetrygden er beskattet som lønnsinntekt for den av ektefellene som har høyest personinntekt, som har minst ulikhetsøkende effekt pr. innspart milliard.

4.2.3. Provenynøytrale endringer i barnetrygd

Selv om det foreløpig kan synes vanskelig å redusere barnetrygdutbetalingene vesentlig uten å øke ulikheten blant husholdninger med barn, skal en se at en om-disponering av midlene mellom familier med barn i ulike aldre har effekter på inntektsfordelingen for personer i familier med barn. Vi skal se på noen eksempler på sammensatte (omlag) provenynøytrale endringer innenfor barnetrygdordningen. Tabell 4.21 viser at statens totale inntekter berøres svært lite av de om-disponeringene som diskuteres.

I tabell 4.22 ser en at det å omfordele støtte fra alle barnetrygdmottakere (reduksjon i ordinære satser) til husholdninger med 16-åringer og 17-åringer øker ulikheten, mens det å redusere ordinære satser til fordel for husholdninger med barn i alderen 3-6 år gir redusert ulikhet. Forklaringen på dette er skissert i tabell 4.23, som viser ekvivalente inntekter for henholdsvis personer i husholdninger med barn, personer i husholdninger med ett eller flere barn i alderen 3-6 år og personer i husholdninger med ett eller flere barn i alderen 16-17 år. Disse gruppene av barnefamilier er naturligvis ikke gjensidig utelukkende, men tabellen illustrerer allikevel at det er husholdningene med de eldste barna som har de høyeste inntektene. Følgelig vil det å om-disponere barnetrygden til fordel for husholdninger med 16-åringer og 17 åringer øke ulikheten når finansieringen er en generell reduksjon i barnetrygden. En ser også at personer i husholdninger med barn i alderen 3-6 år i gjennomsnitt har lavere inntekter enn gjennomsnittlig inntekt blant alle barnetrygdmottakere. En om-disponering av midler til fordel for denne gruppen, reduserer ulikheten.

Tabell 4.21. **Økning i statens inntekter ved ulike endringer i regelverket for barnetrygd. Målt i forhold til endringer regelverket for 1996. Mill. kroner**

Endringer i regelverk:		Totaleffekt på proveny
Ordinære satser redusert med 10 prosent. Ordinær barnetrygd til fylte 18 år.	Ordinær barnetrygd: 91 Forsørgerfradrag; -28	-63
Ordinære satser redusert med 17 prosent. Småbarnstillegg til fylte 7 år.	Ordinær barnetrygd: -1 930 Småbarnstillegg: 1 914	16
Ordinære satser redusert med 25 prosent. Småbarnstillegg til fylte 7 år. Ordinær barnetrygd til fylte 18 år.	Ordinær barnetrygd: -1 814 Småbarnstillegg: 1 914 Forsørgerfradrag; -28	-72
Ordinær barnetrygd til fylte 10 år. 8 500 pr. barn fra fylte 10 år til 18 år (uten søskengradering og tillegg for Nord-Troms og Finnmark, men med vanlige regler for enslige forsørgere)	Ordinær barnetrygd: 2 Forsørgerfradrag; -28	26

Tabell 4.22. **Økning i ulikhet som følge av endringene i regelverket målt i forhold til ulikheten i fordelingen ved regelverket for 1996. Prosentvis økning i Gini koeffisienten. Personer i husholdninger med barn**

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Ordinære satser redusert med 10 prosent. Ordinær barnetrygd til fylte 18 år.	0,7	0,7	0,6
Ordinære satser redusert med 17 prosent. Småbarnstillegg til fylte 7 år	-0,1	-0,1	-0,1
Ordinære satser redusert med 25 prosent. Småbarnstrygd til fylte 7 år. Ordinær trygd til fylte 18 år.	0,4	0,4	0,3
Ordinær barnetrygd til fylte 10 år. 8 500 pr. barn fra fylte 10 år til 18 år (uten søskengradering og tillegg for Nord-Troms og Finnmark, men med vanlige regler for enslige forsørgere)	0,5	0,6	0,6

Dersom en både utvider barnetrygden til 18 år og småbarnstillegget til 7 år og finansierer dette ved satsreduksjoner, øker ulikheten for personer i husholdninger med barn. Likeledes vil en utvidelse av barnetrygden til fylte 18 år, finansiert gjennom lavere satser for alle barn i alderen 11 til 15, øke ulikheten.

4.2.4. Inntektsprøving av barnetrygd

Inntektsprøving eller behovsprøving av barnetrygd innebærer å lage et spesielt

system for barnetrygd utenfor både skattesystemet og det eksisterende barnetrygd-systemet. En innfører inntekt som ytterligere et kriterium for tildeling av barnetrygd, i tillegg til antall barn, alder på barna og antall forsørgere. NOU 1993:11 Mindre til overføringer - mer sysselsetting (Finans- og tolldepartementet 1993) gir en redegjørelse for prinsippene omkring behovsprøving av barnetrygd. I det følgende skal vi se på fordelingseffektene av å behovsprøve barnetrygden samt redegjøre

Tabell 4.23. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i ulike grupper av barnefamilier. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt, personer i husholdninger med barn 0-15 år	Ekvivalent inntekt, personer i husholdninger med barn 3-6 år	Ekvivalent inntekt, personer i husholdninger med barn 16-17 år
1	82 153	79 518	95 898
2	113 248	111 248	126 792
3	131 068	123 756	142 298
4	144 775	137 868	152 945
5	155 346	148 629	166 100
6	168 468	161 138	178 394
7	182 372	174 345	192 993
8	199 039	190 933	209 662
9	221 592	210 564	231 732
10	312 701	280 813	442 050
Totalt gjen.snitt	171 076	161 881	193 886

for hvilke effekter en vil kunne forvente på arbeidstilbudet i familier med barn.

Tabell 4.24 viser de provenymessige utslagene av å inntektsprøve barnetrygden. De to øverste alternativene i tabell 4.24 er nokså nært relatert til eksempler på avkorting i NOU 1993:11. Der blir det redegjort for hvor mye inntekt en må ha i de ulike inntektsintervallene for å kunne opprettholde inntekten etter at barnetrygden er blitt avkortet. Konsekvensene av de mest drastiske formene for avkorting, er at halve barnetrygden faller bort når personinntekten overstiger første inntektsgrense. For eksempel vil en familie med to barn og med samlet personinntekt over 400 000 kroner miste halve barnetrygden på 21 660 kroner.⁴⁸ Det betyr at marginallønnen (etter skatt) ved 400 000 kroner i personinntekt er negativ. Det kan vises at familien må ha en inntekt på 416 869 kroner i utgangspunktet for ikke å få redu-

sert inntekt etter skatt, som følge av avkorting. Således vil familien ha samme inntekt etter skatt,⁴⁹ 312 928 kroner, ved samlet personinntekt på både 400 000 kroner og 416 869 kroner. For personinntekter i intervallet mellom 400 000 og 416 869 kroner er familiens inntekt etter skatt lavere enn 312 928 kroner. Dersom en ligger i nærheten av inntektsgrensene er det med andre ord store fordeler forbundet med å redusere arbeidstilbudet noe, slik at grensene for avkorting ikke overskrides.

Provenytallene som står oppgitt i tabell 4.24 er beregnet under forutsetning av at individene ikke endrer arbeidstilbudet sitt. Det må betraktes som urealistisk, ettersom en kan arbeide mindre og ha høyere inntekt etter skatt rundt inntektsgrensene for avkorting. Vi skal imidlertid se at effektene av dette tiltaket er forskjellig ettersom hvilket arbeidstilbud en har i utgangspunktet. Vi tar utgangspunkt i eksempelet med avkorting av barnetrygden etter ensliges personinntekt eller den av ektefellene som har høyest personinntekt. Tabell 4.25 viser for hvilke inntektsintervaller personen med høyest inntekt av ektefellene, under gitte forutsetninger, kan arbeide mindre og ha høyere inntekt etter skatt. Intervallgrensene avhenger av antall barn.

Dersom en i utgangspunktet arbeider til en lønn som gir en inntekt som er under grensene for avkorting, vil en ikke bli påvirket av regelendringen. Dersom en i utgangspunktet har en inntekt som er over 559 117 kroner og har 4 eller færre barn, vil den eneste effekten være at den arbeidsfrie inntekten reduseres og dette kan faktisk føre til at disse personene

48 Vi antar blant annet at barna ikke er i alderen for småbarnstillegg og at familien ikke bor i Nord-Troms eller Finnmark.

49 Under forutsetninger om inntektssammensetning, fradrag, etc.

Tabell 4.24. **Økning i statens inntekter ved ulike endringer i regelverket for barnetrygd. Målt i forhold til regelverket for 1996. Mill. kroner**

Endringer i regelverk:	Effekt på proveny
Avtrapping av barnetrygd etter enslig/ekteparets samlede personinntekt: 0-399 999: 0 prosent 400 000-599 999: 50 prosent 600 000 og over: 100 prosent	2 128
Avtrapping av barnetrygd etter ensliges personinntekt eller personinntekten til den av ektefellene som har høyest personinntekt: 0-299 999: 0 prosent 300 000-449 999: 50 prosent 450 000 og over: 100 prosent	1 776
Avtrapping av barnetrygd etter ensliges personinntekt eller personinntekten til den av ektefellene som har høyest personinntekt: 10 prosent avtrapping for hver 15 000 kroner over 300 000 kroner	1 627
Avtrapping av barnetrygd etter ensliges personinntekt eller personinntekten til den av ektefellene/samboerne som har høyest personinntekt: 10 prosent avtrapping for hver 15 000 kroner over 300 000 kroner	1 699
Avkorting av barnetrygd etter ensliges personinntekt eller personinntekten til den av ektefellene som har høyest personinntekt: Avtrapping krone for krone for inntekter over 500 000 kroner	1 496
Avtrapping av barnetrygd etter enslig/ekteparets samlede personinntekt: Mister 10 øre av barnetrygden for hver krone i inntekt over 250 000	4 229

Tabell 4.25. **Inntektsintervaller (kroner) som gir lavere inntekt etter skatt enn ved lavere arbeidsinnsats, ved innføring av avkortingsregler for barnetrygd. Illustrert ved person med høyest inntekt av ektefellene for gitte forutsetninger om ektefelles inntekt, fradrag, etc. Funksjon av antall barn**

Avkortingsgrense	1 barn	2 barn	4 barn (derav ett barn under 3 år)
50 prosent over 300 000	300 001 - 310 468	300 001 - 321 446	300 001 - 354 560
100 prosent over 450 000	450 001 - 470 935	450 001 - 492 892	450 001 - 559 117

ønsker å tilby mer arbeid. Det er imidlertid ikke grunn til at denne effekten er særlig sterk, siden vi antar at personer med høye inntekter har et lite følsomt arbeidstilbud, enten det er kvinner eller menn.

Problemen ved en slik ordning vil oppstå i områdene rundt avkortingsgrensene. Vi antar at en optimalt tilpasset person med

2 barn arbeider et antall timer som gir 310 000 kroner i inntekt. Dersom den nye avkortingsregelen innføres, vil individet kunne arbeide færre timer til høyere inntekt etter skatt. Det er grunn til å tro at de aller fleste vil justere arbeidstiden sin slik at grensene for avkorting ikke overstiges.⁵⁰ Dette er en parallell til "trygdefellen" for enslige forsørgere (Hatland

50 Det er imidlertid en mulighet at noen, med lavt nyttetap ved arbeid og sterke preferanser for inntekt, kan øke arbeidstilbudet sitt.

Tabell 4.26. Reduksjon i ulikhet som følge av endringene i regelverket målt i forhold til ulikheten i fordelingen ved regelverket for 1996. Prosentvis reduksjon i Gini koeffisienten. Personer i husholdninger med barn

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Avtrapping av barnetrygd etter enslig/ekteparets samlede personinntekt: 0-399 999: 0 prosent 400 000-599 999: 50 prosent 600 000 og over: 100 prosent	2,1	2,1	1,8
Avtrapping av barnetrygd etter ensliges personinntekt eller personinntekten til den av ektefellene som har høyest personinntekt: 0-299 999: 0 prosent 300 000-449 999: 50 prosent 450 000 og over: 100 prosent	1,4	1,4	1,2
Avtrapping av barnetrygd etter ensliges personinntekt eller personinntekten til den av ektefellene som har høyest personinntekt: 10 prosent avtrapping for hver 15 000 kroner over 300 000 kroner	1,5	1,5	1,3
Avtrapping av barnetrygd etter ensliges personinntekt eller personinntekten til den av ektefellene/samboerne som har høyest personinntekt: 10 prosent avtrapping for hver 15 000 kroner over 300 000 kroner	1,6	1,6	1,4
Avtrapping av barnetrygd etter ensliges personinntekt eller personinntekten til den av ektefellene som har høyest personinntekt: Avtrapping krone for krone for inntekter over 500 000 kroner	2,1	2,2	2,0
Avtrapping av barnetrygd etter enslig/ekteparets samlede personinntekt: Mister 10 øre av barnetrygden for hver krone i inntekt over 250 000	1,9	1,9	1,6

1992). En slik ordning vil derfor lett føre til uheldige tilpasninger på arbeidsmarkedet med for lav yrkesaktivitet. I tillegg er det grunn til å vektlegge den belastningen det medfører for enkelte å plassere seg så nært opptil avkortingsgrensene som mulig. Det er grunn til å tro at denne ordningen vil oppfattes som underlig av barnetrygdmottakerne og være svært uheldig administrativt.

De samme "terskeeffektene" gjør seg også gjeldende når avtrappingen skjer mer gradvis, som i alternativene med 10 prosent avtrapping i tabell 4.24. Den eneste forskjellen mellom de to alternativene med 10 prosent avtrapping, er at i det ene

alternativet er det også gjort forsøk på å tilordne en samboer til moren, i de tilfellene der moren ikke er hverken gift eller enslig forsørger.⁵¹ Dette er gjort for at eventuell samboer også skal inngå i beregningsgrunnlaget for høyest personinntekt. Som en ser av tabellen, har dette relativt liten innvirkning på skatteprovenyet. Skatteinntektene øker med omlag 70 mill. kroner når personinntektene til samboerne også inngår i grunnlaget for avtrappingen.

10 prosent avtrapping av barnetrygden for hver 15 000 kroner i lønnsinntekt innebærer at en gradvis mister all barnetrygd i inntektsintervallet mellom 300 000 kroner og 450 000 kroner. I for-

51 Se nærmere om definisjoner av samboere og enslige forsørgere i omtalen av simuleringsmodellen LOTTE i kapittel 2.

Tabell 4.27. Reduksjon i ulikhet pr. milliard i økning i statens inntekter. Endringer i barnetrygd. Personer i husholdninger med barn. $\theta=0,5$

Avtrapping av barnetrygd etter enslig/ekteparets samlede personinntekt: 0-399 999: 0 prosent 400 000-599 999: 50 prosent 600 000 og over: 100 prosent	1,0
Avtrapping av barnetrygd etter ensliges personinntekt eller personinntekten til den av ektefellene som har høyest personinntekt: 0-299 999: 0 prosent 300 000-449 999: 50 prosent 450 000 og over: 100 prosent	0,8
Avtrapping av barnetrygd etter ensliges personinntekt eller personinntekten til den av ektefellene som har høyest personinntekt: 10 prosent avtrapping for hver 15 000 kroner over 300 000 kroner	0,9
Avtrapping av barnetrygd etter ensliges personinntekt eller personinntekten til den av ektefellene/samboerne som har høyest personinntekt: 10 prosent avtrapping for hver 15 000 kroner over 300 000 kroner	0,9
Avkorting av barnetrygd etter ensliges personinntekt eller personinntekten til den av ektefellene som har høyest personinntekt: Avtrapping krone for krone for inntekter over 500 000 kroner	1,4
Avtrapping av barnetrygd etter enslig/ekteparets samlede personinntekt: Mister 10 øre av barnetrygden for hver krone i inntekt over 250 000	0,5

hold til 50 prosent og 100 prosent avtrapping, vil terskeeffektene bli mindre, men en vil få flere terskler. Illustrasjonsmessig, vil (den formelle) marginals-katten⁵² for en lønnstaker, som er mor til to barn, være over 200 000 prosent i punktene 300 000, 315 000, 330 000, 345 000, etc., mens den vil være 49,5 prosent i alle andre punkter.⁵³

Ytterligere ett alternativ, når det gjelder behovsprøving, er å la barnetrygden avkortes krone mot krone over et visst nivå. I eksempelet i tabell 4.24 er dette nivået satt til 500 000 kroner. Følgelig vil det for hver enkelt krone tjent over 500 000 kroner forsvinne 1 krone i barnetrygd, samt

omlag 50 øre i skatt.⁵⁴ For en lønnstaker som er mor til to barn vil den formelle skattesatsen være 149,5 prosent i inntektsintervallet fra 500 000 kroner til 521 660 og deretter 49,5 prosent på inntekter over dette. Selv om dagens skattesystem også inneholder eksempler på variasjoner i marginals-kattesatsene over inntektsnivåene, vil marginals-kattesatser på dette nivået være særegent. Problemet ved denne ordningen er med andre ord vedvarende høy marginals-katt i et inntektsintervall. Størrelsen på dette inntektsintervallet avhenger av antall barn. Avkorting av for eksempel overgangs-stønad mot arbeidsinntekt innebar i 1986 marginals-kattesatser på over 100 prosent (Hatland

52 Vi velger å omtale marginaleffektene av behovsprøvingen i form av marginale skattesatser, selv om det snarere er tale om et marginalt trekk.

53 En krone mer i inntekt når en allerede har tjent 300 000 kroner innebærer et tap på 10 prosent av barnetrygden på 21 660 kroner. Dvs. en "skatter" 2 166 kroner av den ene krona. Det gir en marginals-katt på 216 600 prosent på grunn av behovsprøvingen.

54 Ved marginals-katt på 49,5 prosent.

1992), men selv for denne gruppen er de effektive marginalsattesatsene i dagens skatte- og trygdesystem redusert.

Vi har også vurdert ett alternativ der en mister 10 øre i barnetrygd for hver krone en har i personinntekt over 250 000 kroner.⁵⁵ Et ektepar med to barn vil ha et avkortingsintervall fra 250 000 til 466 600 i personinntekt. I dette intervallet vil barnetrygden avkortes med 10 øre for hver krone de tjener over 250 000. Det betyr at marginalsatten til ekteparet er 10 prosentpoeng høyere enn det som følger av skattesystemet ellers. Dette understreker at behovsprøving av barnetrygden medfører høyere marginalsatter, enten dette skjer ved iform av punkter med ekstreme verdier eller lengre inntektsintervaller med høyere marginalsatter. Dette alternativet er ikke så gunstig fordelingsmessig som de andre avkortingsforslagene, se tabell 4.27, noe som skyldes at en starter avkortingen på et relativt lavt nivå. Et ektepar med 250 000 kroner i samlet personinntekt kan ha relativt liten ekvivalent inntekt.

Tabell 4.26 viser at behovsprøving av barnetrygd fører til en betydelig reduksjon i ulikheten for personer i husholdninger med barn ved alle de presenterte eksemplene for behovsprøving. Likeledes viser tabell 4.27 at endringene er svært fordelings effektive, når vi ikke tar hensyn til at individene kan nedjustere yrkesaktiviteten. Skatteprovenyet kan imidlertid bli negativt som følge av disse endringene, dersom de fører til at individene arbeider mindre enn før endringen, slik at det er stor usikkerhet ved disse beregningene.

4.3. Endringer i forsørgerfradraget

Under denne ordningen skal vi begrense oss til å se på effektene av å ta bort forsørgerfradraget. Tabell 4.28 viser at det å ta bort forsørgerfradraget innbringer i overkant av 2 mrd. kroner i økte skatteinntekter. Selv om forsørgerfradraget er definert som et fradrag i skatt, er det for alle praktiske formål naturlig å betrakte det som en arbeidsfri inntekt. Dette illustreres også av at fradraget blir utbetalt til foreldrene dersom de ikke betaler skatt. Å fjerne forsørgerfradraget innebærer derfor en reduksjon i den arbeidsfrie inntekten. Som vi har vært inne på i forbindelse med barnetrygd, kan et bortfall av arbeidsfrie inntekter influere på arbeidstilbudet. Vi er i tvil om effekten av å fjerne forsørgerfradraget er av en slik størrelsesorden at en slik endring vil virke vesentlig på beslutninger om ønsket arbeidstid.

Tabell 4.29 viser at det å ta bort forsørgerfradraget øker ulikheten. For $\theta=0,5$ øker ulikheten med 1,4 prosent. En økning i Gini koeffisienten på 1,4 prosent tilsvarer en endring av inntektsfordelingen som er ekvivalent med at det trekkes inn et likt beløp fra alle personer som er stort nok til å øke alle inntektene med 1,4 prosent ved utdeling.

Tabell 4.28. Økning i statens inntekter når forsørgerfradraget fjernes. Målt i forhold til regelverket for 1996. Mill. kroner

Endringer i regelverk:		Totaleffekt på proveny
Forsørgerfradraget fjernes	Forsørgerfradrag for paretvoksne barn: -1 674 Forsørgerfradrag for unge barn: -368	2 042

55 Innenfor et slikt alternativ er det liten forskjell mellom avkortning og det vi forbinder med et tradisjonelt skattesystem.

Tabell 4.29. Økning i ulikhet som følge av endringene i regelverket for forsørgerfradraget målt i forhold til ulikheten i fordelingen ved regelverket for 1996. Prosentvis økning i Gini koeffisienten. Personer i husholdninger med barn

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Forsørgerfradraget fjernes	1,3	1,4	1,5

Årsaken til at det å ta bort forsørgerfradraget innebærer en økning i ulikheten kan også illustreres ved en desiltabell. I tabell 4.30 vises fordelingen av forsørgerfradraget for personer i husholdninger med barn. Det viser seg at fordelingen av forsørgerfradraget er svært lik fordelingen av barnetrygd, men i en annen målestokk. Når en tar bort en overføring som er gunstigere fordelt enn inntekten som helhet, øker ulikheten, som vist ved tabell 4.29.

4.4. Endringer i foreldrefradraget

Som redegjort for i kapittel 2 er ektefeller/samboere der begge har arbeidsinntekt, enslige forsørgere med arbeidsinntekt og skattytere der en eller begge er under utdanning, avtjener verneplikt, er ufør eller på annen liknende måte er ute av stand til å ha det daglige pass og stell av barn, berettiget til foreldrefradrag. For 1996 er satsene for standardfradraget 3 900 kroner for ett barn og 4 900 kroner for to eller flere barn under 12 år. Alternativt kan en kreve fradrag for virkelige utgifter til barnepass, begrenset oppad til 19 300 kroner for ett barn og 23 100 kroner for to eller flere barn. Grunnlaget for virkelige utgifter til barnepass kan være barnehageutgifter, betaling av dagmamma i registrerte forhold, utgifter til skolefritidsordninger, etc. Foreldrefradraget regnes som fradrag ved beregning av

Tabell 4.30. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler blant husholdninger med barn og tilhørende verdier for forsørgerfradraget. Personer i husholdninger med barn. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Forsørgerfradrag
1	82 703	2 052
2	114 644	2 250
3	132 626	2 159
4	146 063	2 001
5	157 080	2 028
6	170 296	1 972
7	184 438	1 787
8	201 471	1 709
9	224 015	1 678
10	331 672	1 576
Totalt gjennomsnitt	174 501	1 921

alminnelig inntekt. Verdien vil maksimalt være 28 prosent av 23 100 kroner, som er 6 468 kroner.⁵⁶

Tabell 4.31 viser at det å ta bort foreldrefradraget som helhet innebærer en provenyøkning på omlag 960 mill. kroner, mens standardfradraget i foreldrefradraget står for omlag 260 mill. kroner av dette. Det er en viktig forskjell mellom rene overføringer, som barnetrygd og forsørgerfradrag, og foreldrefradraget ved at foreldrefradraget kan sies å være betinget med hensyn på yrkesaktivitet. Det innebærer at eksistensen av standardfradraget i foreldrefradraget trolig vil virke gunstig for ikkeyrkesaktive kvinner, ved at reallønnen som observeres i markedet øker som følge av dette fradraget.⁵⁷ Dersom det har noen merkbar konsekvens for arbeidstilbudet å fjerne denne delen av foreldrefradraget, vil arbeidstilbudet reduseres ved at noen kvinner ikke ønsker å være yrkesaktive, mens kvinnene som blir i yrkeslivet kan komme til å øke yrkes-

56 For personer som kommer inn under skattebegrensingsregelen kan verdien være større enn 6 468 kroner.

57 Det er imidlertid viktig å gjøre oppmerksom på de små beløpene som her er til vurdering.

Tabell 4.31. Økning i statens inntekter ved endringer i regelverket for foreldrefradraget. Målt i forhold til regelverket for 1996. Mill. kroner

Endringer i regelverk:		Totaleffekt på proveny
Foreldrefradraget fjernes	Inntektsskatt til kommune/skatteford.fond.: 933 Skattereduksjon:-30 Finnmarksfradrag: 2	961
Standardfradraget i foreldrefradraget fjernes	Inntektsskatt til kommune/skatteford.fond.: 245 Skattereduksjon:-16 Finnmarksfradrag: 1	260

Tabell 4.32. Økning i ulikhet som følge av endringene i regelverket målt i forhold til ulikheten i fordelingen ved regelverket for 1996. Prosentvis økning i Gini koeffisienten. Personer i husholdninger med barn

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Foreldrefradraget fjernes	0,2	0,1	0,1
Standardfradraget i foreldrefradraget fjernes	0,2	0,2	0,2

aktiviteten, for å kompensere for inntektsbortfallet.

Effekten av fradraget for virkelige utgifter til barnepass, vil skje i interaksjon med barnepassmarkedet. Det er grunn til å tro at det er kjøpere av barnehagetjenester og skolefritidstjenester som dominerer her. Antallet som krever fradrag for pass av dagmamma i registrerte forhold er fortsatt forholdsvis lavt. Hvis vi konsentrerer oppmerksomheten om barnehagetjenestene, så kan et fradrag for utgifter til barnepass både oppfattes som et prissubsidium pr. time bruk av tjenesten og som et fast fradrag for yrkesaktivitet når en har barn. Hvis vi anlegger det siste perspektivet, kan det å ta bort foreldrefradraget medføre at kvinner med en svak tilknytning til yrkeslivet velger å ivareta omsorgen for barna selv, mens kvinner med sterkere tilknytning kan øke yrkesaktiviteten. Oppfattet som et prissubsidium, vil

det å ta bort foreldrefradraget redusere arbeidstilbudet.

Det er forøvrig vist ved svenske data (Gustafsson og Stafford 1992) at i områder med rasjonering av barnehageplasser vil kvinners yrkesaktivitet være forholdsvis lite følsomt for prisendringer på tjenesten. Det taler for at det å fjerne foreldrefradraget kan ha mindre negative konsekvenser for norske kvinners yrkesaktivitet, siden det fremdeles er køer i barnehagemarkedet de fleste steder i landet. Det kan være at noen ønsker å benytte billigere, uregistrert barnepass siden denne type barnepass har blitt relativt billigere, men kvalitetsaspektet ved barnepass medfører at det er grunn til å tro at barnehager vil bli foretrukket i de fleste tilfeller.

Fordelingseffektene av å ta bort hele foreldrefradraget og standardfradraget i foreldrefradraget er vist i tabell 4.32. En ser at endringene gir en liten prosentvis økning i ulikheten for personer i husholdninger med barn. Dette skyldes fordelingen av verdien av foreldrefradraget og standardfradraget i utgangspunktet. Dette er skissert i tabell 4.33.

Tabell 4.33 viser at fordelingsprofilen i foreldrefradraget som helhet og standarddelen av foreldrefradraget er forskjellig. Foreldrefradraget som helhet er fordelt omlag på samme måte som totalinntek-

Tabell 4.33. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn med tilhørende verdier for verdien av foreldrefradraget totalt og standardfradraget i foreldrefradraget

Desiler	Ekvivalent inntekt	Verdi av foreldrefradraget	Verdi av standardfradraget i foreldrefradraget
1	82 703	373	238
2	114 644	709	264
3	132 626	671	298
4	146 063	774	272
5	157 080	887	315
6	170 296	977	204
7	184 438	1 053	241
8	201 471	1 171	190
9	224 015	1 059	210
10	331 672	1 243	135
Totalt gjennomsnitt	174 501	892	237

ten, dvs. personer med høy inntekt har størst fordel av denne ordningen. Dette er også illustrert gjennom tabell 4.34, som viser forholdet mellom inntektene i de respektive desilene og gjennomsnittlig totalinntekt sammenliknet med forholdet mellom verdien av foreldrefradraget i desilene og gjennomsnittlig foreldrefradrag. Foreldrefradraget er mindre gunstig for laveste desil enn totalinntekten, men til gjengjeld har husholdningene med de høyeste inntektene (desil 10) ikke like høyt forholdstall for foreldrefradraget som for totalinntekten.

Standardfradraget i foreldrefradraget har en gunstigere fordeling enn foreldrefradraget som helhet. Dette har sammenheng med at det er fradraget for dokumenterte utgifter til barnepass, for eksempel barnehageutgifter, som særlig benyttes av husholdninger med høyere inntekter. Dette er i samsvar med fordelingen av barnehagesubsidiene i kapittel 2, som viser at barnehagesubsidier tilgodeser hus-

Tabell 4.34. Gjennomsnittlige forholdstall for henholdsvis inntekt totalt og verdien av foreldrefradraget i desiler. Personer i husholdninger med barn $\theta=0,5$

Desiler	Desilinntekt delt på gjennomsnittlig inntekt	Verdien av foreldrefradraget i desiler delt på gjennomsnittlig verdi av foreldrefradraget
1	0,47	0,42
2	0,66	0,79
3	0,76	0,75
4	0,84	0,87
5	0,90	0,99
6	0,98	1,10
7	1,06	1,18
8	1,16	1,31
9	1,28	1,19
10	1,90	1,39

holdninger med høye inntekter i sterkest grad. Tar en hensyn til effekten på skatteprovenyet i vurderingen av ulikhet, ser en av tabell 4.32 at det å fjerne standardfradraget er mer fordelings effektivt enn å fjerne foreldrefradraget som helhet.

4.5. Endringer i skatteklasser 2

Som det framgår av tabell 4.35, har vi definert tre ulike grupper som har fordel av skatteklasser 2; ektepar uten barn, ektepar med barn og enslige forsørgere. Deres skatteklasser 2 avvikes, øker skatteinntektene med omlag 1,4 mrd. kroner. De tre gruppene andel av dette skatteprovenyet er også vist i tabell 4.35. En viktig informasjon i tabell 4.35 er at effekten av å avvike skatteklasser 2 for enslige forsørgere er påvirket av skattebegrensingsregelen, mens skattebegrensingsregelen influerer lite på de to andre gruppene som har fordel av skatteklasser 2.

Skatteklasser 2 innebærer et ekstra klassefradrag og andre grenser for toppskatt. Trygdeavgiften er en individuell skatt og regnes som 7,8 prosent av alle lønnsinn-

Tabell 4.35. Økning i statens inntekter ved ulike endringer i regelverket for skatteklasse 2. Målt i forhold til regelverket for 1996. Mill. kroner

Endringer i regelverk:		Totaleffekt på proveny
Avvikler skatteklasse 2	Inntektsskatt til kommune/skatteford.fond: 1 403 Toppskatt: 348 Skattereduksjon: -375 Finnmarksfradrag: -15	1 421
Avvikler skatteklasse 2 for ektepar uten barn	Inntektsskatt til kommune/skatteford.fond: 281 Toppskatt: 88 Skattereduksjon: 12 Finnmarksfradrag: -4	361
Avvikler skatteklasse 2 for ektepar med barn	Inntektsskatt til kommune/skatteford.fond: 384 Toppskatt: 203 Skattereduksjon: 1 Finnmarksfradrag: -3	589
Avvikler skatteklasse 2 for enslige forsørgere	Inntektsskatt til kommune/skatteford.fond: 737 Toppskatt: 87 Skattereduksjon: 361 Finnmarksfradrag: -8	471
Avvikler skatteklasse 2 for ektepar	Inntektsskatt til kommune/skatteford.fond: 666 Toppskatt: 291 Skattereduksjon: 14 Finnmarksfradrag: -7	950

tekter. Et ektepar der mannen er i heltidsjobb med hjemmeværende kone uten lønnsinntekter, vil typisk skatte i skatteklasse 2. Det ekstra klassefradraget på 23 300 kroner betyr en gevinst på 6 524 kroner for paret.⁵⁸ Nedre inntektsgrense for toppskatt er henholdsvis 220 500 og 267 500 i klasse 1 og klasse 2, som også innebærer en potensiell fordel ved å tilpasse seg i skatteklasse 2.

Dersom vi ser bort fra enslige forsørgere, er det med andre ord ektepar der yrkesaktiviteten er skjevfordelt som har størst utbytte av skatteklasse 2. Et ektepar vil skifte fra skatteklasse 1 til skatteklasse 2 når dette er lønnsomt, slik at det å skatte i skatteklasse 2 aldri skal gi lavere inntekt

etter skatt for ekteparet, sammenliknet med å skatte i skatteklasse 1. Et naturlig spørsmål er hvorvidt eksistensen av skatteklasse 2 kan bety at det er ekstra kostnader forbundet med opptjeningen av den andre inntekten i familien og at skatteklasse 2 derfor kan virke hemmende på kvinners yrkesaktivitet. I tabell 4.36 viser vi marginalskattesatsene på kvinnens inntekt når mannens inntekt tas som gitt. Vi antar at mannens inntekt er 225 000 kroner og viser marginalskattesatsene når kvinnen skatter i skatteklasse 1 eller har muligheten til å skatte i skatteklasse 2.⁵⁹

Når inntekt nr. 2 passerer 47 000 kroner, lønner det seg for familien å skifte skatteklasse til skatteklasse 1. Tabell 4.36 doku-

58 Skattesatsen på alminnelig inntekt multiplisert med fradraget (0,28*23300).

59 Det er en forutsetning at ektefellens inntekt er i intervallet for toppskatt i skatteklasse 1, dvs. over 220 500.

Tabell 4.36. **Marginale skattesatser på inntekt nummer 2 i familien. Skatteklasser 1 og skatteklasser 2. Ektefellens inntekt 225 000 kroner**

Inntekt nummer 2	Skatteklasser 1	Skatteklasser 2
10 000	0	28
20 000	25	47,4
30 000	30,2	30,2
40 000	30,2	30,2
45 000	30,2	39,7
50 000	30,2	-

Tabell 4.37. **Økning i ulikhet som følge av endringene i regelverket for skatteklasser 2 målt i forhold til ulikheten i fordelingen ved regelverket for 1996. Prosentvis økning i Gini koeffisienten. Personer i husholdninger med barn**

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Avvikler skatteklasser 2	1,1	1,0	0,8
Avvikler skatteklasser 2 for ektepar med barn	0,7	0,7	0,8
Avvikler skatteklasser 2 for enslige forsørgere	0,4	0,3	0,1
Avvikler skatteklasser 2 for ektepar	0,7	0,7	0,8

menterer at de marginale skattesatsene er høyere på den andre inntekten i familien enn hva tilfellet ville vært uten mulighetene for skatteklasser 2. Tabellen viser imidlertid at forskjellene i marginalsattesatsene kun gjelder på lave inntektsnivåer. Dette er motsvar av at ektefellen har lavere marginalsatt i inntektsintervallet opptil 267 500, som er nedre grense for toppskatt i skatteklasser 2. Det å fjerne skatteklasser 2 vil innebære en reduksjon av marginalsattesatsene på inntekt nr. 2, mens det innebærer en økning av satsene

på inntekt nr. 1. Det er vanskelig å si noe om totaleffekten på arbeidstilbudet av dette. Dette avhenger også av hvor sterke preferanser kvinnene, som skatter i skatteklasser 2, har for yrkesaktivitet. Kan disse kvinnene representeres ved de gjennomsnittlige tallene for arbeidstilbudsrespons, som er presentert i kapittel 1? Illustrasjonen iform av marginalsattesats har vist at skatteklasser 2 medfører et "potensiale" for at skattesystemet kan favorisere menns yrkesaktivitet, uten at vi tror dette vil være avgjørende for hvorvidt kvinner er yrkesaktive eller ikke.

Tabell 4.37 viser fordelingseffektene av å fjerne skatteklasser 2. Ulikheten øker for alle de fire alternativene som vurderes.⁶⁰ Dette skyldes mønsteret som er vist i tabell 4.38 og tabell 4.39. Tabell 4.38 viser fordelingseffekten av de delene av skatteklasser 2 som omfatter henholdsvis enslige forsørgere og ektepar med barn. En ser at den delen av skatteklasser 2 som angår ektepar med barn har en særlig god fordelingseffekt.⁶¹ På bakgrunn av at inntektene blant enslige forsørgere er lavere enn inntektene blant par med barn, kan det synes overraskende at "enslig forsørgerdelen" av skatteklasser 2 har en dårligere fordelingsprofil enn skatteklasser 2 for ektepar med barn. Dette skyldes imidlertid skattebegrensningsregelen. Dersom en fjerner skatteklasser 2 for enslige forsørgere, vil flere enslige forsørgere bli kompensert gjennom skattereduksjon ved skattebegrensningsregelen. Dette vil særlig gjelde enslige forsørgere med lave inntekter og forklarer fordelingsprofilen til skatteklasser 2 for enslige forsørgere i tabell 4.38.

60 Siden populasjonen er personer i husholdninger med barn, vil en avvikling av skatteklasser 2 for ektepar uten barn ikke ha noen innvirkning på resultatene i tabell 4.37.

61 Legg merke til at både skatteklasser 2 for ektepar med barn og skatteklasser 2 for ektepar uten barn gir bedre uttelling for desil 10 enn for desil 9. Det betyr at det er flere husholdninger med svært høy husholdningsinntekt som har fordel av skatteklasser 2.

Tabell 4.38. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn med tilhørende verdier for fordelene av henholdsvis den delen av skatteklasser 2 som gjelder ektepar med barn og enslige forsørgere

Desiler	Ekvivalent inntekt	Fordel av skatteklasser 2 for ektepar med barn	Fordel av skatteklasser 2 for enslige forsørgere
1	82 703	760	369
2	114 644	1 027	482
3	132 626	1 015	288
4	146 063	984	368
5	157 080	318	261
6	170 296	519	568
7	184 438	247	390
8	201 471	232	347
9	224 015	202	340
10	331 672	584	220
Totalt gjennomsnitt	174 501	589	363

Tabell 4.39. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger uten barn med tilhørende verdier for fordelene av den delen av skatteklasser 2 som gjelder ektepar uten barn

Desiler	Ekvivalent inntekt	Fordel av skatteklasser 2 for ektepar uten barn
1	54 369	67
2	84 810	110
3	104 133	286
4	125 228	347
5	147 524	399
6	167 066	256
7	187 803	315
8	211 436	246
9	243 825	168
10	357 057	318
Totalt gjennomsnitt	168 325	251

Tabell 4.39 viser fordelingseffekten av at også ektepar uten barn har adgang til å skatte i skatteklasser 2. I tabell 4.39 er det viktig å merke seg at populasjonen er husholdninger uten barn, slik at fordelingen av den delen av skatteklasser 2 som berører ektepar uten barn er vurdert i en annen og mer sammensatt populasjon. Også blant husholdninger uten barn vil det å ta bort skatteklasser 2 øke ulikheten.

Noen typeeksempler kan gi ytterligere informasjon om tapet ved å ta bort skatteklasser 2. For eksempel vil et ektepar med barn, der moren er uten inntekt og faren har en inntekt på 280 000, både rammes av at de mister det ekstra klassefradraget og at grensene for toppskatt er lavere i skatteklasser 1. Det ekstra klassefradraget er verdt 6 524 kroner, mens økningen i toppskatt betyr en økning i toppskatt på 5 725. Den totale økningen i skatt blir dermed på 12 249 kroner for ekteparet. Dermed faren sin inntekt er under 220 500 kroner, som er nedre grense for toppskatt i skatteklasser 1, vil det å fjerne skatteklasser

2 kun bety tap av det ekstra klassefradraget (6 524 kroner).

Som det er vist til ovenfor, vil personer med lave inntekter kunne bli kompensert gjennom skattebegrensningsregelen. Skattebegrensningen er beregnet ut fra alminnelig inntekt, og enslige pensjonister og enslige forsørgere skal ikke betale trygdeavgift og skatt på alminnelig inntekt dersom alminnelig inntekt er mindre enn 64 700. Når beregningsgrunnlaget overstiger inntektsgrensen, skal skatten ikke overstige 55 prosent av det overskytende. En sikrer med dette at personene skal ha et beløp omlag på størrelse med minstepensjonen til rådighet etter fradrag for renteutgifter. Regelen omfatter pensjonister og enslige forsørgere, mens også andre personer kan gis skattebegrensning dersom inntekten ikke anses stor nok til å underholde skattyteren og de han forsørger. For ektepar kan alminnelig inntekt ikke overstige 100 900 kroner for å komme inn under regelen. En ser av tabell 4.35 at det særlig er enslige forsørgere som kompenseres gjennom skattebegrensnings-

Tabell 4.40. **Økning i ulikhet pr. milliard i økning i statens inntekter. Endringer i skatteklasse 2. Husholdninger med barn. $\theta=0,5$**

Avvikler skatteklasse 2 for ektepar med barn	1,3
Avvikler skatteklasse 2 for enslige forsørgere	0,6

regelen og det skyldes at denne gruppen har krav på skattebegrensning, mens ektepar med barn må søke på særskilt grunnlag. For eksempel vil et ektepar med høy personinntekt, men med store fradrag og derfor liten alminnelig inntekt, ikke nødvendigvis komme inn under regelen.

Når en tar bort skatteklasse 2 for en enslig forsørger, vil således enslige forsørgere med lav inntekt bli kompensert gjennom skattebegrensningsregelen når klassefradraget halveres. For enslige forsørgere med lav inntekt vil den eneste effekten av å fjerne skatteklasse 2 være at intervallet for skattebegrensningsregelen utvides noe. Enslige forsørgere kan både ha arbeidsinntekter og overgangsstønning, som vanskeliggjør resonnementet på grunn av avkorting av overgangsstønning mot arbeidsinntekt. Men hvis vi antar at vi står overfor en enslig forsørger med overgangsstønning, så vil omlag 80 000 kroner være skattefrie (64 700 kroner pluss fratrekk for minstefradrag) i skatteklasse 1. Den enslige forsørgeren vil deretter betale 55 prosent skatt på det overskytende opp til inntekten er omlag 130 000 kroner, der personen vil bli skattlagt etter ordinære regler. For enslige forsørgere med overgangsstønning over 130 000 vil det å fjerne skatteklasse 2 bety en økning i skatt på 6 524 kroner.

I tabell 4.40 vises fordelingseffektiviteten av henholdsvis å avvikle skatteklasse 2 for ektepar med barn og avvikle skatteklasse

2 for enslige forsørgere. Tabellen viser at det å ta bort skatteklasse 2 for enslige forsørgere gir minst økning i ulikhet pr. milliard i økte statlige inntekter.

4.6. Endringer i fødselspengene

Endringer i fødselspengene påvirker både folketrygdens utgifter og skatteprovenyet.⁶² Dette er avspeilet i provenytabellen 4.41. Tabell 4.41 viser effektene både på folketrygdens utgifter og på skatteinntektene som følge av en ordning der dagens utgifter til fødselspenger benyttes til en lik skattefri ytelse til mødrene. Ifølge våre beregninger vil hver mor motta omlag 70 000 kroner ved et slikt alternativ.

Det andre alternativet som er vurdert er å gjøre engangsstønningen skattepliktig, samtidig som den heves til 63 376 kroner.⁶³ Folketrygdens utgifter vil øke med i overkant av 600 mill. kroner. Men som følge av at ytelsen er skattepliktig, vil skatteinntektene øke med 335 mill. kroner. Nettoutgiften av denne endringen blir med andre ord omlag 300 mill. kroner. I tillegg til at alle mottakere av engangsstønning vil ha fordel av en slik endring, vil

Tabell 4.41. **Utgifter til fødselspenger ved alternative fødselspengeordninger. Mill. kroner**

Endring i regelverk	Folketrygdens utgifter	Reduksjon i skatteinntekter som følge av endring	Totalutgift
1996-regler	5 697	-	5 697
Kontantstøtteordning, likt beløp til alle	3 998	1 698	5 696
Minimumsbeløp på minstepensjonsnivå	6 333	-335	5 998

62 Se redegjørelsen for usikkerheten omkring fødselspengesimuleringene i kapittel 2.

63 Minstepensjonen i folketrygden.

også noen personer som under dagens regelverk mottar fødselspenger som yrkesaktive, motta en større ytelse ved denne endringen.⁶⁴ Noen typeeksempler kan illustrere hvem som vil tjene mest på en slik omlegging. Eksempelene viser at avhengig av for eksempel tilknytning til yrkeslivet og ektefelles inntekt, vil nettoeffekten av endringen være forskjellig.

1. Student-ektepar uten andre skattepliktige inntekter. Moren beskattes med trygdeavgift på hele beløpet, 7,8 prosent av 63 376. Før skatt på alminnelig inntekt skal beregnes, fratrekkes klassefradrag, 46 600 kroner i skatteklasser 2, og minstepensjonsnivå, maksimalt 20 prosent av inntekten. Dermed blir skatten på alminnelig inntekt kun 1 148 kroner. Total skatt blir dermed, $1\,148 + 4\,943 = 6\,091$ kroner. Student-ekteparet kan dermed beholde i overkant av 57 000 kroner av denne skattepliktige overføringen.

2. Ektepar der kvinnen i utgangspunktet ikke har andre inntekter, mens mannen skatter i skatteklasser 2 av en inntekt på 280 000 kroner. Fødselspengene på 63 376 kroner skatlegges hos moren i skatteklasser 1. Hun betaler 7,8 prosent trygdeavgift på hele beløpet, og 28 prosent skatt på alminnelig inntekt, der klassefradrag og minstepensjonsnivå er fratrukket. Totalt betaler hun 12 615 kroner i skatt. Men siden ektefellene nå skatter i skatteklasser 1, innebærer fødselspengene til moren at farens skatt øker. Han mister det ekstra klassefradraget og må betale mer i toppskatt siden toppskattegrensene er lavere i skatteklasser 1 enn i skatteklasser 2. Farens skatt øker med 12 249 kroner. Til sammen vil familien betale 24 864 kroner i skatt av en overføring på 63 376 kroner. Det betyr at nettogevinsten av overføringen er på 38 512 kroner, som ikke er så

Tabell 4.42. Reduksjon i ulikhet som følge av endringene i regelverket målt i forhold til ulikheten i fordelingen ved regelverket for 1996. Prosentvis reduksjon i Gini koeffisienten. Personer i husholdninger med barn. Inntektsbegrepet D4

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Kontantstøtteordning, likt beløp til alle	0,6	0,7	0,7
Minimumsbeløp, minstepensjonsnivå	0,4	0,4	0,4

langt unna dagens nivå på engangsstønaden.

Vi skal anta at endringene i fødselspengeordningen ikke gir noen virkning på arbeidstilbudet. Det å heve minstesatsen svekker incentivet i dagens ordning til å ta arbeid i graviditetsperioden, for å sikre seg rettigheter til fødselspenger som yrkesaktiv. Det er imidlertid vanskelig å vurdere hvordan dette (utilsiktede) incitamentet slår ut innenfor dagens system.

Fordelingsvirkningene av disse endringene for personer i husholdninger med barn er vist i tabell 4.42. Til forskjell fra beregningene i avsnittene ovenfor, benyttes inntektsbegrepet D4. Inntektsbegrepet D4 inneholder også engangsstønaden i fødselspengeordningen, men er ellers identisk med inntektsbegrepet som er benyttet ovenfor. Tabell 4.42 viser at endringene reduserer ulikheten blant husholdninger med barn. Den provenynøytrale omleggingen til like, skattefrie ytelser reduserer ulikheten med 0,7 prosent. Likeledes vil en omlegging til et minimumsbeløp på minstepensjonsnivå også innebære en reduksjon i ulikheten. Men dette alternativet innebærer også en utgiftsøkning på omlag 300 mill. kroner, slik at det er kon-

64 Dersom de mottar mindre enn 63 376 kroner i fødselspenger som yrkesaktive ved dagens regelverk.

Tabell 4.43. Reduksjon i ulikhet som følge av endringene i regelverket målt i forhold til ulikheten i fordelingen ved regelverket for 1996. Prosentvis reduksjon i Gini koeffisienten. Personer i husholdninger der det er født barn i beregningsåret. Inntektsbegrepet D4

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Kontantstøtteordning, likt beløp til alle	9,8	10,5	10,0
Minimumsbeløp, minstepensjonsnivå	4,7	4,9	4,6

tantstøtteordningen som er mest fordelings effektiv av de to omleggingene.

Siden fødselspengeordningen, på et gitt tidspunkt, bare omfatter en liten gruppe av barnefamiliene, er det grunn til å vurdere disse endringene med utgangspunkt i husholdninger der det er blitt født et barn i løpet av inntektsåret. Tabell 4.43 viser at den prosentvise reduksjonen i ulikhet er stor, når populasjonen innsnevres til husholdninger der det er blitt født et barn i løpet av inntektsåret. I tolkningen av tabell 4.43 må en imidlertid huske at populasjonen er betraktelig mindre enn i tilsvarende oversikter ovenfor og dette er reflektert i tallene.

Vi skal vise hvordan fødselspengene er fordelt blant husholdninger med nyfødte barn ved regelverket for 1996 og hvordan fordelingen ved å heve minstebeløpet til 63 376 kroner er fordelt over desilene. En ser av tabell 4.44 at det er husholdninger med høye inntekter som har størst fordel av dagens fødselspengeordning og at det å heve minstebeløpet og gjøre dette skattepliktig, har en svært god fordelingsprofil.

Tabell 4.44. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger der det er født et barn i løpet av inntektsåret med tilhørende verdier for ekvivalente fødselspenger og fordel av regelendring. Inntektsbegrepet D4, $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Fødsels-Fordelen ved hveing av minimumsytelse til minstepensjonistnivå
1	88 993	16 328
2	116 925	18 013
3	134 214	18 905
4	149 481	22 927
5	164 315	22 101
6	173 388	27 898
7	186 471	27 298
8	204 426	29 432
9	225 626	33 383
10	304 302	37 525
Totalt gjennomsnitt	174 814	25 381

4.7. Endring i momskompensasjonen på matvarer

Det vises til redegjørelse for simuleringen av fordelingen ved momskompensasjon for melk, ost og kjøtt i kapittel 2. Imputeringen av verdien av momskompensasjon er basert på en økonometrisk analyse, bygd på forbruksdata. Utgiftene til merverdikompensasjon er av Administrasjonsdepartementet anslått til omlag 1,1 mrd. kroner.

Fordelingsvirkningen av momskompensasjonen er vist i tabell 4.45. Siden momskompensasjonen er jevnere fordelt enn de ekvivalente husholdningsinntektene, vil det å ta bort momskompensasjonen innebære en økning i ulikheten. Dette er vist i tabell 4.46. Økningen er imidlertid relativt beskjeden.

Tabell 4.45. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn og tilhørende verdier for fordelene av momskompensasjon. $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Fordel av momskompensasjon
1	82 703	402
2	114 644	444
3	132 626	466
4	146 063	471
5	157 080	478
6	170 296	478
7	184 438	484
8	201 471	495
9	224 015	506
10	331 672	515
Totalt gjennomsnitt	174 501	474

Tabell 4.46. Økning i ulikhet som følge av at momskompensasjonen fjernes målt i forhold til ulikheten ved regelverket for 1996. Prosentvis økning i Gini koeffisienten. Personer i husholdninger med barn

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Momskompensasjonen fjernes	0,2	0,2	0,2

4.8. Endringer i barnehage-subsidiene

4.8.1. Kjernetilbud for barn i alderen 3-6 år

I kapittel 2 ble det redegjort for barnehagesubsidiens skjeve fordelingsprofil. Vi skal her se på effekten av å innføre et gratis kjernetilbud til barn i alderen 3-6 år. I dette regneeksempelet forutsettes det at barnehageplassene for 3-6 åringene ikke vil være ytterligere subsidiert fra statens side utover kjernetilbudet. Kjerner-

tilbudet består av 20 timer tilgang til barnehage pr. uke, som for eksempel kan tas ut i form av tilsyn i 4 timer pr. dag.

Vi antar at en barnehagetime koster 21 kroner og at 20 timer i 52 uker dermed koster 21 840. Det innebærer at familier med barn i alderen 3-6 år mottar et barnehagetilbud verdsatt til 21 840 i stedet for subsidiene ved dagens ordning. Det er viktig å merke seg at når det gjelder fordelingen av barnehagesubsidier benyttes data for 1994 og ikke 1993-data som er framført til 1996, som for de andre skatte- og overføringsordningene.⁶⁵ Siden subsidiesatsene for barn over 3 år, under nåværende system, maksimalt kan være 19 320, vil ingen tape støtte som følge av denne reformen.⁶⁶ Kostnadene ved denne reformen er beregnet til mellom 3,5 og 4 mrd. kroner. Da er også 6-åringene inkludert, men disse vil bli inkorporert i grunnskolen fra og med 1997, slik at utgiftene på en slik budsjettpost vil bli redusert med omlag 25 prosent fra og med 1997. En annen årsak til at dette anslaget er noe for høyt, er at det er for mange barn i alderen 3-6 år i datamaterialet.⁶⁷

Tabell 4.47 viser at det å endre støtten til familier med barn i alderen 3-6 år gir en klar reduksjon i ulikheten når populasjonen er personer i husholdninger med barn. Dette skyldes også at forslaget ikke er provenynøytralt.

I tabell 4.48 viser vi tilsvarende oversikt som tabell 4.47, men med populasjonen begrenset til personer i husholdninger med barn i førskolealder. En ser at reduksjonen i ulikhet er markert også for denne gruppen. Tabell 4.49 viser fordelingen av

65 Vi antar at alle vil benytte seg av dette tilbudet og at verdien av denne tjenesten er lik for alle.

66 Vi bringer ikke inn kommunenes respons til en slik omlegging.

67 Svakheter i datamaterialet for barnetilsyn gjør at en må tolke tallene med varsomhet.

Tabell 4.47. Reduksjon i ulikhet som følge av at det innføres et kjernetilbud i barnehagene. Målt i forhold til ulikheten ved regelverket for 1994. Prosentvis reduksjon i Gini koeffisienten. Personer i husholdninger med barn

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Kjernetilbud i barnehagene	2,3	2,3	1,9

Tabell 4.48. Reduksjon i ulikhet som følge av at det innføres et kjernetilbud i barnehagene. Målt i forhold til ulikheten ved regelverket for 1994. Prosentvis reduksjon i Gini koeffisienten. Personer i husholdninger med barn i førskolealder

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Kjernetilbud i barnehagene	4,1	4,7	4,5

den økte støtten for personer i husholdninger med barn i førskolealder. Tabellen viser at det er personer i husholdninger med lave inntekter som vil ha størst gevinst av en slik omlegging.

Barnehagetilbudet er nært knyttet til arbeidstilbudet og det er en rekke fordelingsaspekter i tilknytning til denne ytelsen,⁶⁸ i tillegg til sammenhengen mellom ytelsen og inntekt som vi fokuserer på her. Særlig er det grunn til å vektlegge barnehagesubsidiens innvirkning på kvinners arbeidstilbud. Analyser av sammenhengen mellom pris på barnepass og kvinners arbeidstilbud, viser at arbeidstilbudet reduseres når prisen på barnepass øker, se for eksempel Blau og Robins (1988), Michalopoulos et al. (1992), Connelly (1992), Gustafsson og Stafford (1992), Ribar (1995). Analysene varierer når det

Tabell 4.49. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn i førskolealder med tilhørende økning i barnehagesubsidier som følge av overgang til kjernetilbud. Inntektsbegrepet D3 (tall for 1994), $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Økning i subsidie som følge av endring
1	86 388	7 010
2	114 806	8 010
3	131 711	7 185
4	145 398	8 236
5	155 832	6 594
6	167 581	5 292
7	179 998	6 281
8	196 572	4 666
9	224 826	3 524
10	314 744	5 163
Totalt gjennomsnitt	171 786	6 196

gjelder styrken på denne sammenhengen. Et gratis kjernetilbud vil virke stimulerende for kvinners yrkesaktivitet opptil 20 timer pr. uke. De totale effektene på arbeidstilbudet av å etablere et gratis kjernetilbud avhenger av prisene på resten av oppholdstiden i barnehagen.⁶⁹ Dersom endringen medfører at prisene på oppholdstiden over 20 timer stiger, vil arbeidstilbudet for mødre (eller fedre), som i utgangspunktet arbeider mer enn 20 timer og har barnehageplass, reduseres.

Gustafsson og Stafford (1992) viser, med svenske data, at i områder med køer i barnehagemarkedet vil foreldrene ikke være så følsomme for prisendringer som i et barnehagemarked der tjenesten er tilgjengelig for alle. Sammenliknet med dagens nivå på yrkesaktiviteten, innenfor et system med rasjonering av tjenesten i store deler av landet, kan dette bety at

68 Diskutert blant annet i Løyland og Thoresen (1996).

69 Prisene i barnehagene bestemmes idag lokalt og i flere kommuner benyttes inntektsavhengige priser, som kompliserer resonnementer omkring effekter på arbeidstilbudet.

yrkesaktiviteten vil være mindre følsom for prisendringer. Likeledes vil det være slik at desto større betydning kvalitet (i barnepasset) har for husholdningenes etterspørsel etter barnehageplasser, jo mindre vil kvinners arbeidstilbud være følsomt for endringer i foreldrebetalingen (Connelly 1991). I likhet med de andre nordiske land er det norske barnehagemarkedet kjennetegnet av offentlig regulering og ventelig høy kvalitet. En eventuell prisøkning på timene utover kjernetilbudet, kan også føre til at foreldrene i større grad fordeler arbeidsdagen mellom seg for å minimere oppholdstiden i barnehagene, men allikevel opprettholde yrkesaktiviteten.

4.8.2. Endringer i støtte til 1-åringer og 2-åringer

Når det gjelder støtten til 1- og 2-åringer skal vi vurdere fordelingseffektene av to alternativer som begge medfører en utgiftsøkning på 1,2 mrd. kroner. I det ene alternativet støttes familier med barn i denne aldersgruppen ved at driften av barnehagetilbudet for denne aldersgruppen styrkes med 800 mill. kroner, de resterende 400 mill. kroner benyttes til barnetrygd. 400 mill. kroner ekstra til denne gruppen, sammen med småbarnstilletget, betyr at familier med 1- og 2-åringer mottar en ekstra barnetrygd. I det andre alternativet gis det 1,2 mrd. kroner i kontantstøtte til alle som ikke har barnehageplass. I våre data fra 1994 var barnehagedekningen i denne gruppen bortimot 30 prosent. Det betyr at under det siste alternativet vil de resterende 70 prosent fordele 1,2 mrd. kroner mellom seg, som betyr omlag 14 000 kroner for hvert barn.

I beregningene blir det ikke gjort noen forskjell mellom midlene som distribueres iform av kontantstøtte og midlene som

Tabell 4.50. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i for personer i husholdninger med barn i alderen 1-2 år. Alle personer, personer i husholdninger med barn som har barnehageplass, personer i husholdninger som ikke har barnehageplass. Inntektsbegrepet D1 (tall for 1994), $\theta=0,5$

Personer i husholdninger med barn 1-2 år	Personer i husholdninger med barn 1-2 år som har barnehageplass	Personer i husholdninger med barn 1-2 år som ikke har barnehageplass
161 548	174 803	156 030

fordeles via driftsmidler i barnehagene eller barnetrygd. Barnetrygden går til alle familier med 1- og 2-åringer. Driftsmidlene i barnehagene er det familier med barn i barnehage som har fordel av, mens kontantstøtten er betinget av at en ikke har barn i barnehage. Vi skal se fordelings-effekten av disse to alternativene med utgangspunkt i fordelingen av barnehageplasser for 1994.⁷⁰

I tabell 4.50 vises gjennomsnittlig ekvivalent inntekt før barnehagesubsidier (D1) for henholdsvis alle personer i husholdninger med en eller flere 1- og 2-åringer, for personer i husholdninger med barn i denne aldersgruppen som har barnehageplass og for personer i husholdninger med barn i denne aldersgruppen som ikke har barnehageplass. En ser at det er personene i husholdninger med barnehageplass for sine 1-åringer og 2-åringer som har de høyeste inntektene. Dermed er det kontantstøtte-alternativet som har den beste direkte fordelings-effekten (når en ikke bringer inn eventuelle atferdseffekter i analysene). Dette er også vist ved tabell 4.51, der fordelingen ved de to alternativene er vist for personer i husholdninger med ett eller flere barn i alderen 0-6 år.

70 Det er en svakhet ved dataene at det er for mange barn i aldersgruppen 1-2 år.

Tabell 4.51. Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt (kroner) i desiler for personer i husholdninger med barn i førskolealder med tilhørende økning i støtte til personer i husholdninger med barn 1-2 år. Inntektsbegrepet D3 (tall for 1994), $\theta=0,5$

Desiler	Ekvivalent inntekt	Driftsstøtte og barne-trygd	Kontantstøtte til familier med barn 1-2 år som ikke har barnehageplass
1	86 388	1 383	2 445
2	114 806	1 202	2 133
3	131 711	1 086	1 930
4	145 398	1 540	1 565
5	155 832	1 466	2 455
6	167 581	2 529	1 886
7	179 998	1 561	1 406
8	196 572	2 300	1 929
9	224 826	3 443	1 438
10	314 744	2 195	1 151
Totalt gjennomsnitt	171 786	1 871	1 834

I tabell 4.52 er det vist hvordan endringene innvirker på den totale ulikheten for personer i husholdninger med barn. En ser at mens ulikheten er nær uforandret for driftsstøtte/barnetrygd alternativet, reduseres ulikheten ved at det gis kontantstøtte.

De to alternativene vil også ha svært ulik effekt på arbeidstilbudet til foreldre med små barn. Mens økt driftsstøtte vil gjøre det billigere å gå ut i arbeid for foreldre med små barn, vil en kontantstøtte som betinger at foreldrene ivaretar omsorgen selv, bidra til å redusere arbeidstilbudet ytterligere, siden foreldrene vil tape et betydelig beløp i kontantstøtte ved å tilby arbeid og benytte offentlig barnepass.

Tabell 4.52. Reduksjon i ulikhet som følge av endringer i støtten til familier med 1-og 2-åringer. Målt i forhold til ulikheten ved regelverket for 1994. Prosentvis reduksjon i Gini-koeffisienten. Personer i husholdninger med barn

	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
Driftsstøtte og barnetrygd	0,0	-0,1	-0,2
Kontantstøtte til familier med barn 1-2 år som ikke har barnehageplass	0,9	0,8	0,6

4.9. Oppsummering

Det er en hel rekke fordelingsdimensjoner i tilknytning til skatter og overføringer. I dette kapittelet, som er basert på kapitlene 1, 2 og 3, har vi fokusert på den levekårsmessige betydningen av ulike endringer. I kapittel 1 er det redegjort for hvilket inntektsbegrep vi har benyttet i analysen. Det er grunn til å framheve at verdi av ulønnet arbeid i husholdningene ikke er inkludert i inntektene.⁷¹

Vi har stilt oss spørsmålet; hvilke grupper av befolkningen er det som har gevinst eller tap som følge av en gitt endring? Er det personer med høye inntekter eller personer lave inntekter? I tillegg har vi også vurdert eventuelle effekter på arbeidstilbudet av endringene.⁷² Det kan være vanskelig å vurdere de enkelte endringene opp mot hverandre og vi skal derfor sammenfatte noen hovedresultater fra denne gjennomgangen:

1. Prosentvise satsøkninger i de universelle ordningene, som for eksempel satsøkninger i barnetrygd og forsørgerfradrag, har gunstig fordelings-effekt, fordi disse ordningene er jevnere fordelt enn inntekten ellers (den som

71 Dette momentet er nærmere diskutert i vedlegg 6 i NOU 1996:13 (Aslaksen et al. 1996).

72 Dette er gjort på en relativt enkel måte siden vi ikke har hatt en komplett atferdssimuleringsmodell til rådighet.

- kommer fra ulike former for markedsaktiviteter).
2. Behovsprøving av barnetrygd er en svært effektiv måte å redusere inntektsulikheten blant barnefamiliene på. Avkorting av barnetrygd mot inntekt fører imidlertid enten til ekstreme terskelverdier for marginalskatt eller til lengre inntektsintervaller med marginalskatter betraktelig over dagens nivå.
 3. Beskatning av barnetrygd som lønn, øker ulikheten. Det å legge barnetrygden inn i toppskattegrunnlaget hos mottakeren, redusere ulikheten, men gir bare omlag 350 mill. kroner i økte inntekter. Vi finner ikke noe grunnlag for å framheve eventuelle arbeidstilbudseffekter som følge av beskatningen av barnetrygden.
 4. Siden personer i husholdninger med yngre barn i gjennomsnitt har lavere inntekt enn personer med eldre barn, vil det virke fordelingsmessig gunstig å flytte ressurser fra de eldre barna til de yngre barna. En kan naturligvis betrakte dette som en fordelingsnøytral omfordeling over livsløpet.
 5. Å ta bort skatteklasser 2 øker ulikheten for personer i husholdninger med barn (og for personer i husholdninger uten barn), men kan potensielt virke stimulerende på kvinners yrkesaktivitet. Effekten på arbeidstilbudet som helhet vil ventelig være beskjeden.
 6. En heving av minstebeløpet i fødselspengeordningen vil ha gunstig fordelingseffekt. Det skyldes at det er personer med lave inntekter som vil ha størst fordel av denne endringen i gruppen av fødselspengemottakere.
 7. Innføring av et kjernetilbud i barnehagene har også en gunstig virkning på fordelingen av inntekt (barnehagesubsidier innkludert), siden det er husholdningene som idag ikke har barnehageplass som har størst fordel av

denne endringen. Denne endringen vil også, isolert sett, virke positivt for kvinners arbeidstilbud.

8. En kontantstøtte til 1- og 2-åringer har bedre direkte fordelingsvirkning enn å yte en kombinasjon av barnetrygd og driftstilskudd til barnehager. En kontantstøtteordning vil innebære en betydelig kostnad ved yrkesaktivitet for begge foreldre, siden den betinger at en ikke benytter barnehager.

I tabell 4.53 oppsummeres virkningene av en pakke av forslag på fordelingen av ekvivalent inntekt og arbeidstilbudet. Provenyeffekten av denne tiltakspakken vil være nær null. I tabellen er det både vist effekten av å støtte familier med barn i alderen 1-2 år iform av betinget kontantstøtte og kombinasjonen driftsstøtte i barnehagene og barnetrygd. En ser av tabellen at det å gi kontantstøtte til familier med 1- og 2-åringer virker bedre på fordelingen av ekvivalent inntekt enn kombinasjonen driftsstøtte/barnetrygd. Sistnevnte løsning har imidlertid en gunstig innvirkning på arbeidstilbudet.

Det er også interessant å vurdere hvilke familietyper som vinner og taper som følge av de skisserte endringene i den økonomiske politikken overfor barnefamiliene. Tabell 4.54 nedenfor inneholder kun endringer i fødselspenge og barnetrygd samt opphør av skatteklasser 2 for ektepar, foreldrebrødet og forsørgerbrødet. Derfor vil de skisserte endringene i tabell 4.54 føre til reduksjoner i inntekt. Når vi også inkorporerer økningen i støtte til barne-tilsyn vil personer i husholdninger med yngste barn 0-6 år mer enn kompenseres for det tapet som er skissert i tabell 4.54. Således vil de foreslåtte endringene innebære en overføring fra personer i husholdninger med yngste barn 7-17 år til personer i husholdninger med yngste barn 0-6 år.

Tabell 4.53. **Virkninger på fordelingen av ekvivalent inntekt og antatte effekter på arbeidstilbudet av en rekke endringer i skatter og overføringer**

	Den direkte effekten på fordelingen av ekvivalent inntekt*	Virkninger på arbeidstilbudet*
Fødselspenger: Minimum 63 376 i skattepliktig ytelse til foreldre til 0-åringer	+	-
Barnetrygd 0-18 år: 8 500 kroner pr. barn	(÷)	-
Fjerne forsørgerfradraget	÷	-
Fjerne foreldrefradraget	-	÷
Fjerne skattekasse 2 for ektepar	÷	(+)
Kjernetilbud for 3-5 år	+	+
Driftsstøtte og barnetrygd for 1-2 år	-	+
Kontantstøtte til barn uten barnehageplass for 1-2 år	+	÷

*- betyr ingen effekt, mens tegn i parentes angir svak effekt

Tabell 4.54. **Gjennomsnittlig ekvivalent inntekt med tilhørende tap i inntekt som følge av endringer.* Personer i husholdninger med yngste barn 0-6 år og yngste barn 7-17 år. $\theta=0,5$**

Desiler	Personer i husholdninger med yngste barn 0-6 år		Personer i husholdninger med yngste barn 7-17 år	
	Ekvivalent inntekt	Belastning som følge av endring	Ekvivalent inntekt	Belastning som følge av endring
1	80 147	2 321	89 134	3 905
2	111 951	3 624	123 123	3 035
3	126 361	4 255	141 507	3 325
4	140 394	4 550	152 304	2 129
5	151 576	3 727	164 019	2 715
6	164 918	4 457	175 986	2 689
7	179 227	3 969	189 990	1 290
8	196 552	4 198	208 211	1 715
9	217 055	3 716	231 875	1 567
10	288 240	4 243	379 367	2 081
Totalt gjennomsnitt	165 542	3 906	185 552	2 445

* Endringer i fødselspenger og barnetrygd samt opphør av skattekasse 2 for ektepar, foreldrefradraget, forsørgerfradraget. Endringer i barnetilsyn ikke inkorporert.

Referanser

- Administrasjonsdepartementet (1995): St. prp. nr. 1 (1995-96) for budsjetterminen 1996 - utgiftskapitler: 1500-1561 og 2445, inntektskapitler: 4500-4550, 5445.
- Andersen, C., N. Langbraaten og J.G. Sannarnes (1993): *Skattereform, inntægtsfordeling og skattestruktur*, SNF-rapport 54/93.
- Arneberg, M.W. og T.O. Thoresen (1994): *Syke- og fødselspenger i mikrosimuleringsmodellen LOTTE*, Rapporter 94/10, Statistisk sentralbyrå.
- Arneberg, M.W., H. Gravningsmyhr, K. Hansen, N. Langbraaten, B. Lian og T.O. Thoresen (1995): *LOTTE - en mikrosimuleringsmodell for beregning av skatter og trygder*, Rapporter 95/19, Statistisk sentralbyrå.
- Arrufat, J.L. og A. Zabalza (1986): Female Labour Supply with Taxation, Random Preferences, and Optimization Errors, *Econometrica* **54**, 47-63.
- Ashenfelter, O. og J.J. Heckman (1973): "Estimating Labor Supply Functions" i G.G. Cain og H.W. Watts (red.): *Income Maintenance and Labor Supply*, New York: Academic Press.
- Aslaksen, I., H. Gravningsmyhr og C. Koren (1996): "Ubetalt arbeid i husholdningene – fordelingen av utvidet inntekt" vedlegg 6 i *Offentlige overføringer til barnefamilier*, NOU 1996:13, Barne- og familiedepartementet, Oslo: Akademika,, 318-325.
- Atkinson, A.B. (1993): "Work Incentives", i A.B. Atkinson og G.V. Mogensen (red.): *Welfare and Work Incentives: A North-European Perspective*, Oxford: Clarendon Press.
- Atkinson, A.B. og N.H. Stern (1980): On the Switch from Direct to Indirect Taxation, *Journal of Public Economics* **14**, 195-224.
- Atkinson, A.B., L. Rainwater og T.M. Smeeding (1995): *Income Distribution in Advanced Economies: The Evidence from the Luxembourg Income Study (LIS)*, Working Paper 120, Luxembourg Income Study.
- Banks, J. og P. Johnson (1994): Equivalence Scales Relativities Revisited, *Economic Journal* **104**, 883-890.

- Barne- og familiedepartementet (1996): *Offentlige overføringer til barnefamilier*, NOU, 1996:13: Oslo, Akademika.
- Becker, G.S. (1965): A Theory of the Allocation of Time, *Economic Journal* **75**, 493-517.
- Bjerkholt, O., T. Wennemo og R. Aaberge (1988): Ulikheter i jordbruksinntekter - fordelingsvirkninger av økte offentlige tilskott, *Norsk Økonomisk Tidsskrift* **102**, 61-85.
- Blackorby, C. og D. Donaldson (1994): "Measuring the Cost of Children: a Theoretical Framework" i R. Blundell, I. Preston og I. Walker (red.): *The Measurement of Household Welfare*, Cambridge (UK): Cambridge University Press.
- Blau, D.M. og P.K. Robins (1988): Child Care Costs and Family Labor Supply, *Personer i husholdninger Review of Economics and Statistics* **70**, 374-381.
- Blundell, R.W. (1993): "UK Taxation and Labour Supply Incentives" i A.B. Atkinson og G.V. Mogensén (red.): *Welfare and Work Incentives: A North-European Perspective*, Oxford: Clarendon Press.
- Blundell, R.W. og Walker, I. (1982): Modelling the Joint Determination of Household Labour Supplies and Commodity Demands, *Economic Journal* **92**, 351-364.
- Blundell, R.W. og Lewbel, A. (1991): The Information Content of Equivalence Scales, *Journal of Econometrics* **50**, 49-68.
- Blundell, R. W., A. Duncan og C. Meghir (1993): Robust Estimation of Labour Supply Responses in the Presence of Taxes, upublisert, IFS, London.
- Blomquist, N.S. og Hansson-Brusewitz (1990): The Effects of Taxes on Male and Female Labour Supply in Sweden, *Journal of Human Resources* **25**, 317-357.
- Bojer, H. (1977): The Effect on Consumption of Household Size and Composition, *European Economic Review* **9**, 169-193.
- Buhmann, B., L. Rainwater, G. Schmaus, T.M. Smeeding (1988): Equivalence-scales, well-being, inequality, and poverty: sensitivity estimates across ten countries using the Luxembourg Income Study (LIS) database, *Review of Income and Wealth* **34**, 115-142.
- Chiappori, P.-A. (1988): Rational Household Labour Supply, *Econometrica* **56**, 63-89.
- Connelly, R. (1991): "The Importance of Child Care Costs to Women's Decision Making" i D.M. Blau (red.): *The Economics of Child Care*, New York: Russel Sage Foundation.
- Connelly, R. (1992): The Effect of Child Care Costs on Married Women's Labor Force Participation, *The Review of Economics and Statistics* **74**, 83-90.
- Conniffe, D. (1992): The Non-Constancy of Equivalence Scales, *Review of Income and Wealth* **38**, 429-443.
- Coulter, F.A.E., F.A. Cowell og S. P. Jenkins (1992): Differences in Needs and Assessment of Income Distributions, *Bulletin of Economic Research* **44**, 77-124.
- Danziger, S. og M.K. Taussig (1979): The Income Unit and the Anatomy of Income Distribution, *Review of Income and Wealth* **25**, 365-375.

- Elster, J. og J. E. Roemer (1991), *Interpersonal Comparisons of Well-being*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Finans- og tolldepartementet (1993): - *Mindre til overføringer - mer til sysselsetting*, NOU 1993:11, Oslo: Akademika.
- Gulbrandsen, L. og K.W. Blix (1993): Småbarnsfamiliens økonomi og bruk av barnetilsyn, Notat 1993:2, INAS, Oslo.
- Gustafsson, S. og F. Stafford (1992): Child Care Subsidies and Labor Supply in Sweden, *Journal of Human Resources* **27**, 204-230.
- Hatland, A. (1992): *Til dem som trenger det mest? Økonomisk behovsprøving i norsk sosialpolitikk*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Hausmann, J.A. (1981). "Labor Supply" i H.J. Aaron og J.A. Pechman (red.): *How Taxes Affect Economic Behaviour*, Washington D.C: Brookings Institutions.
- Hausmann, J.A. og P. Ruud (1984): Family Labour with Taxes, *American Economic Review* **74**.
- Heldal, J. (1992): A Method for Calibration of Weights in Sample Surveys. Arbeidsnotat fra avdeling for personstatistikk, 3/1992, Statistisk sentralbyrå.
- Holmøy, A.M.K. (1995): Dokumentasjonsrapport: Beregning av vektorer til Inntekts- og formuesundersøkelsen 1993, Notater 95/50, Statistisk sentralbyrå.
- Kakwani, N.C. (1977): Application of Lorenz Curves in Economic Analysis, *Econometrica* **45**, 719-727.
- Kapteyn, A. og B.M.S. Van Praag (1976): A New Approach to the Construction of Family Equivalence Scales, *European Economic Review* **7**, 313-335.
- Killingsworth, M. og J.J. Heckman (1986): "Female Labor Supply: A Survey" i O. Ashenfelter og R. Layard (red.): *Handbook of Labour Economics*, Amsterdam: Elsevier.
- Kornstad, T. og T.O. Thoresen (1998): Limited Changes in the Tax System. The Benefits from Adding Behavioural Analyses to Tax-benefit Model Calculations. Kommer i serien Discussion Papers, Statistisk sentralbyrå.
- Lindquist, K.G., L. Sannes og N.M. Stølen (1990): *Arbeidstilbudet i MODAG. En analyse av utviklingen i yrkesdeltakingen for ulike sosiodemografiske grupper*, Rapporter 90/4, Statistisk sentralbyrå.
- Løyland, K. og T.O. Thoresen (1996): Barnehagetjenester, effektivitet og fordelingsproblemer. En oversikt over noen metodiske tilnærminger og empiriske resultater, *Norsk Økonomisk Tidsskrift*, **110**, 199-227.
- MaCurdy, T.E., D. Green og H. Paarsch (1990): Assessing Empirical Approaches for Analyzing Taxes and Labour Supply, *Journal of Human Resources* **25**, 415-490.
- McElroy, M.B. og M.J. Horney (1981): Nash Bargained Decisions: toward a Generalization of the Theory of Demand, *International Economic Review* **22**, 333-349.
- Michalopoulos, C., P.K. Robins og I. Garfinkel (1992): A Structural Model of Labour Supply and Child Care Demand, *Journal of Human Resources* **27**, 166-203.
- Nelson, J.A. (1993): Household Equivalence Scales: Theory versus Policy, *Journal of Labour Economics* **11**, 471-493.

- Nozick, R. (1974): *Anarchy, State and Utopia*, Oxford: Blackwell.
- Pencavel, J. (1986): "Labor Supply of Men: A Survey" i O. Ashenfelter og R. Layard (red.): *Handbook of Labour Economics*, Amsterdam: Elsevier.
- Pollak, R.A. og T.J. Wales (1979): Welfare Comparisons and Equivalence Scales, *American Economic Review* **69**, 216-221.
- Rao, V. M. (1969): Two Decompositions of Concentration Ratio, *Journal of the Royal Statistical Society* **132**, 418-425.
- Rawls, J. (1971): *A Theory of Justice*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Ribar, D.C. (1995): A Structural Model of Child Care and the Labor Supply of Married Women, *Journal of Labor Economics* **13**, 558-597.
- Røed Larsen, E. og J. Aasness (1996a): "Kostnader ved barn og ekvivalensskalaer basert på Engels metode og forbruksundersøkelsen 1989-91" vedlegg 5 i NOU 1996:13 *Offentlige overføringer til barnefamilier*, Barne- og familiedepartementet, Oslo: Akademika, 305-317.
- Røed Larsen, E. og J. Aasness (1996b): Fordelingsvirkninger av indirekte beskatning: tolking av etterspørselastisiteter for detaljerte godegrupper estimert fra Forbruksundersøkelsen 1989-91, mimeo, Statistisk sentralbyrå.
- Sen, A. (1979): Issues in the Measurement of Poverty, *Scandinavian Journal of Economics* **81**, 285-307.
- Sen, A. (1992): *Inequality Reexamined*, New York: Russell Sage Foundation.
- Simons, H. C. (1938): *Personal Income Taxation*, Chicago: University of Chicago Press.
- Statistisk sentralbyrå (1994): *Barnehager og tilbud til 6-åringer i skolen 1994*, NOS C 258, Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå (1996): Forbruksundersøkelse 1992-1994, *Ukens statistikk* 12/96, 14-23.
- Stølen, N.M. (1996): "Hvorfor har yrkesaktiviteten blant kvinner økt? et makroperspektiv" vedlegg 7 i NOU 1996:13 - *Offentlige overføringer til barnefamilier*, Barne- og familiedepartementet, Oslo: Akademika, 326-331.
- Thoresen, T.O. (1993): *Fordelingsvirkninger av overføringene til barnefamilier. Beregninger ved skattemodellen LOTTE*, Rapporter 93/26, Statistisk sentralbyrå.
- Thoresen, T.O. (1994): Fordelingseffektene av barnehagesubsidiene, *Økonomiske analyser* 9/94, Statistisk sentralbyrå, 18-23.
- Van Praag, B.M.S., A.J.M. Hagenaars og J. van Weeren (1982): Poverty in Europe, *Review of Income and Wealth* **28**, 345-359.
- Wales, T.J. og A.D. Woodland (1979): Labour Supply and Progressive Taxes, *Review of Economic Studies* **46**, 83-95.
- Wooley, F.R. og J. Marshall (1994): Measuring Inequality within the Household, *Review of Income and Wealth* **40**, 415-431.
- Zakariassen, H.M.B. (1994): *Tilbud av arbeidskraft i Norge*, Rapporter 94/3, Statistisk sentralbyrå.

Aaberge, R. (1986): On the Problem of Measuring Inequality, Discussion Papers 14, Statistisk sentralbyrå.

Aaberge, R. og T. Wennemo (1988): *Inntektsulikhet i Norge 1973-1985*, Rapport 88/15, Statistisk sentralbyrå.

Aaberge R. og X. Li (1992): The Trend in Income Inequality in Urban Sichuan and Liaoning, 1986-1990, Discussion Papers 75, Statistisk sentralbyrå.

Aaberge, R., J.K. Dagsvik og S. Strøm (1995): Labor Supply Responses and Welfare Effects of Tax Reforms, *Scandinavian Journal of Economics* **97**, 635-659.

Aasness, J. (1978): Subsidiering av matvarer og inntektsutjamning, *Sosialøkonomen* 4/78, 7-13.

Aasness, J. (1993): Fordelingsvirkninger av barnetrygd og matmoms - en analyse basert på LOTTE-KONSUM, *Økonomiske analyser* 9/93, Statistisk sentralbyrå, 80-88.

De sist utgitte publikasjonene i serien Sosiale og økonomiske studier *Recent publications in the series Social and Economic Studies*

- 72 D. Album: Individ, arbeid og inntekt: En fordelingsanalyse *Individuals, Jobs and Earnings: A study of Distribution*. 1989. 198s. 85 kr. ISBN 82-537-2850-6
- 73 K.A. Brekke, A. Torvanger (red.): Vitskapsfilosofi og økonomisk teori. *Philosophy of Science and Economic Theory*. 1990. 315s. 115 kr. ISBN 82-537-2857-3
- 74 H. Valen, B. Aardal, G. Vogt: Endring og kontinuitet Stortingsvalget 1989. 1990. 172s. 100 kr. ISBN 82-537-2963-4
- 75 O. Aukrust: Økonomisk forskning og debatt. *Economic research and debate*. Utvalgte artikler 1942-1989. 1990. 383s. 125 kr. ISBN 82-537-2984-7
- 76 G. Haraldsen, H. Kitterød: Døgnet rundt. Tidsbruk og tidsorganisering 1970-90. Tidsnyttingsundersøkelsene. 1992. 185s. 189 kr. ISBN 82-537-3639-8
- 77 J.-E. Lystad: Norsk hotellnæring 1950-1990. 1992. 174s. 115 kr. ISBN 82-537-3677-0
- 78 O. Ljones, B. Moen, L. Østby (red.): Mennesker og modeller: Livsløp og kryssløp. 1992. 336s. 165 kr. ISBN 82-537-3699-1
- 79 I. Gabrielsen: Det norske skattesystemet 1992 *The Norwegian Tax System*. 1992. 175s. 115 kr. ISBN 82-537-3728-9
- 80 E. Bowitz: Offentlige stønader til husholdninger: En økonometrisk undersøkelse og modellanalyse. 1992. 119s. 100 kr. ISBN 82-537-3785-8
- 81 S. Blom, T. Noack, L. Østby: Giftermål og barn – bedre sent enn aldri? 1993. 167s. 115 kr. ISBN 82-537-3808-0
- 82 R. Aaberge, T. Wennemo: Inntektsulikhet og inntektsmobilitet i Norge 1986-1990. 1993. 46s. 90 kr. ISBN 82-537-3911-7
- 83 I. Svendsen: Empirical Tests of the Formation of Expectations: A Survey of Methods and Results. 1993. 52s. 75 kr. ISBN 82-537-3948-6
- 84 B.E. Naug: En økonometrisk analyse av utviklingen i importandelene for industrivarer 1968-1990 *An Econometric Analysis of the Development of Manufacturing Import Shares 1968-1990*. 1994. 78s. 95 kr. ISBN 82-537-3955-9
- 85 E. Bowitz, Å. Cappelen: Prisdannelse og faktoretterterspørsel i norske næringer *Price Formation and Factor Demand in Norwegian Industries*. 1994. 177s. 125 kr. ISBN 82-537-4024-7
- 86 K. Mohn: Modelling Regional Producer Behaviour: A Survey *Modelling av regional produsentatferd – En litteraturoversikt*. 1994. 71s. 95 kr. ISBN 82-537-4042-5
- 87 K.A. Magnussen: Old-Age Pensions, Retirement Behaviour and Personal

- Saving: A Discussion of the Literature *Alderspensjon, pensjoneringsatferd og privat sparing: En diskusjon av litteraturen*. 1994. 69s. 95 kr. ISBN 82-537-4050-6
- 88 K. Mohn, L.S. Stambøl, K.Ø. Sørensen: Regional analyse av arbeidsmarked og demografi: Drivkrefter og utviklingstrekk belyst ved modellsystemet REGARD *Regional Analysis of Labour Market and Demography with the Model REGARD*. 1994. 165s. 125 kr. ISBN 82-537-4082-4
- 89 N.M. Stølen: Wage Formation and the Macroeconomic Functioning of the Norwegian Labour Market *Lønnsdannelse og den makroøkonomiske funksjonsmåten til det norske arbeidsmarkedet*. 1995. 306s. 180 kr. ISBN 82-537-4141-3
- 90 Ø. Kravdal: Sociodemographic Studies of Fertility and Divorce in Norway with Emphasis on the Importance of Economic Factors *Sosiodemografiske studier av fruktbarhet og skilsmisse i Norge med vekt på betydningen av økonomiske faktorer*. 1994. 267s. 155 kr. ISBN 82-537-4088-3
- 91 T. Kornstad: Empirical Life Cycle Models of Labour Supply and Consumption *Empiriske livsløpsmodeller for arbeidstilbud og konsum*. 1995. 115s. 110 kr. ISBN 82-537-4166-9
- 92 H.C. Bjørnland: Trends, Cycles and Measures of Persistence in the Norwegian Economy *Trender, konjunktursvingninger og varighet av sjøkk i norsk økonomi*. 1995. 109s. 110 kr. ISBN 82-537-4220-7
- 93 Å. Cappelen, R. Choudhury, T. Eika: Petroleumsvirksomheten og norsk økonomi 1973-1993 *The Oil Industry and the Norwegian Economy 1973-1993*. 1996. 128s. 110 kr. ISBN 82-537-4287-8
- 94 K.O. Aarbu, B. Lian: Skattereformen og delingsmodellen: En empirisk analyse *The Norwegian tax reform and the capital income imputation method: An empirical analysis*. 1996. 94s. 95 kr. ISBN 82-537-4297-5
- 95 T.J. Klette, A. Mathiassen: Vekst og fall blant norske industribedrifter: Om nyetablering, nedlegging og omstilling *Growth and turnover among Norwegian manufacturing plants*. 1996. 112s. 110 kr. ISBN 82-537-4298-3
- 96 K.H. Alfsen, T. Bye, E. Holmøy (eds.): MSG-EE: An Applied General Equilibrium Model for Energy and Environmental Analyses. *MSG-EE: En anvendt generell likevektsmodell for energi- og miljøanalyser*. 1996. 171s. 125 kr. ISBN 82-537-4342-4
- 97 A. Barstad: Store byer, liten velferd? Om segregasjon og ulikhet i norske storbyer *Big Cities, Little Welfare? Segregation and Inequality in Norwegian Cities*. 1997. 153s. 125 kr. ISBN 82-537-4402-1
- 98 T.O. Thoresen: Mikrosimulering i praksis. Analyser av endring i offentlige overføringer til barnefamilier *Tax-Benefit Model in Use. Analysing Changes in the Public Policy towards Families with Children*. 1998. 105s. 135 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4527-3